

Grafika: Kerkay Béla

KARÁCSONYI ÜNNEPKÖR

Kerkayné Maczky Emese

KARÁCSONYI ÜNNEPKÖR

Kerkayné Maczky Emese

Ezen írásomat szeretett kislányom,
KERKAY HAJNALKA (1968-1995)
emlékének ajánlom, melyet az ő
legkedvesebb karácsonyi éneke vezet be.

*Rossz a Jézus kiscsizmája, sír a ködmöne,
Ázik, fázik, megveszi az Isten hidege,
Hogyha volna kiscsizmám, néki adnám,
Báránybőrös ködmönkémmel jól betakarnám.
Akkor hozzám hajolna, megcsókolna,
Boldogabb a széles földön senki sem volna.*

Eredeti írás: 1995

Bővített változat: 2015

Amerikai Magyar Múzeum, Passaic, New Jersey

SZENT HAGYOMÁNYOK - SZOKÁSOK - JELES NAPOK

A karácsonyi időszak ünnepeink, szokásaink terén a leggazdagabb és legváltozatosabb. Sokrétűségük annak köszönhető, hogy a magyarság nagy részben megtartotta ősi szokásait, hitvilágának számos elemét és összeolvasztotta a vallásos ünnepekkel. Ezért az egyházi ünnepek szokásainak megértéséhez okvetlenül szükséges az ősi hagyományvilág kutatása. A gazdálkodó nép életében a téli, tavaszi, nyári és őszi napfordulat rendkívül fontos időpontok. Így érthető, hogy az ezekhez kapcsolódó hagyományokat, hiedelmeket megtartotta kereszténnyé válása után is, és összekapcsolta a vallásos ünnepekkel. Ebben az Egyház sok esetben segítségére volt, mert a szokások egy részét megszentelte és felvette a vallásos ünnepek közé, másrészt elnézte őket. A magyarok ősi hagyományaikhoz való szívós ragaszkodását úgysem lehetett volna rendeletekkel betiltani.

A nép életében télen volt a legkevesebb a munka. A nehéz tavaszi, nyári és őszi munkák után az emberek megpihenhettek télen. Ezért ennek az időszaknak jókedvű ünnepei tették változatossá életüket és adtak erőt az eljövendő fárasztó munkához. Nem véletlen, hogy a disznóölések, a napokig tartó lakodalmak, az új bor ünnepe és számtalan névnap télen van és megünnepléséhez rengeteg szokás fűződik.

A karácsonyi ünnepkör jellege főként *évkezdő*. Katalin napjától, illetve már Márton naptól kezdve sok szokás a téli napfordulat illetve újév közeledtére figyelmeztet. Meg kell említeni, hogy Magyarországon a XVII. századig karácsony volt az újév első napja. Miután 1691-ben január elsejére rögzítették újév napját, sok karácsonyi szokás átkerült erre a napra. Ezzel magyarázható, hogy mindkét ünnepen sok egyforma szokás járja. Mindkét napon igyekeznek kellemes vidám dolgokat cselekedni, mert a néphit szerint ezek megismétlődnek az év folyamán. Az ajándékosztás már a középkorban is újév napján történt, hogy jól kezdődjön az év. Mind a mai napig szokásban van egyes magyarok között, hogy nagykarácsony és kiskarácsony napján is megajándékozzák egymást.

Manapság a *karácsonyi ünnepkör* Szent Andrással kezdődik. Advent négy vasárnapra szűkült. Régen – mi magyarok a Fény születésére szüntelenül várakozva – Szent Mártonnal indítottuk adventet, a karácsonyra való bensőséges készülődés idejét. Rajtunk kívül csak a gallok, vagyis Franciaország Galliának nevezett területén élők, követték advent 42 napos időszakának szokását. E régi hagyományt felelevenítve szintén Szent Mártonnal kezdem írásomat, és megemlékezem *Szent András hava – Enyészet hava* (november), valamint *Karácsony hava – Álom hava* (december), és *Boldogasszony hava – Fergeteg hava* (január) sok szép ünnepéről.

Az alábbiakban egy színes csokorra való olvasható ezen időszak ünnepeiről és régi szép karácsonyi szokásainkról.

Karácsonyi ünnepkör (november 11. - február 2.) fejezetei:

Advent

Márton nap – *november 11.*

Magyar Szentek és Boldogok ünnepe – *november 13.*

Skóciai Szent Margit – *november 16.*

Árpád-házi Szent Erzsébet – *november 19.*

Mária bemutatása – *november 21.*

Cecília – *november 22.*

Katalin nap – *november 25.*

Krisztus Király ünnepe – *az egyházi év utolsó vasárnapja*

András nap – *november 30.*

Borbála napja – *december 4.*

Miklós nap – *december 6.*

Ambrus – *december 7.*

Szeplőtelen fogantatás – *december 8.*

Árpád - Damazusz pápa – *december 11.*

Luca napja – *december 13.*

Tamás apostol – *december 21.*

Téli napforduló – *december 21.*

Ádám és Éva – *december 24.*

Szenteste – *december 24.*

Nagykarácsony – *december 25.*

Betlehemezés – *december 25.*

István nap – *december 26.*

János apostol – *december 27.*

Aprószentek napja – *december 28.*

Szent Család vasárnap – *Karácsony utáni vasárnap*

Szilveszter – *december 31.*

Kiskarácsony - Újév - *január 1.*

Álmos – *január 1.*

Jézus neve napja – *január 2.*

Vízkereszt - Háromkirályok – *január 6.*

Atila – *január 7.*

Jézus megkeresztelkedése – *vízkereszt utáni első vasárnap*

Thébai Remete Szent Pál – *január 15.*

Szent Piroska - Eirene – *január 18.*

Szent Margit – *január 18.*

Kánai menyegző – *vízkereszt utáni második vasárnap*

Boldog Özséb – *január 20.*

Vince – *január 22.*

Batthyány-Strattmann László herceg – *január 22.*

Mária eljegyzése, menyegzője – *január 23.*

Emese - Emerencia – *január 23.*

Gyertyaszentelő Boldogasszony – *február 2.*

ADVENT

*Harmatozzatok, égi magasok!
Téged vár epedve a halandók lelke.
Jöjj el, édes Üdvözítőnk!*

Jézus várás ideje, előkészületi idő. Amikor “Jézusban Isten szeretete közeledik az ember felé” (Gyökössy Endre). A hajdan Szent Mártonnal (november 11.) kezdődő "odaadó és örömteli várakozás" napjainkra **négy** hétre szűkült és Szt. András napjával (november 30.) indul. Jelen írást azonban - ahogyan régen volt - Szent Mártonnal indítom.

Advent és egyben az egyházi év kezdetét régen - néhol még ma is - éjféli harangszóval jelezték. Ettől kezdve tilos volt minden hangos, zenés mulatozás. A lányok és asszonyok fekete vagy sötét színű ruhában jártak templomba. A vallásos emberek szigorú böjtöt tartanak. A Roráték, hideg, hajnali miséket angyal vagy aranyos misének is hívtak, és Szűz Mária tiszteletére ajánlották.

Szép szokás volt egyes helyeken, hogy: “Minden hajnalon jóval napkelte előtt kicsi gyerekek járták végig az utcákat, a még szűzek, akik a régiak hitében Isten tenyerén éltek, az "angyalok". Csengővel ébresztettek mindenkit, s az emberek hajnali misére mentek; a családok együtt, a karonúló apróság csakúgy, mint a vén - s énekeltek; csak a nagyon beteg vagy a tűz őrzője maradt otthon. Leheletük és hitük, imamalmos áhítatuk melegítette be a kőhideg templomot; ott várták meg a reggelt, a fölkelő Napot, egyetlen óhajtássá válva” (Molnár V. József).

A koszorú az ősi időkől származó varázskör jelképe. Koszorút fontak az emberek szalmából, fűzfavesszőből vagy zöld fenyőágakból, és vörös meg aranyszínű szalagokkal díszítették. A zöld a termés színe volt, a piros az életé, a sárga és az arany a fényé. A kör (koszorú) az örökkévalóság jelképe volt, és a varázserőé is, amely nem törik meg, nem múlik el. Azt tartották, hogy az ilyen szent koszorúkkal minden gonosz szellem elől el lehet zárni a házat.

Sok templom és otthon díszé az *adventi koszorú*: vízszintesen felfüggesztett fenyőágfonat négy gyertyával. A négy gyertya a Megváltóra várás 4000 évét jelképezi (Bajorország-i hagyomány szerint). Az *adventi koszorú* németektől átvett szokás.

“Az *adventi koszorú* ‘feltalálója’ a Hamburgban élő *Johann Hinrich Wichern* (1808-1881) evangélikus lelkipásztor. A külvárosban vett egy házat csavargó, elhagyatott, árva fiúknak. Ezek a fiúk voltak az elsők, akik 1839-ben adventi koszorút láttak. Az első adventi koszorú egy fakeresztből állott, amelynek négy végére egy-egy gyertyát tett a lelkész. Ezeket aztán advent egy-egy vasárnapján meggyújtotta. A koszorú körül pedig összegyűltek a fiúk, imádkoztak, énekeltek. A következő években a fakeresztre (koszorúra) fenyőfaágakat erősítettek, és a hétköznapokat jelképezendő a négy nagyobb

gyertya közé több kisebbet helyeztek. Így lett lett a koszorú fénye egyre erősebb, és így vált

egyre inkább szemmel láthatóbbá a Karácsony, Jézus Krisztus születése ünnepének közeledte.” (Ft. Dr. Tempfli Imre, *stuttgarti magyarok papja*) A német evangélikus házakban, templomokban meghonosodott szokást a katolikusok 1925-től vették át. Mára elterjedt a keresztény világban.

“Az adventi koszorúk többségének szerkezete kör-kereszt volt, fűzfaágakból fonták, feszítették, s örökzölddel "öltöztették föl", igen sok helyen lucfenyő ágaival. Ahol a négy-négy vesszőből álló kereszt-szárak a koszorú fonatába bújnak, oda került a négy méhviasz gyertya; a keresztesítés helyén, ahol egymáson átfonták a vesszőket, a csipkebogyó (némely helyen a fagyöngy), amely tele-pirosával Jézust idézte meg. A kör-kereszt, az ősidők óta ismert rítusszervező forma, amely minden gyerekkel vele születő "tudás", az advent első vasárnapján rítusttevő ember lelkét rendezte, kedvét a majdani születésre tájolta. A kör – egyebek között – a fényt óhajtó örök anyaölet idézte meg számára, Boldogasszony ölet, a kereszt pedig a benne megfogant, s belőle világra születő Igét. A koszorút számos vidékünkön ebéd után készítette el a család, az asztalt körbe állva, imádkozva és énekelve. Hagyták, hogy "bemenjen" a hajlékba a sötétség, hogy körbe öleljen mindeneket, csak a körben állók, a hites emberek arca "világított" (mondják, a rossz, rendetlen életű embernek sötét arca van); aztán meggyújtották az első gyertyát, élő fénye fokozatosan a sarkok felé "üzte" a sötétséget, árnyékokat mozgatva a falon; a lélek megmozdult (a régi ember számára az árnyék a lelket idézte meg), mert "íme megszületett!" A karácsonyi születést játszották eképpen el. “ (Molnár V. József) Figyelemreméltó, hogy a Németországból származó adventi koszorúnak milyen mély tartalmat adott a magyar.

Adventkor az eladósorban levő lány a hajnali misére való első harangozáskor a harang köteléből három darabot tépett, amit hajfonó pántlikájában hordott, hogy farsangkor sok kísérője legyen. Erdélyben volt szokás, hogy a hajnali mise idejére az összes ajtót és ablakot zárva kellett tartani, mivel ilyenkor a boszorkányok állati alakot öltenek, házakba, ólakba igyekeznek bejutni, s ott rontást okozni. Salgótarján környékén azt tartották, hogy tüzes emberek jártak, kiknek a szájából tűz áradt. Az ilyen tüzes emberek ellen a néphit szerint olvasóval (rózsafüzér) lehetett védekezni.

A gyermekek boldogan várják **Jézuska** érkezését. A napokat az *adventi naptár* segítségével számolják. December 1-től Szentestéig naponta nyitnak ki rajta egy-egy ablakot. Az utolsóban a Szent Család jelenik meg.

Minden Advent kegyelem: vétkem jóvátehetem.

Minden Advent irgalom: Isten úr a viharon.

Minden Advent érkezés: átölel egy drága kéz.

Minden Advent alkalom: győzhetsz saját magadon!

Minden Advent ítélet: így kellene, s így élek!

Minden Advent remegés: Isten felé epedés!

Minden Advent ima is: Uram, fogadj be ma is!

Minden Advent szeretet: Betlehembe vezetett.

Köszönd meg hát a csodát: A Világ karácsonyát! (Ürögdi Ferenc)

MÁRTON NAP (november 11.)

Szent Márton a Szent István rom. kat. magyar templom egyik üveg ablakán, Passaic, NJ (USA)

Régen mi magyarok, íjfeszítő népek, Szent Mártonnal indítottuk az adventet, a karácsonyig tartó 42 napos böjtös időszakot. Márton zárta a gazdasági évet lakomával, áldomással, és vele kezdődött *advent* vagyis az új egyházi év. Erről Bod Péter (1712-1769) református lelkész, történetíró ezt írta: Krisztusnak adventusa, eljövetele „Így nevezetnek a mostani rendtartás szerint a karácson előtt való négy hetek. **Régen voltanak hat hetek a Szent Márton napjától fogva.-.**” Rajtunk magyarokon kívül csak a gallok indították Szent Mártonnal az adventet.

Márton napja az archaikus göcseji tájon már nemcsak a telet, hanem az adventtel kezdődő új esztendőt, a fiatalok farsangját is idézi.

Márton (316-397) katona, majd toursi püspök a koraközépkor egyik legnépszerűbb szentje volt. Boldogasszonyunk után az ország védőszentje (patronus regni) lett. A pannóniai Savariában, a mai Szombathelyen született és Tours közelében halt meg. A szabolcsi zsinat (1093), melyet Szent László király hívott egybe, Márton ünnepét nyilvánossá tette és

három napos előkészülettel hangsúlyozta. A franciaországi Márton-legenda szerint hun, illetőleg magyar királyok sarjadéka, sőt egyenesen magyar király volt. (Néhány éve, neve napján, egy amerikai rádióadásban kimondottan magyar szentnek nevezték Mártont.) A legenda így szól:

"Márton hun királyoktól származik. Pannóniában Florus király uralkodott. A rómaiak azonban legyőzték, fogságra vetették. Csak úgy engedték szabadon, ha trónjáról lemond, és megelégszik a katonai parancsnok (tribunus) címmel. Legidősebb fia, szintén Florus Konstantinápolyban nevelkedik, és a császár unokahúgát, Konstanciát veszi feleségül. Pannoniában születik fiuk Florus, akit később Mártonnak hívnak, és a konstantinápolyi udvarban keresztelik meg. Amikor Tours püspöke lett, hét unokatestvére csatlakozott hozzá. Marmoutier monostorában remetéskedtek. Mind a heten egy napon hálnak meg. Haláluk után nem kezdte ki őket az enyészet. Olyanok voltak mintha aludnának."

Szent Márton nevéhez sok legenda fűződik. Az egyik leghíresebb, amikor római katonaként habozás nélkül megosztotta köpönyegét a didergő koldussal. A feljegyzések szerint egy téli este találkozott egy koldussal, akit rablók fosztottak ki és vertek meg. Saját köpönyét kardjával kettévágta, egyik felét a koldus vállára borította. (A Szent István templom üvegablakának mellékelt képe ezt a jelenetet rögzíti.) Álmában megjelent neki Jézus a koldusnak adott köpönyedarában. Márton az önzetlen segítőkészség mintaképe, a szükségét szenvedő embertársai

iránti gondoskodása és tette kész emberszeretete mindannyiunk számára példa. Nagylelkűsége, betegek és szegények iránti részvéte, egyszerű életmódja miatt a katonák, középkori lovagok, koldusok, számos mesterség, a kolozsvári kádár céh, a tatari csapó céh, az aradi takács céh, de főként a jószág védőszentjeként tisztelték.

Szt. Márton azonban elsősorban szülőföldjének Magyarországnak védőszentje.

Szent Márton napja valaha az ő év utolsó ünnepe is volt. Ekkorra véget értek a mezőgazdasági munkák, elszámoltak a jobbágyok és pásztorok, a kamrákba került a betakarított termés, a hordókba az újbor. A mondás szerint "a bornak szent Márton a bírása", mert ilyenkor már iható az újbor. Márton napján országszerte lakomákat rendeztek, hogy egész évben bőven ehessenek, ihassanak. Úgy tartották, minél többet isznak, annál erősebbek és egészségesebbek lesznek. Ilyenkor szokták a hizlalt ludakat levágni és megsütni. "Aki Márton napon libát nem eszik, egész éven át éhezik" - mondták. Az első írásos emlék a mártonnapi libalakomáról 1171-ből való. Az elfogyasztott liba csontjából az időjárásra jósoltak.

A népi hagyomány szerint ezt a napot tartották az emberek a télkezdetnek, mert rendszerint ekkor esik le az első hó. Somlóvidéken, ha Márton fehér lovon jön, enyhe tél, ha pedig barnán nyargalász, azaz ha nem esik hó, akkor kemény havas tél várható. Endrőd népe szerint, ha a lúd jégen áll, akkor karácsonykor vízben botorkál. A galgamácsiak úgy tartják, hogy a Márton napi jeges eső korai tavaszt jelent. A mártonlúd melyre csontja ha világos, hó lesz (kemény hosszú tél), ha fekete, esős, sáros enyhe tél várható. Ha tisztán ment le a nap, kemény tél, ha homályba szentült, lágy tél lesz. Ha Márton napja ködös, zürzavaros tél lesz, ha pedig hideg, száraz tél, illetve, ha Márton jókedvű, akkor bizony kemény lesz a tél.

Nagymaros, Szent Márton és a koldus

MAGYAR SZENTEK ÉS BOLDOGOK (november 13.)

November 13-án a *Magyar Szentek és Boldogok* közös ünnepét üljük. Amint november 1. az Egyház minden szentjének emléknapja, úgy november 13. egy külön magyar Mindenszentek-ünnep. Ezen a napon édes hazánk, Magyarország összes üdvözlőjére emlékezünk nagy tisztelettel. Oly sokan vannak, akiknek nevét ismerjük, de még többen a névtelenek, a hétköznapiak ismeretlen hősei, szentjei, vértanúi, akik Isten kegyelméből a szentek sorát gazdagítják.

Minden magyar szentek és boldogok könyörögjete hazánkért és érettünk!

Szent Család Templom, Budapest, Szondi utca

SKÓCIAI SZENT MARGIT (november 16.)

A skótok legendás királynéja, Szent Margit a Turulnemzetségből (Árpád-ház) származik. Édesanyja, Ágota, Szent István király leánya volt. Édesapja, Nagy Alfréd Wessex királyának leszármazottja, az angolszász Vasbordájú Edmund egyik száműzött fia, Edward herceg, aki a dán hódítók elől Magyarországra menekült (menekülöket mindenkor befogadó ország voltunk). Margit 1045 körül született a Baranya megyei Mecseknádasd melletti Réka (Reska) várában, és a magyar királyi udvarában nevelkedett. 1057-ben apját hazahívták Angliába. Így került 12 éves korában Hitvalló Edward nagybátyja udvarába. Apja hamarosan meghalt. 1066-ban, a királyviszályok és a normannokkal vívott Hastings-i csatavesztés következtében menekülni kényszerült Ágota három gyermekével. Egy vihar hajójukat Skóciába sodorta. 1070-ben Margit, a család unszolására, hozzáment feleségül a “véreskező”-ként emlegetett III. Malcolm skót királyhoz. Nyolc gyermekük született, hat fiú és két lány. Legkisebb fia, I. Szent Dávid nemcsak apja skót trónját (1124-1153) örökölte, hanem édesanyjától a Turulnemzetség életszentségét is. Leánya, Matilda, Hódító Vilmos fiának, I. Henrik angol királynak lett a felesége. Ezáltal Skót Szent Margit, aki Alfréd családjának utolsó királynéja volt, minden angol király és királynő ősanja lett. Emléke mindmáig elevenen él Nagy-Britanniában, ugyanis a Westminster apátságban az ünnepélyes koronázási szertartáson megkérdezik minden leendő uralkodótól, hogy Nagy Alfréd leszármazottja-e?

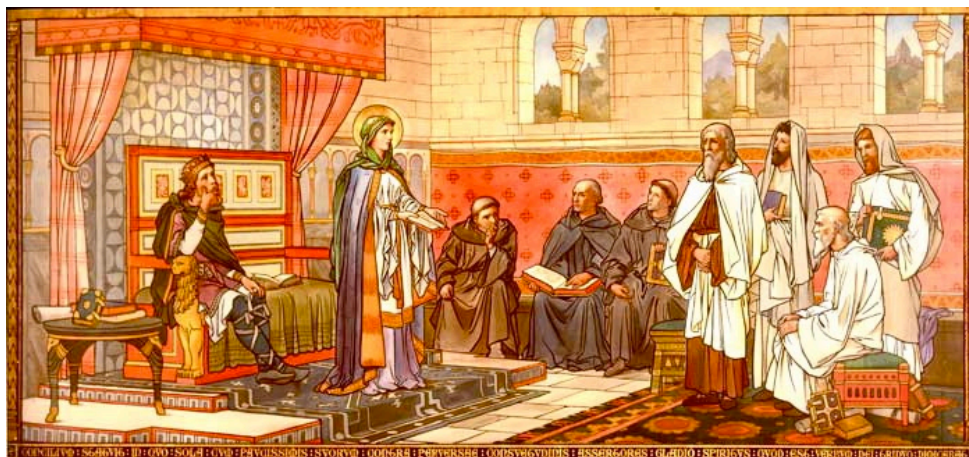

*Szent Margit üvegablakát Douglas Strachan
készítette 1922-ben*

Margit személyében nem akármilyen királynét kapott Skócia. Mintaképe volt a tökéletes anyának, a hűséges feleségnek. Népének jótevője, a szegények segítője, az egyház pártfogója volt. Nagy befolyást gyakorolt a kora középkori Skócia egészére. Hitéleti munkássága különösen jelentős, mivel megismertette a római katolikus liturgián alapuló kereszténységet Skóciával.

Margit mindvégig döntő befolyást gyakorolt férjére, “... hatására a király elhagyta vad szokásait... Egész környezete megváltozott Margit körül...” írja Dunfermline-i Turgot (Theodoricus) bencés szerzetes, Margit gyóntatója, és legrégebbről fennmaradt életrajzírója. Férje mindenben kikérte a mélyen vallásos, magasan művelt hitvese véleményét. A fiatal királyné hamarosan megreformálta a királyi udvart. Országos zsinatokat hívott össze, amely eltörölte az egykor a hittérítő írektől átvett, a római szokásoktól eltérő sajátosságokat. Állást foglalt a zsinat által tárgyalt teológiai kérdésekben is. Akkoriban ugyanis nyilvános vita folyt a skót egyházban arról a kérdésről, hogy a bűnös ember magához veheti-e az Úr testét az oltáriszentségben? Margit azt a felfogást képviselte a zsinaton, hogy mindannyian bűnösök vagyunk ugyan, ám ha valaki gyónás, bánat és elégtétel után hittel járul a szentáldozáshoz, akkor ez a Szentírás szerint nem ítéletére, hanem bűnei bocsánatára szolgál.

Turgottól tudjuk, hogy Skócia népe hálás szeretettel tisztelte Margit királynét, aki kórházakat, gyógyító központokat, menhelyeket és kolostorokat építtetett, templomokat emelt, melyek felszerelésében saját kezemunkájával is részt vett. Iskolákat alapított, könyveket másoltatott, ügyelt a leánynevelésre, a nemesi családok leányait tanította hasznos, női tevékenységekre, Magyarországról magával hozta és bevezette a hímzéskultúrát, elindította a skót szövőipart. Neki tulajdonítják a skótok híres mintájának és jelrendszerének a “skót kocká”-nak megalkotását. Királyi kompjاراتokat indított. A politikai életre is befolyással volt. Margit volt a skót királyi tanács első nő tagja. Kiválóan beszélt latinul, könyvszeretetét és tudományát megcsodálta és az ország kormányzásában jól felhasználta a király. (Mindig könyvvvel a kezében ábrázolják.)

Szent Margit tanácsot tart

Férje semmiben sem gátolta a királyné jótékonykodását, sőt támogatta. Margit nagy együttérzéssel gondoskodott a szegényekről és betegekről, minden nyomorúságos szenvedőn segített. Az irgalmasság minden cselekedetét gyakorolta egész életén át, és járt elől példamutatással. Margit munkáját és a mindenkire kiterjedő szeretetét sok imával, böjttel és vezekléssel kapcsolta össze. Evangéliumi szegénységben élt, hogy többet juttathasson a rászorulóknak. Bölcsességével és cselekedeteivel sokat tett a népért és az országért.

Margit 1093. november 16-án halt meg Edinburghban, három nappal azután, hogy férje, Malcolm és legidősebb fia, a trónörökös Edward az angolok elleni csatában elesetk. Már közel volt életének utolsó órája, amikor megérkezett a hír, hogy férje és egyik fia elesett a csatátéren. Margit még ezt a tragikus hírt – ezt a szenvedést – is úgy fogadta, mint olyan próbatételt, mellyel az úr őt erősíti.

"Amikor a királyné halálán volt, belépett hozzá a szobába egyik fia. Éppen a harctérről jött, a lelke súlyos bánattal volt teli, hiszen anyjának azt kellett volna jelentenie, hogy atyja és testvére a csatátéren maradtak holtan, és most anyját is halálán látja. Miközben szívét eltöltötte a keserűség, a királyné összeszedve utolsó erejét, megkérdezte, mi van férjével és a másik fíával. A fíú, arra gondolva, hogy ha az igazat mondja, azzal megöli édesanyját, csak annyit válaszolt, hogy jól vannak. A királynő azonban fílsóhajtott, és ezt mondta: Tudom, tudom, de megesketlek

téged a kezemben lévő keresztre, mondd el nekem a valóságot. Így a fiú elmondta a történeteket. S ekkor Margit ahelyett, hogy asszonyoknál szokásos jajgatásban tört volna ki, ez a keresztény lélek az égre emelte a szemét és két karját, majd az Istent dicsérte azért, hogy élete utolsó órájában még ilyen nagy szenvedésben lehetett része."

**Szent Margit, Skócia királyné
arcképe egy kódexből**

Halála után a nép szinte azonnal szentként tisztelte. 1251-ben ünnepélyesen szentté avatta IV. Ince pápa (1243-1254). Majd X. Kelemen pápa (1670-1676) Skócia védőszentjévé nyilvánította.

*"A szentté avatás alkalmával ereklyéit kiemelték, s a legenda szerint a következő történt. Felnyitották a sírt, és a maradványokat egy ezüst ravatalra helyezték, hogy a templom szentélyébe vigyék át. Amikor a menet Malcolm király sírboltja előtt haladt el, meg kellett állniuk, mert az ereklyét vivők nem tudtak továbbmenni. Akkor egy öregember azt tanácsolta, hogy emeljék ki Malcolm csontjait is, és helyezték oda Margit mellé. Így **"Véreskezű" Malcolm és Skóciai Szent Margit közös sírban pihen azóta is.**"*

Margit és Malcolm földi maradványait a reformáció idején Spanyolországba menekítették. Később visszahozták Skóciába és azóta az általa 1072-ben Dunfermlin-ban (Edinburgh-tól kb. 20 km-re északra, North Queensferry mellett) alapított bencés rendi kolostorban nyugszik együtt férjével, fiával és több skót királlyal és főnemessel. Katolikusok és protestánsok egyaránt nagy tisztelettel övezik. Emlékét Skócia szerte sok és sokféle helyszín őrzi, és a mai napig Skóciában a Margit a legelterjedtebb keresztnév.

Nemcsak Skócia, de a művészetek, és a katolikus egyház védőszentje is volt. Műveltséget, kultúrát, jóságot és szeretetet terjesztett Szent István unokája ama elvadult világban. A Turulnemzetség sugárzó ereje és szentsége Margiton keresztül beragyogta Skóciát!

**Szent Margit kápolna
az Edinburgh-i vár
legöregebb épülete,
melyet fia I. Dávid
király emelt anyja
tiszteletére.**

**A Szent Margit
kápolna egyik
üvegablaka.**

ÁRPÁDHÁZI SZENT ERZSÉBET (november 19.)

Légy üdvözölt magyar király lánya,
Légy üdvözölt szent Erzsébet asszony!
Elhagyottak, szegényeknek anyja
Tekints reánk - oh, kérünk, e napon.

Nézz le reánk, kik hazánktól távol
Könnyek között hontalanul élünk,
Keblünk piheg gyárok s bányák mélyén,
Minden munkát öntöz a mi vérünk.

....

Rickert Ernő, Passaic, USA.

megjelent 1908-ban a Hajnal c. hetilapban, Passaic, New Jersey. (A 20. század elején "kitántorgott" másfélmillió magyar sóhajtása e vers.)

Erzsébet (1207-1231) a Turul nemzetség sarja, Árpád fejedelem leszármazottja, II. Endre király leánya, a világegyház legtiszteltebb női szentje Szűz Mária után. Négy éves korában eljegyzik Thuringia örgrófjának fiával, és kiviszik Németországba. 1221-ben szerelmi házasságot köt Lajossal, 3 gyermekük születik. 20 éves korában megözvegyül és 24 éves korában visszatér az Úristenhez. Rövid 24 éve alatt teljes életet élt. Hitvesi és édesanyai kötelességei mellett, egész életét a szegényeknek és betegeknek szentelte. Kórházat alapított és maga ápolta a súlyos betegeket, leprásokat.

Az ismert rózsacsoda mellett (kérdőre vonása következtében a szegényeknek szánt kenyér rózsává változik kötényében) megszámlálhatatlan csoda történt életében, és halála után a sírjánál. A Vatikán ezeket háromszor vizsgálta ki. 1235 pünkösdjén - még édesapja II. Endre király életében - a pápa szentté avatta.

Óriási erő sugározhatott sírjából. A német rokonság még halálában is félt Erzsébettől! Amikor 1241-ben, fia Hermann, mérgezés áldozata lett, nem merték anyja mellé temetni, hanem apja, Lajos mellé helyezték nyugalomra. Attól tartottak, hogy Erzsébet feltámasztja fiát 10 évvel saját halála után.

Szent Erzsébet a Szt. István r. k. magyar templom egyik üveg ablakán, Passaic, New Jersey (USA)

A legenda szerint „Erzsébetnek forró vágya volt olyan magas tornyú templom építése, hogy harangjának szavát Magyarországon is meghallják. Kereste is a helyet, de hiába. Egy nap fölvelt a földről egy követ, a levegőbe dobta, és kijelentette, hogy ott fogja a templomot fölépíttetni, ahol a kő leesik. Mocsaras helyre esett, ennek ellenére itt épült fel a templom, mert a munkások tisztelték a szent kívánságát.”

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 1999-ben *Szent Erzsébet rózsája*-díjat alapított az irgalmasság és a szolgáló szeretet erényének hangsúlyozására és az önkéntes munkát végzők személyes példájának elismerésére.

Népi mondás: Szent Erzsébet napja tél erejét szabja. Ha Erzsébet megrázza pendelyét, leesik az első hó. Debrecenben így mondják:

Erzsébet, Katalin havat szokott adni,
A bitang marhákat jászolhoz kötni.

Erzsébet napját a régi magyar egyház pirosbetűs ünnepként ülte meg.

A rózsacsoda (népi imádság)

Szent Erzsébet asszony életéről - emlékezzünk sok jótételéről. -
Mi is ötet kövessük, azon legyünk, - amit benne dicsérünk,
cselekedjük.

Születék Erzsébet jó órában, - királyi atyátul székes várban. - Mikor
kezdett szólani nevedvén, - első: Jézus szent neve vala nyelvén.
Szegényeknek egyszer télidőben - alamizsnát hordott kötétyében; -
mikor atyja korholá, ő szavára - kenyérkéből csupa friss rózsa vála.
Mindenét elosztá szegényeknek, - alamizsnát adván mindeneknek. -
Hogy kiveték özvegyen jószágából, - mégis jót tett másokkal
fonásából

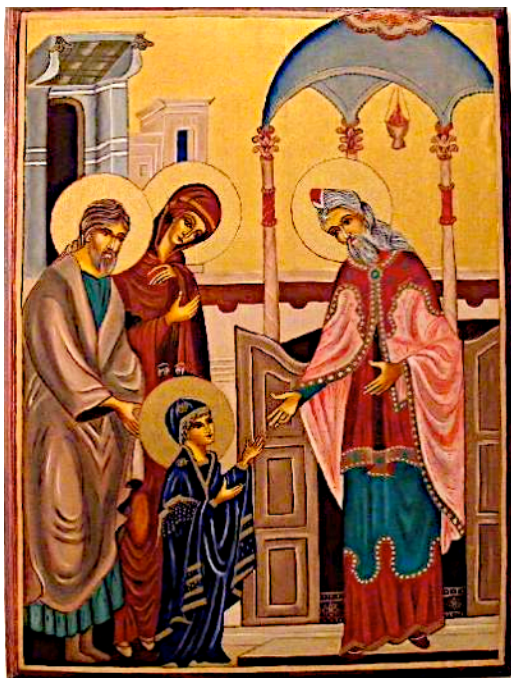
Boldog szent halálán örülének - az angyalok s szépen éneklének, -
háza felett daloló madárképben - dicsérték a jó Istent nagy
szentjében.

(Karthauzi névtelen, 2000)

*Szent Erzsébet Ikon
ereklyetartó, Sárospatak*

MÁRIA BEMUTATÁSA (november 21.)

Szűz Mária bemutatása a templomban

szülei felvivék az Úristennek templomában. Ki jövődő vala, hogy az felséges teremő Úristen fiának bizony temploma lenne. Felvivék mondám, Szentléleknek iskolájában, ki jövődő vala, hogy mindez világi üdvözülő népeknek bizony mesterasszonyok lenne, felvivék az szűzeknek konventében, hogy alkalmas ideig ott szeplőtelen tisztaságban lakoznék, jószágokban gyarapodnék, emberi jóerkölcsben nevelködnék, és kézimunkát tanulni, kivel annak utána életét keresné, és háza népét tápláló. Mindennek felette kedég, hogy az Úristennek törvényét, parancsolatját és az szentírást megtanulná, kiknek miatta Úristent tudná dicsérni, szolgálni és ennenmagát idvezőjteni.” (Érdy-kódex, 1526-1527)

Magyarországon Szűz Mária (Boldogasszony, Babba Mária) tisztelete ősrégi. Sokkal hangsúlyosabb mint bármely nyugati országban. Figyelemre méltó, hogy Szent István a 11. században, 1038-ban ajánlotta fel koronánkat és országunkat Boldogasszonynak. A magyarok Mária tisztelete már abban az időben is régi hagyomány volt. Így érthető, hogy nálunk miért olyan koraiak és számosak a Mária ünnepek. Néhány európai ország szintén Mária kezébe helyezte népét, de csak 600 évvel Szt. István után!

A karácsonyi időszak egyik ősi ünnepe. A keleti egyház nagyon korán megemlékezett erről az eseményről. Jakab apostol apokrif ősevangéliumában olvasható, hogy Máriát hároméves korában szülei a templomban Istennek felajánlották.

Mi magyarok is nagyon régen megüljük ezt az ünnepet. A latin és magyar nyelvű Pray-kódex – mely III. Béla király uralkodása alatt 1192-1195 között készült – már számon tartja Magyarországon. **Hazánkából terjedt el ez az ünnep nyugat felé**, ahol IV. Sixtus pápa 1472-ben az egész egyházra kiterjesztette, de csak 1585-ben erősítette azt meg V. Sixtus pápa.

Ezen az ünnepen ki-ki bemutatta magát a templomban, lelkébe fogadta a zsenge Máriát, hogy méltó legyen majd Fény-Krisztus befogadására.

„... Mert a mai napon jelentették meg elégszer ez világnak az ő szentséges volta, mikoron az ő szent

CECÍLIA (november 22.)

Cecília, őseink és a szegedi nép ajkán Cicelle, Cicella, Cicölle, ókeresztény vértanú (†230 körül), a középkor végétől a tizennégy segítőszent egyike, az egyházi zene védőszentje. Orgonával, hárfával és muzsikáló angyalokkal ábrázolják. (*Liszt Ferenc oratóriumot szerzett tiszteletére.*) Cecília keresztényként nőtt fel az előkelő pogány Caecilius családban. Ifjúságában szüzességet fogadott, ám atyja férjhez adta Valerianushoz. A menyegző után rábirta vőlegényét, hogy ne érjen hozzá, mondván: „*énnekem szent angyal szeretőm vagyok, ki nagy szorgalmatossággal őrizi az én testemet minden fertelmes bűntől, ki ha azt ismerendi, te engemet förtelmes szeretettel illetendesz, tudjad, hogy ottan megöl tégedet és elvesztöd ez drágalátos ifjúságot. Ha kedég ismerendi, hogy tiszta szeretettel szeretsz, tégedet es ugyan szeret, mint engemet, és megjelenteti teneked az ő nagy dicsőségét*” (Érdy- kódex 1526-1527). Valerianus hajlott a szóra, és megkeresztelkedett. Később megjelent előttük a szent angyal, “*kinek két szép rózsából kötött korona vala a kezében. És azonnal egyiket adá Cecilia asszonynak, másikat Valerianusnak, mondván: ez koronákat szeplőtelen szívvel, testtel oltalmazjátok és tartsátok, mert Istennek paradicsom kertéből hoztam tinektök...*” (Érdy-kódex). A csodálatos virágillatot megérezve, Valerianus öccse, Tiburtius is megkeresztelkedett. Nemsokára mindhárman vértanúságot szenvedtek . Előbb azonban Cecília még megtérítette az őket kísérő katonákat és tisztjüket. Pere alatt olyan meggyőződéssel védte hitét, hogy a hallgatóságból százan megtértek Krisztushoz. A prefektus engedélyezte, hogy három nap múlva végezzék ki Cecíliát. Ez idő alatt házából templomot alapított, és mindenét szétosztotta a szegények között. A prefektus visszariadt a nyilvános kivégzéstől, ezért úgy rendelkezett, hogy gőzben fojtsák meg, vagy forró olajban főzzék meg, égessék el. A tervet nem tudták végrehajtani, s amikor a hóhér karddal akarta megölni, három csapással sem tudta lefejezni. Kardcsapásaitól megsebesítve hagyta ott Cecíliát, aki barátai karjai közt halt meg. Még utolsó perceiben is megnyert lelkeket a hitnek.

Szent Cecília – Budapest
Belvárosi Szent Mihály templom
fotó: Legeza Dénes István

A szegedi néphit szerint Dávid királlyal a Holdban él. Cicölle ott táncol benne, Dávid király meg hegedül neki. Azt is mondják: “Cicölle anyánk a babiloni toronyból mindig a holdvilágba lép át Dáviddal.” Ebből ered e szegedi szólás: “örökké él, mint Cicella”, vagyis szokatlanul sokáig él. Szőregi hiedelem szerint holdfogyta idején Cicella takarja el szoknyájával a holdat.

“A verseci Várhegyen (Temes vármegye) él Szent Cecília, a város oltalmazója. Gondoskodik a szőlősgazdákról. Ott lebeg a levegőben és fonalat húz Versec körül, hogy semmi baj ne érje. Ezért, helyi hiedelem szerint, a várost járvány, tűzvész, háború mindig megkímélte. Így az 1761-ben dúló pestis is” (Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium II.* 489 o.).

Bélapátfalva Cecília napját tűzvész ellen fogadalmi ünnepként üli meg.

KATALIN NAP (november 25.)

Szent Katalin a Szent István r. k. magyar templom egyik üveg ablakán, Passaic, New Jersey (USA)

Alexandriai Szent Katalin vértanú (†305), ciprusi királylány, a magyarság körében igen népszerű és nagy tiszteletnek örvendő szent. Mivel a hit igazságát olyan bölcsen védte, a szónokok, teológusok, filozófusok, tanárok, diákok, tudósok, egyetemek (a párizsi Sorbonne egyetem pecsétjébe is őt vésték), főiskolák, ügyvédek, majd könyvtárak, nyomdászok védőszentje lett. A kínzására szerkesztett késes kerekék összetörtek, ezért mindazok akik kerékkel foglalkoztak - a fuvarosok, bognárok, kerékgyártók, molnárok, fazekasok, szövőlányok, bányászok és középkori céheink - szintén védőszentként tisztelték. A házasságra készülő fiatal lányok is segítségét kérték, hogy jó vőlegényre találjanak. Tüztől, árvíztől, boszorkányságtól ment meg. A szabadkai magyarok szerint az árvizet és az elemésztő tüzet távol tartja testüktől és hajlékuktól egyaránt; elűzi tőlük a szorongást okozó gonosz lelket.

A tizennégy segítő szent közé sorolták.

Katalin az újbórral kezdődő *kisfarsang* utolsó napja, amikor országszerte *Katalin-bálok*at rendeztek. Ezután bál és lakodalom nem esett karácsonyig.

Sok helyen napján meggyfagallyat állítanak vízbe. Meleg helyre rakják, a vizet többször felfrissítik, hogy karácsonyra kizöldüljön. Ez a *katalinág*.

Házasságszerző szent. A legenda szerint Katalin Jézus gyűrűs jegyese volt, ezért a lányok mint vőlegényszerző szentet tisztelik. Gömörben a lányos házaknál kilenc különböző fáról bimbós ágat törnek. Ha az ágak karácsonyra kihajtanak, akkor a lány férjhez megy. A szendrőiek (Borsod) szerint csak szüzlánynak virágzik ki az ága.

Csantavéren, Sárosfán ezen a napon böjtöltek a legények, hogy megálmodják, ki lesz a feleségük. Máshol is jellemző volt ez a hiedelem, azzal a változtatással, hogy néhol lopott leányinget is tettek a párnájuk alá, abban reménykedve, hogy megálmodják a feleségüket.

A Katalin-nap emellett női dologtiltó nap, a Szerémségben ilyenkor nem lehetett kenyeret sütni.

Doroszlón viszont férfi dologtiltó napként tartották számon. Nem szabadott szántani, sem befogni a kocsit, hogy ne forogjon a kerék, mert Katalint egykor kerékbe akarták törni. Leálltak a

malmok is, a kendergyárok, az összes kerekese, malmosok a templomba mentek, és védőszentjük Katalin közbenjárását kérték.

Csanádapácán úgy tartják, *ha Kata kopog, karácsony lotyog*, vagyis, ha Katalin napján fagy, akkor karácsonykor lucskos lesz az idő. Ahogy Katalin máma dirigálja, olyan lesz az új év egész januárja.

Legendája

Katalin műveltségével kitűnt kortársai közül. Amikor Maxentius császár (305-312) Alexandriába látogatott, halálos ítélettel fenyegették meg azokat, akik nem áldoznak a bálványoknak. Katalin a császár elé lépett, és keresztet vetve értésére adta, hogy keresztény. Kijelentette, hogy egyedül az Úr Jézus Krisztust követi, mert a filozófusok és a költők műveinek tanulmányozása során fölismerte e világ bölcsességének hiábavalóságát. A császárnak tetszett Katalin okos beszéde, de kényszeríteni akarta, hogy mutasson be áldozatot a bálványoknak. Katalin ezt megtagadta és kérte a császárt, hogy tudományos vitában védhesse meg hitét. Maxentius ezért Alexandriába hívatta birodalma leghíresebb ötven bölcselőjét. A tudományukra hiú bölcselők azonban egymás után hajoltak meg Katalin érvelése előtt. A császár dühében máglyára ítélte valamennyit. Amikor a vesztőhelyre vitték őket, Katalin azzal biztatta őket, hogy a tűzhalál pótolhatja a keresztséget, és ha hisznek, elnyerik az örök életet.

Katalin a császári trónt is visszautasította. Erőszakkal akarta Katalint megtörni, letépette ékes ruháját és ólmos ostorokkal verette, börtönbe vetette. Az ott töltött időt Katalin térítésre használta. Egy testőrtiszt és 200 katonája is megtért. Ekkor a császár halállal fenyegette. Készíttetett egy késekkel felszerelt kerekekből álló kínzószervezetet, ami félelmetes zajt keltett. Katalin azonban nem rémült meg. Amikor meg akarták ölni, angyalok mentették meg, és a széttört kerekek darabjai sok katona halálát okozták. A megrémült tömeg tiszteletet adott „a keresztények hatalmas Istenének”, s a császárné kérlete urát, hogy hagyjon föl a harccal, amelyet Isten ellen folytat. Megvallotta, hogy maga is hisz Krisztusban. Erre a császár őt is megkínóztatta, majd a testőrtiszttel és a kétszáz katonával együtt lefejeztette, s kiadta a parancsot, hogy Katalint is fejezzék le.

A vesztőhelyen Katalin arra kérte az Urat, hogy mindazok, akik Krisztus szeretetéért megemlékeznek róla (Katalinról), bőséget lássanak kenyérben és borban, testük egészséget nyerjen és minden földi jóban részesüljenek. Akik tisztelik őt, azokat óvja meg Isten a természeti csapásoktól, betegségtől, s főleg a hirtelen haláltól. Aki segítségül hívja az ő nevét, testének tagját el ne veszítse, egészséges gyermeket szülhessen és meg ne haljon gyermekágyban. Utoljára bűnbocsánatot kért az őt segítségül hívók számára. Miután a mennyből hang hallatszott, hogy kérései teljesülni fognak, fejét a hóhér kardja alá hajtotta. (<http://www.katolikus.hu>)

KRISZTUS KIRÁLY ÜNNEPE

(Az egyházi év utolsó vasárnapja)

*Krisztus Király üvegablakának rajza
a Szent István rom. kat. magyar
templomban. Passaic New Jersey, USA*

Krisztus király ünnepe az egyházi év jelképes vége. XI. Piusz pápa vezette be 1925. december 11-én *Quas Primas* című enciklikájában mindenszentek ünnepe előtti vasárnapra, hogy az elpogányosodó korban, a hamis szabadosság lázongásai között az Egyház tagjait Krisztus főségének elismerésére hívja. A katolikusok fő ünnepei közé tartozik. A II. vatikáni zsinat óta tartják advent előtti utolsó vasárnapon. Ezzel az Egyház azt emeli ki liturgiájában, hogy Krisztus királysága, amely láthatatlanul állandóan megvalósul az ő híveiben („Isten országa bennetek van”) az idők végén láthatóan is megjelenik és az emberiség történelmi útját teljessé teszi, annak értelmet ad. Méltóságunkat nem csorbítja, ha elismerjük Isten Királyságát, amelyet átadott Fiának, Krisztusnak.

Bár az ünnep új, alapgondolata az első keresztény közösségek idejére vezethető vissza. Az Újtestamentum számos része utal Krisztusra mint királyra.

"Krisztusról mint királyról a liturgikus év folyamán többször megemlékezünk, ez az ünnep azonban más, hiszen nem csak kiemeli Krisztusnak a világmindenségre kiterjedő hatalmát, hanem az egyházi év végén előremutat a történelem végső, nagy napja felé, mikor mint Úr, s Király jön majd el megítélni mindeneket." (*Somfai Elemér*).

“Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat”

“Krisztus győz, Krisztus kormányoz, Krisztus uralkodik”

A reformátusoknál ez az *Örökkévalóság vasárnapja*.

ANDRÁS NAP (november 30.)

Szent András apostol a magyar Szent Koronán, a pártusok köszöntésre emelt kéztartásával

Az egyházi évnek kezdete. Manapság advent indítója.

A Galileából származó András apostol Péter apostol bátyja, a görög katolikus egyház kedvelt szentje. András a maga elhatározásából akart Jézus tanítványa lenni. A testvérek életük végéig, mely mártírhálállal végződött, kiálltak Jézus mellett. Fő térítési területe a Pártus birodalomban és a szkíták között volt. Mártírhála azonban Görögországban történt Kr. u. 60-ban. A legendák szerint, saját kérésre, ún. "Andráskeresztre", X-alakra ácsolt keresztre feszítették, mert nem találta magát méltónak, hogy Krisztusével azonos formájú kereszten haljon meg.

András apostol nagyon fontos személy a magyar nemzet emlékezetében, ami a honvisszafoglaláskor magunkkal hozott keleti kereszténységünkéből fakad. Bizonyíték erre a számtalan, 10. századi sírban talált ereklyetartó mellkereszt. A Kárpát-medencében épült első keresztény templomok többségének védőszentjeként András apostolt választották.

Hagyományok: András napja zárja be a muzsikát. Ez azt jelentette, hogy karácsonyig evésben-ivásban, nótázásban egyaránt illet tartózkodónak lenni.

András-napkor kezdődtek a hajnali misék. Sok helyen

a családban adventnak az első napjától készítették a szállást a szívekben: "Gyűjtögetsetek a Kisjézus jászolába a szalmaszálakat, nehogy kevés legyen alatta." (*Gari Margit, Mezőkövesd*) Egy jótett jelképezte a szalmaszálakat a Kisjézus jászolában. Számos házban már ekkor kezdtek megvetni Jézuska ágát és igazi szalmaszálakat helyeztek Jézuska nyughelyébe, amikor jót cselekedtek.

András napjával kapcsolatos hiedelemvilág a közeledő farsangra, a párválasztás idejére utal. Ország-szerzte a fiatalok *házasságszerző* szentként tisztelik. A lányok András napján, a legkülönbözőbb rítusokkal, melyek majdnem mindig böjtöléssel kezdődnek, jövődöbeli vőlegényük kilétét firtatják. *Aki böjtöl András napján, vőlegényt lát éjszakáján.* Baján ha a lány feje alá férfiruhát tesz, álmában meglátja jövődöbelijét. Vagy pedig imádkozás után harap a megszózott kenyérből, azt tükörrel párnája alá rakja, s ha éjfélkor belenéz, meglátja vőlegényét.

A palásti palóc lányok András napján az eresz alá dugott és Borbála napján megfordított almát elvitték az éjfél misére. Azt tartották, hogy annak a fia vagy rokona veszi el őket, aki templombamenet megszólította őket. Palóc eladólányok általában András estéjén

gyümölcsfaágakat állítottak vízbe. Ha karácsonyig kizöldült, bízhattak a farsangi férjhezmenésben. Az erdélyi Mezőpanitban egész napos böjtöt tart a lány, este az udvaron kötényébe szedi a csillagokat (miközben visszafelé számol tíztől egyig tízszer); ugyanazt a csillagot kétszer nem szabad leszednie. A csillagokat a kötényéből az ágyba önti, s éjszaka megálmodja a vőlegényét.

Egyéb szokások: Görög katolikus helyeken szokásban van az *andrashányás*. Az András nevűeket úgy köszöntik, hogy ablakukra búzaszemeket szórnak.

Érsekvadkerten az *aprószentek* néven emlegetett vesszőket, amelyeket a pásztorok karácsony böjtjén visznek a gazdákhhoz, András napján szedik a határban.

A moldvai és gyimesi magyarok ezen a napon a farkasok ellen megfokhagymázták az ajtókat, hogy ne vigyék el a jószágot.

A Csüges-i csángók szerint András éjszakáján össze kell kötni az ollót, mert ezzel a farkas száját is összekötik. Mert ha nyitva marad, a farkasok elviszik a juhokat.

A disznóölés és disznótor a téli hónapok jelentős eseménye. Az első disznóölő nap majd mindenhol András napja, ezért nevezték *disznóölő Szent Andrásnak* is. Az egész napos munkában a szomszédok és rokonok kölcsönösen kisegítették egymást. A disznótorra estefelé gyülekeznek a vendégek. Az evés, ivás, jókedvű tréfák sorozata, nótázás éjjel 2-3 óráig is eltarthat. András nap volt ugyanis advent előtt az utolsó olyan nap, amikor még mulatni lehetett. A háziasszony a távozó vendégeknek még kóstolót is ad útravalóul.

Apátfalvi öreg emberek e nap hajnalán, a Maros partján, a víz szélén, vesszőt szúrnak le és megvárják a napkeltét. Ha a víz most följebb áztatja a vesszőket, akkor tavaszra áradást esetleg árvizet várnak. Azt is mondják: "Fehér András, rossz év". "András-napi hó, a vetésnek nem jó".

András lovát pünkösdi köszöntőink emlegetik. Talán lelkünk andrási gebesovány táltoslova az esztendő körében szemben lévő varázslatos rózsaparazsától kap erőre; pünkösdi pirosától! A pünkösdi kántálásban Andrást kérleljük, hogy *mohó* lova el ne tapossa a pünkösdi rózsát.

BORBÁLA NAPJA (december 4.)

Szent Borbála a Szt István rom. kat. magyar templom egyik üveg ablakán, Passaic, New Jersey (USA)

Borbála, csángóknál Barbar, ókeresztény vértanú (†306). Már a középkorban a jó halál pátrónája. Ezért szinte minden templomban megtalálható képe. A tűzerek, ágyú- és harangöntők, bányászok, hegyászok, építőmesterek, kőművesek, hegycsúcsok és várak védőszentje. Villámcsapás és tűzvész ellen is kérik oltalmát, ezért a vészharangra rá szokták vésni a képét. Hetésben Borbála napján csak férfiaknak szabad tüzet rakni.

Egy pécsi mondai hagyomány szerint Borbálát ellenség üldözte. Egyszerre megnyílt előtte a föld, és a mélység elnyelte. Bányászok közé került, akik megvédték, ő pedig a védőszentjük lett.

A magyar bányászok Borbála napját nagymisével és munka-szünettel ünnepelték meg 1945-ig. Sok helyen külön imákkal fordultak Borbálához mielőtt leszálltak a bányákba. Salgótarjáni bányászok régen, mielőtt leereszkedtek a mélybe, a Miatyánk után még ezt az imádságot mondták: *“Óh Szent Szűz Borbála, hozzád fordulunk mindazok, kik a föld mélyébe leereszkedünk. Oltalmazz meg minket minden szerencsétlenségtől és bajtól, könyörögj érettünk, és légy erős pártfogónk mindörökké, amen.”*

Szép szokás, hogy ezen a napon teszik vízbe a karácsonyra, újesztendőre kizöldellő, virágbaboruló *borbálaágot*. Cseresznye, barack, mandula, orgona ágat törtek le erre a célra. Ha Borbála napján vízbe helyezett *borbálaág* karácsonyra kivirágzik, az eladó lánynak közeli házasságra van kilátása.

Budaörsön azt tartják, ha karácsony éjfélig kihajt a vízbetett ág – jó termés várható. Tésen a tányér közepébe poharat állítanak, és búzaszemekkel rakják körül; szorgalmasan locsolják, s amikor a kikelt szálak magasabbra nőnek a pohár pereménél, a pohár magasságára vissza-vágják azokat. Karácsony este a pohár köré fenyőgallyat tesznek és szentelt olajat öntenek a pohárba; az olajba áztatott lámpabelet éjféli mise után meggyújtják és csak vízkereszt napján oltják el.

Borbálával az esztendő körében szemben lévő Szentháromság erejét kérte és kapta a sötét napok fogságától testében és lelkében didergő régi ember.

MIKLÓS NAP (december 6.)

*Oh, aki Szent Miklóst szereti, és aki híven szolgál néki,
Azt bármikor megsegíti, védelmében részesíti
Szent Miklós, Szent Miklós.*

*Szent Miklós, Árpádkori Szentháromság templom falí
freskóján, közvetlenül Szt. László király mellett.
Velemér, Vas megye*

Szent Miklós, Myra (Kisázsia) püspöke, a keleti egyház legnépszerűbb szentje (†352 körül). A jótékonyág és az ajándékozó lelkület szentje. Számtalan történet és legenda szól csodatételeiről. A hajósok, gabonakereskedők, céhek, gyógyszerészek, ügyvédek, olajárosok, halászok, vízimolnárok, hídépítők, rabok, zarándokok, eladólányok, diákok védőszentje, gyermekek pártfogója és jótévője, a házasság és anyaság oltalmazója. Gonoszűző. Karácsony előfutára, hírnöke.

Hazánkban a tisztelete már a X. században elterjedt.

Életét a középkorban színjátékszerűen is előadták, ebből származik, hogy Miklós ünnepének előestéjén *Szent Miklós* (Mikulás) ma is a gyermekek közé jön, őket vizsgálztatja, megimádkoztatja, majd hittan-tudásuk és viselkedésük szerint megjutalmazza, vagy virgáccsal megfenyíti őket. A kíséretében levő "ördög"-alak a szent legendájának arra a mozzanatára emlékeztet, amikor *gonosz-űzőként* a Sátán támadásait és cseleit híveitől több ízben is elhárította.

Az adventi "csendet" csak Szent Miklós ünnepének előestéje törte meg. Ilyenkor felkerekedett a falu népe. "Palóc vidéken a maskara-csapat járt ezen az estén. Láncos Miklós és kísérete: a *kántor* vagy *sekrestyés*, az *angyal*, a *ministránsok* és az *ördögök*. A fonó-, fosztóbeli lányokat "gyóntatták". Akit bűnösnek ítélt meg Miklós, azt az ördögök félholtra táncoltatták a pitvarban, kezük közül az angyal szabadította ki a már *megtisztultat*. A játék végén a ministránsok parázsra szórt törött paprikával füstölték végig a társaságot; s jött mindenkinek a könnye, nyála, s folyt az orra; tréfával oldták s zavarták eképpen el egymás iránti kedvüket." (Molnár V. József)

Sok esetben a szent püspököt ördög ill. krampusz kíséri. Az álarcos szörnyalak a gyerekeket ijesztgeti, amiért *Láncos Miklós* megszégyeníti és sokszor láncra veri. *Láncos Miklós* is házról

házza járt és megimádkoztatta a gyerekeket. Szokás volt az is, hogy fiatal álarcos legények házról házra jártak, hosszú láncukat csörgetve ijesztgették az embereket, főleg a lányokat.

A zajütés adventi, karácsonyi népszokásaink jellegzetes mozzanata. Ennek valószínű eredete a hosszú decemberi éjszakák kísértő gonosz szellemek elriasztása.

A középkorban fehér köpenyben ábrázolják, a zártság és a nyitottság, a születés varázslás és a fény kiáradásának jelképeivel.

Időjósítás: Ha Miklós napján hó esik, vége az enyheségnek.

Legendák:

A három lány kiházásítása

Egy szegény embernek három lánya volt, akiket nagy szegénysége miatt nyilvánosházba akart adni. Amint Miklós püspök ezt megtudta, elhatározta, hogy titokban megsegíti őket. Éjnek idején egy arannyal telt erszényt tett a szegény ember ablakába. Először a legidősebb, majd a másik két lány is tisztességgel férjhez mehetett a titokzatos segítség következtében.

A gabona sokasítása

Nagy éhínség idején a püspök megtudta, hogy a kikötőben horgonyoz egy hajó, amely a bizánci császárnak visz gabonát. Megkérte tehát a hajósokat, hogy rakják ki a gabona egy részét a szükség enyhítésére. A hajósok először nem akarták teljesíteni a kérést, mivel a rakományt a császárnak kellett szállítaniuk. Miklós megígérte nekik, hogy nem lesz bántódásuk, így átadták a gabona egy részét. Amikor megérkeztek Bizáncba, csodálkozva látták, hogy a rakomány teljes.

Márton Lajos rajza

AMBRUS (december 7.)

Milánói Szent Ambrus püspök

Szent Ambrus (339-397) politikusból Milánó püspöke lett. Élete ekkor megváltozott, vagyonát szétesztotta és teológiát tanult. A négy nagy nyugati egyháztanító egyike. Kiváló egyházi szónok volt, aki a felebaráti szeretetet hirdette. Beszédeit nagy tömegek hallgatták. Szent Ágoston Ambrus szónoklatainak hatására tért meg és kezdett új életet. Himnuszaiban mélységes hitét egyszerűen fejezi ki.

A méhészek és a mézesbábosok védőszentje. Legendája szerint azért kapta az istenek mézes italára, az ambróziára utaló nevet, mert csecsemő korában egy méhraj zúgta körül, és a méhek teljesen ellepték. Az alvó gyermek nyitott szájába is bemásztak, mintha csak a kaptárba jártak volna ki-be, de egyetlen méhecske sem szúrta meg. Aztán a méhraj az égbe emelkedett. Ambrus égbeemelő méhei (*Jézus állatkái*) csakúgy a fény születését *sürgetik*, miképpen az *andráshányás* búzaszemei (*Mag, mag, búzamaz, benne aluszik a Nap*), a lucabúza, s a Karácsonyi búzaszalma sáraranya.

A méz a karácsonyi ünnepek egyik fő ízesítője, ezért fontos volt, hogy advent idején e mesterség követőinek legyen egy ünnepnapja. A méhészek december 7-én nagyon alaposan átnézik a kaptárokat, megfigyelik, hogy az áttelelő méhcsaládokkal minden rendben van-e. Úgy tartják, hogy attól függ a jövő évi bőséges mézelés. Régen, a magyar falvakban misét mondtak Ambrus tiszteletére és áldomást is ittak. A két háború között még a fővárosban is megünnepelték és templomi zászlókkal felvonultak. A hagyomány szerint december 7-én mézes teát kell inni. Sok háztartásban ezen a napon sütötték a mézeskalácsokat és egyéb finomságokat, melyek a karácsonyfát és az ünnepi asztalt díszítették.

SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS (december 8.)

*„Én vagyok a Szeplőtelen Fogantatás!” /1858/
Lourdes-i Szűzanya*

A legnagyobb Mária ünnepek egyike: Máriát kiválasztottsága következtében nem terhelte az eredeti bűn, mint az összes többi embert. Máriában újból megjelent a földön a bűntelen ember, akiben Istennek kedve tellett. A magyarság a kereszténység egyik legmisztikusabb ünnepét a legelső között tartja számon. Már a középkorban nagy tisztelettel ünnepelte meg ezt a napot. A XII. század végéről származó Pray-kódex (III. Béla király ideje 1172-1197) is jeles ünnepként örökíti meg... “A szűzen fogantat és szülést, az eredeti bűntől való mentességet hazánkban az egyházatyák sem vitatták, míg a középkor Európájában igen. Ennek oka Boldogasszony hitünkben keresendő. ... Úgy tűnik, a Teremtő bennünket választott ki e titok őrzésére, tőlünk várja a Fény legteljesebb óhaját, különösképpen a téli napfordulat, karácsony előtt.” (Molnár V. József)

Nyugati legendájában turulnemzetséggű magyar király, illetve királyi származású

magyar pap ennek az ünnepnek szerzője, **kultusza Magyarországról terjed nyugat felé**. “A magyar egyház az egész középkorban nagy tisztelettel ünnepelte meg e napot (az Immaculata alkalmát), sőt Mátyás király uralkodása alatt Bécsre is kiterjesztette. A Habsburgok... átveszik a középkori Magyarországnak Béccsel már megismertetett Immaculata hagyományait...” (Bálint Sándor)

IX. Piusz pápa **1854.** december 8-án emelte dogmává a Szeplőtelen fogantatás hittételét:

"A Boldogságos Szűz fogantatása pillanatától mentes volt az áteredő bűn minden szennytől."

Wendler Ferenc (1815-1897) budaörsi földművesnek **1847.** június 29-én, születésnapja éjszakáján, megjelent álmában Szűz Mária és kinyilvánította: "Én vagyok a szeplőtelen fogantatás." A budaörsi pap levelet küldött a pápának és a Szeplőtelen Fogantatás dogmájának kihirdetése után tizenkét nappal, 1854. december 20-án megkapta az engedélyt arra, hogy kápolnát építsen Wendler. A férfi a világ legelső szentélyét emelte a Szeplőtelen fogantatás tiszteletére Budaörsön a Kő-hegyen **1855**-ben. A kis kápolna nemcsak korábbi, mint bármely Szeplőtelen Fogantatás templom a világon, hanem a budaörsi kinyilatkoztatás évekkal megelőzi a híres lourdesi látomást **1858**-ban. (Wikipédia)

→
Budaörs

←
Fót

A világon az első Szeplőtelen Fogantatásról elnevezett szentélyek

Gróf Károlyi István felesége halála után elhatározta, hogy templomot építtet Fóton. Az alapokat már kiásták 1845-ben, de 1848 és 51 között szüneteltetni kellett az építkezést, mert a gróf börtönben ült két évig az 1848-as Szabadságharcban való részvételéért. Így **1854**-ben készült el a templom. Az Ybl Miklós tervei alapján felépült templom lett a világ első temploma, amit a dogma kihirdetése után Szeplőtelen Fogantatásról neveztek el. (*Wikipédia*)

Nevezik ezt a napot *Napbaöltözött Asszony, Földtiltó és Eketiltó Boldogasszony* ünnepének is. A Szeplőtelen Fogantatás képzetével függ össze *Jesse vesszeje* elnevezés. Ebből következhet, hogy egyes palóc falvakban, a parasztházak tisztaszobáiban a mestergerenda ház közepén álló tartóoszlopának neve *Boldoganya, Boldogasszony fája*. Mária patyolattisztasága az egek tartóoszlopa. Régen a palócok ez oszlop köré állva várták és köszöntötték a felkelő Napot, aki mindenkinek, minden nap hajnalán új életet ad.

Számtalan városban és faluban áll a *Szeplőtelen Fogantatás oszlopa*.

Győrben *Hab Mária* fehérre festett XVIII. századi kőszobra áll. A néphit szerint a nagy árvízkor, amikor a hullámok már a karmelita kolostor falait mosták, Mária leszállott az égből az áradat közepére, és megállást, visszahúzódást parancsolt a víznek.

A matyó cselédek régebben Mezőkövesdről Mátraverebélyig hajadonfővel és gyalog tették meg az utat ezen az ünnepen. Felvidék magyarjai az ötvenes évek debrődi Mária megjelenése után, december 8-án, ha nagy hó esett is, évekig körmenet keretében keresték fel a jelenés helyét, a középkori Szent László templom romjait. A templom előtt a három hárs őrizte Szent László forrását, amelynek vizét kösziklából fakasztotta nagy királyunk táltos lova: a fánál, kőnél, a forrásnál Felvidék buzgó népe régi módon, de új hittel szertartást tett.

ÁRPÁD – SZENT I. DAMAZUSZ PÁPA (december 11.)

Meskó Lajos piarista paptanár, nyelvész a XX. század 30-as éveiben egy füzetrel indította el azt a mozgalmat, amivel felelevenítette az ősmagyar neveket. A füzetben közölt ősi magyar nevekhez keresztény védőszenteket kapcsolt azok jelentése vagy hangzása alapján. Ősi neveink keresztény szellemű felújításával nemzeti ügyet szolgálunk. A kereszténységet és magyarságot még szorosabban összefűzzük a magyar szentek és boldogok tiszteletének növelésével, és őseink örökségét mentjük meg, amikor a magyar keresztény közép-kornak hagyományait folytatjuk.
<http://www.ppek.hu/k489.htm>

Árpádot Szent Damaz(usz) pápával egy napon ünnepeljük. Életét megismerve ez érthető lesz, hiszen ebben az esetben nem hangzás, hanem jelentése alapján történt az összekapcsolás.

Szent I. Damazus pápa

Szent Damazus (305-384) Spanyolországban született, Rómában szentelték pappá, majd amikor a világi hatalmak önkényből Libériusz pápát számkivetésbe küldték, 366-ban őt választották meg pápává.

Több zsinatot hívott össze, teljes erejével küzdött a hitszakadás ellen. 382-ben zsinatot hívott össze Rómába, és újra megalapozta a püspökségek „Péter-féle” rangsorát az egész Egyházban. Ennek értelmében a római egyháznak az összes többi püspökséggel szemben elsőbbsége van, mert Rómában halt meg a két apostolfejedelem, Szent Péter és Szent Pál, sírjuk is ott van. Második helyen Alexandria áll, mert ezt a püspökséget Péter apostol parancsára Márk alapította. Harmadik helyen Antiochia áll, ahol mindkét apostolfejedelem működött. Konstantinápolynak a

második helyre történő besorolását – azzal a megindoklással, hogy császári város – Damazus határozottan visszautasította. E döntés következtében a római püspökség tekintélye növekedett. Ettől kezdve honosodott meg a „*Sedes Apostolica – Apostoli Szentszék*” megjelölés. A szentmisében kötelezővé tette a latin nyelv használatát. A Szentírás latinra fordításával Szent Jeromost bízta meg. Damazus pápa nagy érdeme a vértanúk tiszteletének fölélesztése. A vértanúk sírjait rendbehozatta, azokra verses sírfeliratokat írt, és méltó környezetet teremtett sírjaik köré. A pápa egyszerre volt érzékeny, költői lélek, s ugyanakkor az Egyház távolba tekintő kormányosa nagy tervekkel. Jó kapcsolatot tartott fenn a város világi vezetőivel.

A források szerint Damazus pápa egy **föltűnően energikus, tetterős ember volt**, aki minden erejével harcba szállt a Niceában megfogalmazott hitvallás megőrzéséért, hivatkozva a Péternek adott ígéretre: „Te Péter vagy, és én erre a kösziklára építem Egyházamat” (Mt 16,18). A pápaság tekintélyének növeléséért többet tett minden elődjénél.

Damazusz neve erősen összecseng a **Dumuzid (Damuzi, Tammuz)** névvel. **Dumuzi(d)** vízözön előtti sumir pásztor király volt. A vízözön után pedig a minden évben, tavasszal újjá születő (feltámadó) pásztor istenséget tisztelték benne a sumír hitvilágban. "Nevének jelentése: fényes, ragyogó, hős pásztor, népek pásztora, nagyúr. ... a sumír pantheonnak ez a nagyon vonzó alakja, a másokért magát feláldozó, fiatalon meghaló, de feltámadó pásztoristen a tejút kígyó-szimbólumában van az ősi égábrázolásokon és határköveken megjelenítve." (Dr. Bobula Ida)

Árpád fejedelem (840-907) úgy Dumuzid, mint Damazusz tulajdonságai egyesülnek. Érthető a név párosítás. Tetterős vezéregyéniség és távolba tekintő kormányos akár csak Damazusz pápa, úgyszintén megtestesíti az évente feltámadó Dumuzid pásztoristént mint az újjászülető turulnemzetség Turulfia Álmosnak (819-895), magát a magyarságért feláldozó fia (*Pozsonyi csata*).

Nevének jelentése: **Dicsőségre választott.** (dr. Bobula Ida)

A magyarság újkori történelmében az égi akarat a Turul közvetítésével teljesült. Álmos és Árpádban újjá született a Turul-nemzetség. Isten segítségével Álmos és Árpád egyesítette a törzseket és hazavezette őket a Kárpát-medencébe. Árpád a helyben lakó egyazon fajú és nyelvű néppel együtt megerősítette a határokat és erős államot alapított, mely már több mint 1100 éve fennáll a viharok ellenére. Az ismert történelem folyamán egyetlen hódító, ill. nagyhatalom sem volt képes az egész Kárpát-medence elfoglalására, uralmának kiterjesztésére, és tartós állam alapítására, csak Árpád fejedelem, az újjá született szent nemzetség fia. Kitűnő szervezőképességgel, politikai érzékkel és jövőt megalapozó tettekkel összefogta, és egy nemzetté kovácsolta az ősi magyar népet és a hazatérőket. Őt tehetséges szent királyok egész sora követte, akik tovább erősítették és építették Magyarországot. Sajnos legtöbbjük, fiatalon, jézusi korban távoztak az élők sorából. A Turul-nemzetség (leányági leszármazottakat beleértve) uralkodásának ideje alatt a középkori Magyarország önálló nagyhatalom volt.

Krakkóban, a Szentek Közösségének temploma magyar kápolnájában a magyar szentek sora Szent Árpáddal kezdődik.

Árpádról és koráról bővebben: <http://arpad.org>

*Árpád fejedelem
Smidt Róbert faragott faoszlopa,
Pilisszántó, Csillagösvény, 2007*

LUCA NAPJA (december 13.)

Szent Szirakuzai Lucia - a „Világító”

Szent Lúcia szűz, vértanú (†310 körül) előkelő szicíliai családból származott. A legnépszerűbb római női szentek egyike. Neve a mise kánonjában is szerepel. A legenda szerint szemét tűvel szurkálták ki, torkát törrel döfték át. Luca a vakok, szemfájások védőszentje. Ezen kívül oltalmát kéri a bűnbánó utcanők, a földművesek, a különféle kézművesek, a varrónők, a párnakészítők és a nyergesek is, mivel valamennyien hegyes szerszámokkal dolgoznak. Ünnepe nem szabad varrni, sőt legtöbb helyen egyáltalán nem szabad a lányoknak, asszonyoknak dolgozniuk.

Luca napja a magyar néphagyomány egyik legjelesebb napja. Hiedelemvilága azonban csak részben kapcsolható össze *Lúcia*, ókeresztény szűz alakjával. 1582 előtt december 13. volt az év legrövidebb, vagyis a téli napfordulat napja. Innen

ered a szólás: *Szent Lucának híres napja, a napot rövidre szabja*. Ez egy igen jelentős időpont a néphagyományban, mely a természeti jelenségeket pontosan számon tartja és a jeleket varázslatos összefüggésben szemléli. Luca napja méhében hordozza az új esztendő reményseit és gondjait. Tele van asszonyi kezdeményezéssel és tilalmakkal. A leghosszabb éjszakákon a gonoszoknak és bűbajosoknak bőven van idejük az emberek megrontására. Nem véletlen tehát, hogy az Egyház erre a napra helyezte Lúcia vértanú ünnepét, hiszen neve a *lux* "fényesség" szóból származik. Neve miatt, a középkorban, több temető és temetőkápolna védőszentjének választották, hisz ma is úgy imádkozunk a halottakért: *"... az örök világosság fényeskedjék nekik"*.

Magyarországon Luca templomi tiszteletével csak elvétve találkozunk és mint keresztnév is ritka, mert félnek, hogy az ilyen nevű újszülöttet elviszi a Luca, vagyis hamar meghal. Van ahol félelmükben még születésnapként sem vállalják ezt a napot. Ez abból adódik, mert a néptudatban szent Luca mellett egy boszorkányszerű, rontó nőalak is él, *lucapuca*, *lucaasszony*, aki ezen a napon az embereknek kárára törekszik.

Palóc vidéken lepedőbe öltözött legény, derekán borjúkötéllel járta a házakat. Arcát liszttel, nyúlborral vagy szitával fedte be (a tisztaságot és szüzességet jelenítette meg). Kopogtatás nélkül lépett be az ajtón, s a kezében tartott Márton-napi fehér *lúdszárnnyal* (*angyalszárnnyal*) simogatta végig a háziak arcát, a falon lévő tárgyakat: a sarkokra keresztet *rajzolt* a szárnnyal, és hátrafelé lépegetve némán távozott. Ő **nem** az európai rontó-bontó *lucapucát* idézte meg.

Az esztendő leghosszabb éjszakája nemcsak a gonoszok, de a halottak ideje is, amikor hazatérnek a családba. Ősi hagyomány a *lucapogácsa* sütése, amelynek fogyasztása a család élő és halott tagjait összefogja. Néhol sütés előtt minden családtag számára beletűznek egy tollat. Akié sütés közben megég, vagy megperzselődik az az év folyamán meghal. Legtöbb helyen a *lucapogácsából* nemcsak az emberek, hanem az állatok is kapnak, hogy szerencsájük legyen velük.

A lucanapi harangszó a leskelődő gonoszt zavarta el.

Egyes vidékeken Luca estéjén is megkezdik a *zöldág* sarjasztását. Ha karácsonyra kizöldül jó lesz az esztendő és a lány is férjhez megy. Székesfehérvár-Felsővárosan a hét azon napján, melyre Luca napja esik, a gazdaasszony egész éven át imádkozik az aprójóság szaporaságáért és megmaradásáért.

Jászapátiban szokás, hogy a lányok 13 kis darab papírra felírják 13 fiú nevét. Összehajtják és beteszik egy köcsögbe. Minden nap kivesznek egyet, de nem nézik meg kinek a neve van rajta, hanem bedobják a tűzbe. Az utolsón, ami Karácsonyra maradt, olvasható az a név, aki a jövőendőbeli férje lesz !

Luca napján szokásos a *lucabúza* sarjasztása. Lapos tányérban meleg helyen vízzel, néhol szentelt vízzel öntözött búzaszemeket csíráztatnak. Közepébe gyertyát vagy almát helyeznek. A karácsonyra kizöldült búzával oltárt díszítenek, karácsonyeste a vacsora asztalra, néhol a karácsonyfa alá teszik, beteg állattal etetik, ünnepek után a gazdák földjeiken szétszórják és a jószággal megetetik. Tápén azt mondták a lucabúzáról: *néköm kinyerem, jószágomnak legelője, zöld mezeje*. Ha szára hosszúra nőtt, jó szalmás termést vártak.

Elterjedt ősi szokásunk a *lucaszék* készítése. Luca napjától szentestéig minden nap dolgoztak rajta. Kilenc vagy tizenháromféle fából kellett összeróni. Készítője elvitte az éjféli misére és úrfelmutatáskor felállt rá abban a hiedelemben, hogy így felismeri a falu boszorkányait (van ahol az ördögöt szeretnék így felismerni), mert fejükön toll vagy agancs volt. A tollas vagy agancsos fejdíszű boszorkány az ősi magyar hitvilág emlékét tükrözi. Utána a széket mindjárt el kellett égetni. Ezért nagy ritkaság néprajzi gyűjteményekben. Egy, a helyszínen hatóságilag elkobzott *lucaszék* a következő fából készült: kökény, boróka, jávor, körte, som, jegenyefenyő, akác, cser és rózsza, az ékek bükkből voltak kifaragva.

Ha Luca sárban jár a karácsony hóban áll. Sok helyen ismeretes a *lucakalendárium*. A hiedelem szerint Luca napja és karácsony közötti 12 napot jól meg kell figyelni, mert az időjárás a következő év 12 hónapját jellemzi.

*Luca, Luca, december
vessen ráncot a pendely!
Koppanjon a csizmád sarka,
tele legyen majd a kamra!*

*Eresz alatt költsön fecske,
boldog legyen a menyecske!
Pördüljön a szoknya fodra,
sose legyen pénzre gondja!*

*Sárguljon a búzatábla,
kalács keljen majd a tálba'!
Szalmát rejtsen majd a pajta,
görbüljön a koca farka!*

*Luca, Luca, kitty-kotty, kitty-kotty
tojást tojjon minden tikod!
Csorduljon a tőkéde leve,
minden hordód legyen tele!*

*Jó az Isten, hidd el, jót ad,
keljen sok-sok szárnyas jószág!
Babbal teljen a talicska,
jól tejeljen majd a Riska!*

*Sparhelteden főjjön lencse,
legyen társad a szerencse!
Újuljon a vályogtornác,
rúdon lógjon száz szál kolbász!*

*Luca, Luca, tizenhárom,
kedves gazda, Isten áldjon!
Spájzod legyen mindig tele,
szerencse is férjen bele!*

Mentovics Éva

TAMÁS APOSTOL (december 21.)

Szent Tamás apostol kapta a *hitetlenkedő tanítvány* ragadvány nevet, mert csak akkor hitte el, hogy Jézus halottaiból föltámadt, amikor személyesen meggyőződhetett róla. Amikor meglátta, térdre esett és csak annyit mondott: *Én Uram, én Istenem!*

“*Szent Tamás szolgája vagyok*” szólást az mondja magáról, aki csak akkor hisz el valamit, ha látja, megtapasztalja azt.

Tamás tanult építőmester volt. A hagyomány szerint pünkösd után Krisztus személyesen is megjelent neki és Indiába, egy indopártus királyhoz küldte, aki éppen ács mestert keresett palotaépítéshez. Ácsok, építésszek védőszentje.

Tamás apostol a Pártus birodalomban és India dél-nyugati partvidékén, Kerala tartományban térített, ahol ma is több millió keresztény él. Amikor a keleti partvidékre ment téríteni, vértanú halált halt.

A Jeromos-féle vértanúk jegyzéke (*martirológium*) július 3-án emlékezik meg Tamásról. Ez testének - 280 körül - Indiából Edesszába (Urfa) való átvitelének napja. Így Róma 1969-ben ünnepét, 1200 év után, ismét július 3-ra helyezte. Mi magyarok Szent Tamás apostol napját a hozzá kötődő néphagyományainkkal továbbra is decemberben tartjuk.

Népi hagyomány, hogy aki ezen a napon egyszer disznót öl, annak ezután minden évben le kell vágnia valamit, mert különben Tamás öl, valamelyik állatát elpusztítja.

Tamás napján ölt disznó háját benedekhagymával és lasztikomgyökérrel összekeverve betegségre használják. A disznóval a régi ember az *öreget*, az elmúlt esztendőt ölte meg, önmagában is: áldozott, innen a tor, az ünnepi lakoma. Minden esztendőben kétszer tette ezt: a fény születése előtt, s farsangkor a mindennek megújulása előtt.

A karácsonyi ételeket ezen a napon szentelik.

*Szent Tamás Apostol - Budapest, Belvárosi
Szent Mihály-templom*

TÉLI NAPFORDULÓ (december 21.)

A Gergely-féle naptár bevezetése óta (1582) december 13. helyett 21. az év legrövidebb napja. Ezért sok Luca napi ősi hiedelem erre a napra is áttért. A téli napfordulót az ember ősidők óta ünnepli. A mezopotámiai Nippur városának romjai közül került elő az a régészeti lelet (Kr. e. XVII. század), mely két nyolcágú csillaggal ábrázolja a *nap születését*. Kr. e. XI. századból maradt fenn egy egyiptomi rajz, amely guggoló alakkal szemlélteti a fontos csillagászati eseményt. Az alak háta mögött csillagok képe, tőle jobbra hieroglifák magyarázzák a mondanivalót. Az ókori kultúrnépek számára december 25. jelentette a tavasz ígétét. A római birodalom támaszát jelentő, névleg keresztény legionáriusok között elharapódzott a *Mithrasz* kultusz, az óperzsa *napisten* tisztelete. Ez az istenalak a világosságot és fényt jelentette, akinek születését december 25-én ünnepelték a katonák. Ezért Liberius pápa Kr. u. 354-ben elrendelte, hogy a keresztények karácsonyt ezen a napon ünnepeljék. Hieronimus egyházatya mondta, hogy a *pogány* ünnepeket nem kiirtani, hanem keresztény szelleművé kell tenni. Sok ősi hagyomány és babona ezért mosódott össze az egyház szentjeinek ünnepével.

Figyelemreméltó, hogy Erdély földjén sok tisztelője akadt *Mithrasz* fényistennek. "Nem kevesebb, mint 72 emlék őrzi nevét. A dévai múzeumban látható például az ún. hosszútelki táblán az ifjú Mithrasz alakja, amint egy barlangban a sötét színű bikára térdel s törét az állat szügyébe mártja. A jelképes ábrázolás magyarázata az, hogy Mithrasz a fény istene, megöli a sötétséget ábrázoló bikát. (v. ö. *Szent László és a kun harcáról szóló templomi ábrázolásokkal! KME*) A perzsa napisten kultuszát rendszerint barlangokban üzték s valószínű, hogy az ókorban a Tordai-hasadék barlangjai is ilyen Mithrasz templomok *mithraeumok* lehettek" (*Xantus 1958.407*).

A karácsonyi ételeket sok esetben ezen napon, mely szent Tamás napja is, szentelik meg.

Régen fagyöngyöt, vagy cserépben hajtattott zöld ágat vittek a lakásba a téli napfordulón, így születhetett meg a **KARÁCSONYFA** is, ami örökzöld lombzatával az életet szimbolizálja. "... és ott áll szobánkban a fenyőfa, amit csak szép szokásnak látunk - pedig ez a legősibb jelkép: az örökzöld fa, az élet fája, az ősi emberek télen is zöldülő reménye; hit az újjászületésben, hogy a kopaszágú lombtalan fák új tavaszt érnek és újból gyümölcsöt teremnek..." (P.S.1984)

"A karácsonyfa az élet fája, mely a Paradicsom közepén a jó és a rossz tudásának fája mellett állt (Ter. 2,9), s melyet a bűnbeesés után tüzes kard és kerubok zártak el az ember elől (Ter.3,24)" - írja a magyar Katolikus Lexikon. "A fenyő örökzöldje az örökkévalóságra, háromszög alakja a szentháromságra, ágai pedig a keresztre utalnak. A karácsonyfa Isten ajándékozó szeretetének jelképe, mellyel az embert visszafogadja kegyelmébe." Szép és mély tartalmat kapott mára a fa.

A XV. század közepéről valók az első hírek, hogy Elzászban karácsonyra és újévre az otthoni fenyőgallyakkal díszítették. Egy hagyomány a karácsonyfa "feltalálását" egyenesen Luther Mártonnak tulajdonította. Ha ez nem is felel meg a valóságnak, a reformáció szerepet játszhatott

a karácsonyfának, a “betlehem/jászol” rovására történt, térhódításában. Az első karácsonyfa leírása 1605-ből való, az első ábrázolás égő gyertyákkal 1796-ból, mindkettő német kultúrterületről. A *karácsonyfa* szó a magyarban már 1554-ben feltűnik, de nem mai értelmében: a földesúrnak karácsonyi adóként átadott famennyiséget jelentette. A karácsonyfa-állítás szokása Magyarországon a XIX. században jelenik meg. Az első fát 1824-ben Brunszvik Teréz, az első óvoda megalapítója, állította hazánkban. A karácsonyfa elterjedése azonban egyáltalán nem volt gyors és könnyű. Hosszú ideig tiltották, bírálták mint *pogány*, *protestáns* vagy *szabadkőműves* szokást, illetve mint az erdők pusztítását.

Eredete azonban sokkal messzebbre nyúlik vissza. Benne az ősi ember téli napfordulójának emléke él (december 25.). A *fát meggyújtani* kifejezés nem annyit jelentett, mint meggyújtani a karácsonyfa gyertyáit, hanem arra az ősi szokásra utal, hogy a nap újjászületése alkalmából felgyújtottak egy fenyőt. A fa ősidők óta az élet jelképe, az alma pedig a termékenységé.

Magyarországon sok helyen almával díszítették a karácsonyfát. A mai karácsonyfadísz-gömbök az almákat helyettesítik.

Karácsonyi lap 1940-ből

Néhány helyen, mint Horgoson, karácsonyfaszerű *koronafát* állítottak. Glédics ágából készült, cserépbe ültették, töviseit színes papírral csavarták be és almát, aranydiót erősítettek rá.

Az örökzöld fa az örök élet jelképe, a gyertyák a hit fényét jelentik - Krisztus a világ világossága, a csillogó díszek a kegyelem ajándékai...

ÁDÁM, ÉVA (december 24.)

A szakrális év legsötétebb napja. Bűnbánat és szigorú böjt jellemezte, de erre a napra esett a születés előkészülete is, a Fény-Krisztust varázsló játékok garmada.

“A délelőtti misék után már kántálók csapata járta az utcákat. Először a legkisebbek mentek világos öltözetben, őket a nagyobb gyerekek csapata követte, estefelé már a serdülők öltöztek a Fény színeibe, s ők készítették mindenki lelkében a születés "szalmaágyát". Fokozatosan kivilágosodott a falu, s éjféli misére már az öregek is magukra öltötték, valamilyen ruházatukkal a születés fényes jelét.” (Molnár V. József)

Ádám és Éva bűnétől vált meg bennünket a közénk születő Isten újra és újra minden esztendő karácsonyán. Örvendezzünk, mert a születő FÉNY eloszlatja a sötétséget. Hálatelt szívvel ŐT imádja és fogadja be az ég és föld minden teremtménye.

Ha karácsony éjjelén havazik, az nagyon sok jót ígér.

Nemesszeghy Jenő grafikája

SZENTESTE (december 24.)

*Az angyal énekel, tekints az égre fel:
Napvilágos lett az éj, megvasadt az ég
És a Második Személy most a földre lép.
Mézét ont az ég! Mézet ont az ég!
(Cantus Catholici 1651)*

A karácsonyi időszak az ajándékozás ideje. A magyaroknál **SZENTESTE** Jézuska, vagy az ő nevében angyalok hozzák a gyerekeknek az ajándékokat. Erdélyben néhol, azonban újévkor az *aranyos csikó* hozta az ajándékot. A karácsonyfát is ekkorra állítják fel, mert az is Jézuska ajándéka..

Pándiné Uray Erzsébet által készített Betlehem, Wayne, New Jersey (USA)

Szokás a karácsonyfa alá **BETLEHEMET** állítani. A hagyomány szerint Asszisi Szent Ferenc állította fel az első betlehemet Greccio-ban. Elterjedésében érdemeket szerzett a Szentfölddel szoros kapcsolatban álló ferences rend, de szerepe lehetett ebben a karácsonyi misztériumjátékoknak is. Magyarországon a karácsonyi játékok legrégibb rétegét a latin nyelvű liturgikus játékok képviselik, amelyek a XI. századtól kezdve az istentisztelet részét képezték.

A teljes betlehem több jelenetből áll: 1. szálláskeresés; 2. az angyali híradás; 3. a Szent Család az ökörrel és a számmárral, ezt a főcsoportot *misztériumnak* is hívják; 4. három királyok imádása; 5. bemutatás a templomban (ritka); 6. az aprószentek meggyilkolása (ritka); 7. menekülés Egyiptomba.

Szenteste az esthajnalcsillag feljövetele után került sor az ünnepi vacsorára. Előtte azonban a gazda az udvaron a levegőbe lőtt, hogy ezzel elkeresse a gonosz lelkeket. Eközben a gazdaasszony mindent előre kikészített az asztalra, mert a vacsorát felállítás nélkül kellett elfogyasztani. Imádkoztak, majd az első fogásként mézbe mártott fokhagymát, dióbelet ettek szintén gonoszűző céllal. A *karácsonyi vacsora* katolikus vidékeken böjtös volt: káposzta-, bab-, gyümölcsaszalékleves, halételek, mákos-, túróstészta. A reformátusok étrendje az Alföldön: disznó-, marha-, tyúkhúsleves, töltött káposzta, diós- mákoskalács.

A karácsonyi vacsoraasztalra sok csemegét tettek: almát, diót, aszalt gyümölcsöt, mézet, fokhagymát, sült tököt, ostyát, borsot. A karácsonyeste fogyasztott ételeknek, csemegéknek kivétel nélkül mágikus jelentőségük volt. A bab, borsó, mák sok pénzt, bőséget biztosított, a fokhagyma védte az egészséget kígyócsípés, giliszta ellen, de a boszorkányok rontását is elhárította (úgy látszik nem hittek Könyves Kálmán királyunknak, aki már a XII. század elején kijelentette, hogy boszorkányok nincsenek és üldözésüket betiltotta.). A méz édessé tette az étetet.

Szenteste étkezési szokásai összemosódnak karácsony napjának hagyományaival. Régen szigorú böjtöt tartottak és csak az éjféli szentmise után fogyasztották el a karácsonyi vacsorát, amikor Jézus Urunk már megszületett, vagyis karácsony napjának első óráiban. Manapság sok helyen már Szenteste, az éjféli mise előtt fogyasztják el a karácsonyi vacsorát. Vannak helyek, ahol az éjféli misét az esti órákban tartják és utána ül az ünnepi asztalhoz a család. Majd karácsony napján újra fogyasztanak a “varázserejű” ételekből.

Régi szokás, hogy a családfő annyi darabra szelt egy almát, amekkora a család volt. Az almát Szenteste fogyasztották. A család minden tagja evett egy szeletet, hogy rágondolva biztonsággal hazataláljon, ha az új évben útközben eltévedne vagy messzire kerülne a családi tűzhelytől. Ez a szép szokás azt jelképezi, hogy a karácsony az összetartozás, s az egymáshoz tartozás ünnepe is.

„Mi magyarok mindannyian egy nagy család tagjai vagyunk, ezért ne sajnáljuk megosztani másokkal azt, amink van, hogy mindannyiunknak jusson ünnepi étel a karácsonyi asztalra.”
(*Lévai Anikó Orbán Viktor felesége*)

Fényesség ragyog ma fölöttünk, mert megszületett Urunk, Jézus Krisztus.

Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség a jóakaratú embereknek.

KARÁCSONY - NAGYKARÁCSONY

(december 25.)

*Mostan kinyílt egy szép rózsavirág,
Kit régente várt az egész világ
Betlehemből kibimbózott zöld ág,
Királynemből méltóság ...*

Az Úr születése, a szeretet ünnepe. Isten szent fia, a szeretet hirdetője, emberré lett. Karácsony "... az a pillanat, amikor az Atya Fia megszületik, amikor összeölelkezik az Ég és a Föld, az angyalok és az emberek. Betlehemből dicsőítés száll az Atyához, s béke árad a földkerekségre." (Fr. Kiss Barnabás)

December 25-ét mint Jézus születését 345-ben említik először, Justinianus császár alatt (527-565) véglegesen rögzítik az ünnepet. Így a *legyőzhetetlen nap születésével* és a római farsang, a *Saturnalia* utolsó napjával esett egybe.

A kutatók szerint Jézus nem december végén született. Karácsonykor Palesztinában fagyni szokott és nincs nyáj a szabadban. Szent Lukács evangéliumában viszont ez olvasható: "Azon a vidéken pásztorok tanyáztak kinn a szabadban, és éjszaka őrizték nyájukat." A talmud szerint a nyájakat november elején hajtották be, és csak márciusban mentek ki megint a legelőre. Szent Lukácsnál olvassuk, hogy Jézus születésével kapcsolatos népszámlálás "Quiriniusnak, Szíria helytartójának az idejében történt". Sokáig úgy tudtuk, hogy Publius Sulpicius Quirinius Kr.u. 6-ban került Szíriába és ekkor népszámlálást is rendezett. Egy Antiochiában talált római felirat azonban bizonyítja, hogy ez a személyiség Saturnius prokonzul idején, Kr. e. 10 és 7 között is járt a Közel-Keleten. Népszámlálást különben a rómaiak 14 évenként szoktak tartani. Lukács tehát erre a korábbi népszámlálásra utalt. Szem előtt kell tartani azt is, hogy Heródes mai időszámításunk szerint Kr. e. 40-ben lett Juda királya és Kr. e. 4-ben halt meg.

Csillagászati megfigyelések és számítások alapján megállapították, hogy a **betlehemi csillag** nem üstökös volt, hanem két bolygó, a Jupiter és a Szaturnusz ritka találkozása a Halak jegyében. Ez Kr. e. 7-ben történt, és a Földközi-tenger térségében különösen jól volt látható. A két bolygó ritka együttállását 1603-ban Kepler megint megfigyelte.

Szent István rom. kat. magyar templom egyik üveg ablaka, Passaic, New Jersey (USA)

Fentiekből arra lehet következtetni, hogy Jézus időszámításunk kezdete előtt, *Krisztus előtt* 7-ben, ősszel született.

A *karácsony* szó magyarországi oklevelekben, írásokban a XII. század óta található - személynévként is! - Kracin, Craaczen, Karacson, Karachon formában. 1450-ben a *Karacson haa* (hava) kifejezéssel találkozunk.

KISKARÁCSONY újév napját jelentette. A *két karácsony* kifejezés pedig karácsony és újév közötti időszakra vonatkozott.

Sok helyen Jézus születését éjfél tájban karikásostor durroztatásával, kanászkürtök megfújásával, vadász- és csőzpuskákkal üdvözölték.

A legtöbb magyar azonban a templomba sietett éjféli misére, hogy énekes szent áhítattal üdvözölje az Úr eljövetelét.

Pándiné Uray Erzsébet grafikája, Wayne, New Jersey (USA)

Az ég és a föld, az ég és a föld, mostan ünnepelnek
Angyal és ember, angyal és ember, vígan örvendeznek.
Krisztus született, Isten ember lett,
Angyalok éneklik, királyok tisztelik, pásztorok imádva,
Térdhajtva éneklik, a nagy csodát hirdetik.

A heves megyei Boldogban karácsony éjjel a földön, szalmán aludtak a betlehemi család emlékére.

A család asztala nagyon fontos volt mindig, hiszen "Isten és ember találkozásának legszebb helye az ünnepi asztal. Isten Jézusban asztalközösséget vállalt mindazokkal, akik hallgattak a

meghívásra. Jézus az utolsó vacsorán saját magát adta ételül és italul. A templom közepén is ott áll Isten lakodalmas népének asztala az Ige és az Oltári Szentség felszolgálására...” (Ft. Kis Barnabás nyomán.)

A palócoknál csak nagy ünnepeken terítették be az asztalt. Karácsonykor piros csíkos abroszt tettek fel, amelynek színe az örömet jelentette. Az ünnep jelentőségének hangsúlyozására két-három abroszt is feltettek egymás fölé. A Nyitra környéki magyarok kis színjátékkal terítették be az asztalt. A gazda s gazdaasszony egymással szemben állva húzta az abroszt. Az asszony kérdezte: *mit húz Kend? Üszögöt, konkolyt, Boldogasszony tízparancsolatját!* - felelte a gazda. Ezt háromszor elismételték, hogy a jövő évi búza tiszta legyen. A karácsonyi abrosz varázserejű volt. Abból vetették a gabonát, hogy bőséget, beteget takartak le vele, hogy egészséget hozzon. A karácsonyi asztal terítéséhez sok helyen hozzátartozott, hogy az abrosz vagy asztal alá szalmát és azokat a mezőgazdasági szerszámokat tették, amelyeknek használatától az évi termés függött.

A legjellegzetesebb karácsonyi gyümölcs az alma, melyhez különösen sok hiedelem fűződik. A kerek, piros, hibátlan alma az egység, egészség, szépség, szerelem, összetartozás jelképe. Ezért is fogyaszt a család minden tagja egy szeletet, hogy ugyanolyan kerek, összetartó legyen a család a következő esztendőben.

Lányok almára öntött vízben mosakodtak, hogy pirosak legyenek. Kútba vagy pohárba tették és Vízkeresztig almáról ittak emberek és állatok, hogy egészségesek maradjanak. Az eladó lány karácsony este a kapuba tette az almát, amilyen nevű férfi ment arra először, olyan nevű lett a férje. A Dunántúlon gyümölcsfákra kötötték a karácsonyi almát, hogy szerencsájük legyen. A következő év időjárását is ki lehetett olvasni az almából: ha a vacsora közben szétvágott alma magját is kettévágja a gazda, rossz, ha sértetlen marad, jó lesz az időjárás. Aki karácsonykor férges almát választ, beteg lesz vagy meghal. A keresztény szimbolikában Jézust gyakran nevezik *aranyalmának*.

A karácsonyi lakomából az állatok is kaptak. A megmaradt ételeket, morzsákat megőrizték, mert jó volt betegek gyógyítására, tüzre vetve vihar ellen, rontás elhárítására és szerelem felkeltésére.

A Mátra vidékén karácsonykor a gyerekek ostyát osztogattak szét, ez volt az *ostyahordozás*. Minden háznál annyit hagytak, ahány tagból állt a család. A gazda egy ostyát az asztal fölé, a gerendára függesztett s otthagyta a következő karácsonyig. Gonoszűző erőt tulajdonítottak a karácsonyi ostyának. Ez a szokás azonban elsősorban a kántortanító jövedelmének kiegészítéséül szolgált. Terményt és pénzt gyűjtöttek az ostyahordó gyerekek a kántornak. Néhány krajcárt kaptak fáradságukért.

Rokonok, barátok, ismerősök köszöntése igen fontos része karácsony szent időszakának. Ebből minden korosztály kiveszi a részét a maga módján.

Időjóslás: A zöld karácsony rossz, fehér húsvétot hoz.

BETLEHEMEZÉS

A magyar karácsonyi népszokások közül a **betlehemezés** a legismertebb. A betlehemezés a középkori misztériumjátékok elvilágiasodott formája.

Matyóföldi betlehemesek, Petry Béla grafikája, (USA) - 1983

A régiek szigorúan vették e játékot. "A (székelyek) lövétei betlehemes rendtartása előírja (olvasható Bálint Sándor: *Karácsony, húsvét, pünkösd c. könyvében*), hogy akik Krisztus születése emlékéen, vagyis karácsonyi szent ünnepekre betlehemi folytatásban tagok akarnak lenni, azok, csak úgy lehetnek, ha a kötelező feltételeket megtartják: nem szabad a kocsmahelyiségekben forogni, fonóseregben lányokhoz járni, az utcákon néma csöndben kell járni, továbbá nem szabad világi éneket énekelni. Mindezeket meg kell tartani attól a naptól, amikor próbálni kezdik, egészen vízkereszt napjáig... Aki ezen alapszabálynak nem tesz eleget, annak büntetése nem lehet egyéb, mint hogy abból a szobából, amelyben gyakoroltak a Kócsár és a Huszár nevű tagok kihúzott karddal kikísérik az illető személyt, mezítláb és hajadonfővel, a templomot pedig háromszor megkerülik. Ez bármilyen zord idő esetén is végrehajtandó..."

A betlehemezés sok esetben elvesztette vallásos jellegét és számtalan tréfás népi elemmel bővült. Szövege vidékenként változik.

Általában karácsony napján (sok helyen már előtte is) járnak házról házra köszönteni négy-öt tagú gyerekekből vagy legényekből, - a Székelyföldön 18-20 legényből - álló csoportok. Matyóföldön a lányok, de akadt arra is példa, hogy öreg-asszonyok betlehemeztek. A szereplők legtöbb esetben két angyal, két pásztor és a humoros öreg vagy juhász, akinek az öltözete is más:

néhol báránybőr süvegére tollseprű van erősítve. A betlehemes játékok fő formája a pásztorjáték. Angyal jelenik meg a szabadban alvó pásztoroknak és közli velük a Megváltó születését. A pásztorok rendszerint subát és kucsmát viselnek, mások hosszú, fehér ruhát, Heródes katonái viszont huszárruhát öltöttek. A Heródes-jelenet külön vízkereszti játék is lehet. A betlehem rendszerint templom alakú volt. Sok esetben gyertya égett a belsejében. Dunántúlon és a Felső-Tisza mentén használták a bábtáncoltató betlehemeket, melyeknek mozgatható bábjaik voltak, közöttük ördög, kéményseprő és más népi alakok.

“Palócföldön ma is "Szent Család"-ot járnak esténként. Szálláskereső játék ez csakúgy, mint a betlehemezés. Minden adventi estén más családnál készítik el a házi-oltárt, amelynek Mária és József szobrocska a fő "dísz", s helyenként Jézuska. Hosszan imádkoznak énekelnek; az imamalmos "dobolás" lelküket szabadítja ki a test "rabságából", átjárja őket a makulátlanság szentszaládi óhaja.” (Molnár V. József)

A Bukovinából Tolna megyébe áttelepült székelyek betlehemes játéka a *csobánolás*. A bukovinai székely csobánolás az egyik legarchaikusabb elemeket őrző, a csíki betlehemessel rokonítható magyar népszokás. Mária és az angyal öltözetében a bukovinai női népviselet jelenik meg, a pásztorok - székely szóhasználatban képnek nevezett - maszkja pedig kereszténység előtti pogány elemeket őriz. Ezek állatbőrből készült félelmetes álarcok.

A betlehemesek az énekért és színjátszásért kolbászt, kalácsot, újabban pénzt kapnak. A megvendégelés után áldással köszönnek el:

Nosza, nosza jó gazda,
Bocsáss minket utunkra,
Házadra, magadra,
Szálljon Isten áldása!

Karácsony köszöntésének másik formája a *kántálás*. Karácsony havában a *kántálók* heteken át házról házra jártak és énekkel köszöntötték az őket befogadókat. Újabban főként iskolások járnak, kérdezőn a ház lakóit: *Kell-e kenteknek angyali vigasság?* A szokást *mendikálásnak* is nevezik. Ebből arra következtethetünk, hogy évszázadokkal ezelőtt kolduló szerzetesek vagy református diákok lehettek a köszöntők. Számukra az adománygyűjtés nagyon is fontos volt. Erre utal az alábbi énekszöveg:

*Karácsony éccakáján,
Krisztus születése napján,
Örüllyünk má' örvendezzünk,
Megszületett már minékünk.*

*Eredj Éva a pallásra, fogj egy pár galambot,
Te is Ádám a pincébe töltsd meg csutorádat
Hogyha velünk Betlehembe akartok jönni,
Siessetek turós-vajas pogácsákat sütni.*

A kántáló énekek számban jóval felülmúlnak minden más jeles nappal kapcsolatos énekfüzérünket. A sok évszázados hagyományt bizonyítja a legnépszerűbb, országszerte ma is ismert kántáló ének, mely az 1651-ből származó *Cantus Catholici* énekeskönyvben már szerepel:

*Csorda pásztorok, midőn Betlehemben
Csordát őriznek éjjel a mezőben
Isten Angyali jövének melléjek,
Nagy félelemmel telék meg ő szívek...*

A Somogy megyei fiúk és lányok kántáló szokását **bölcsočskének** nevezik, mert a köszöntők kis bölcsočt visznek magukkal és azt állják vagy térdepelik körül amikor énekelnek. A vitnyédi bölcsočske záróéneke:

*Menjünk mi is Betlehembe
Részt venni a nagy örömben,
Melyet mennyei atyánk,,
Árasztott az éjjel ránk.*

*A pásztorok is ott vannak
Térdre hullva imádkoznak.
Ma született kisednek
Ajándékot visznek. ...*

Kelésesek ne legyenek az új esztendőben!

A pásztorok szerepének a karácsonyi ünnepkörben nagy fontosságot tulajdonítottak, mert különös erővel voltak felruházva. Az ország sok részében karácsonykor a pásztorok **vesszőt hordtak**. A hiedelem szerint, az általuk házról házra hordott vesszők és a köszöntők elősegítik a következő év állatszorulatát és az állatok egészségét. Az Ipoly mentén Karácsony előestéjén a csordás meglátogatta egy csomó nyírfa- vagy fűzfavesszővel a házakat, ahol tehenet tartottak. A gazdaasszony a csomóból annyi vesszőt húzott ki, ahány tehen volt a háznál és megcsapkodta velük a csordás csizmáját. A **vesszőhordás** az aprószentek-napi vesszők megáldásának emlékét őrzi.

ISTVÁN NAP (december 26.)

István a keresztény egyház első vértanúja, Szent István királyunk névadó szentje. Az István (Stephanos) név a latin és görög nyelvben “megkoronázottat” és “Szent Koronát” is jelent. Magyarországon, a Kárpáthazában, a vértanú István alakját felváltani látszik Szent István király alakja. Erre utalnak az ősi regösének szövegek. A magyar népelet híres **regöléseinek** szertartása ezen a napon, karácsony másnapján indul. A regösök sok esetben így kezdik mondókájukat:

*Eljöttünk, eljöttünk Szent István király szolgálói,
Nem vagyunk mi rablók,
Ne fuss, ne fuss Szent István királyunk...*
vagy

*Dicsértessék a Jézus név !
Eljöttek Szent István király szolgálói,
készek a szolgálatra.
A régi szokást mi meg akarjuk tartani “*

Regösök, Alsóhahót, Zala megye. 20. század elejen (Bánó A. rajza)

A regölés egyike a legréjtelmesebb ősi szokásainknak. A *regölés* ma termékenységvarázsló, párokat összebűvölő és adománygyűjtő szokás. A regösének szövegét sok kutatás ellenére sem tudják egyértelműen magyarázni, ahhoz azonban nem fér kétség, hogy a magyar ősvallással állnak kapcsolatban, és jelképrendszerük a világmindenséget tükrözik. A regös szövegek jóval a honvisszafoglaláskor előtti időbe nyúlnak vissza. Ezt az alábbi részlet is szemlélteti:

...

*Amott keletkezik egy kis kerek pázsit,
Abba legelészik Csudafijú szarvas
Csudafijú szarvasnak ezer ága-boga;
Ezer misegyertya gyújtatlan gyúladjék,
Ótatlan aludjék!
Rét ökör, régi törvin, haj, regü, rejte!*

Azt is megengedte az a nagy Úristen!

...

Az ország több részén fiúkból vagy legényekből álló csapat bekéredzkedik a házakhoz, főként oda, ahol eladó leány és legény van. Szőrével kifelé fordított bundát vagy rossz ruhát viselnek. A következő szavakkal köszöntenek be a házakba: *"Megjöttek szegény Szent István szolgálai hideg-havas országból. Elfagyott kinek füle, kinek lába. A maguk becsületes adományával akarjuk gyógyítani. Mondjuk-e vagy nyomjuk?"* Amikor megkapják az engedélyt a regölésre, éneküket lármás zeneszerszámokkal kísérik, láncos bottal verik az ütemet, sípolnak, dobolnak. Jellegzetes hangszerük a bőrrel vagy hólyaggal bekötött köcsög, a *köcsögduda*, melyre lószőrcomó vagy nádszál van erősítve. Nedves ujjukat vagy kezüket végighúzzák a nádszálon és ezzel különös mély hangot keltenek. A lányos házak szívesen fogadják a regösöket, mert szerintük az a lány, akit valamelyik legénnyel összeénekelnek a regösök, az jövő farsangban okvetlen férjhez megy a megnevezett legényhez.

December 26-án és 27-én köszöntik Magyarországon az Istvánokat és Jánosokat. E két férfinév igen népszerű hazánkban, ezért az István- és János-napi köszöntés a karácsonyi ünnepkör fontos része; baráti ünneplő alkalom, amikor az ismerősök meglátogatják egymást és a terített asztal mellett elszórakoznak.

Az István- és János-napi (december 27.) köszöntők érdekes motívuma a *paradicsomban nőtt fa*, mely biztos karácsony böjtjéről került a névnapi köszöntőkbe. Emlékeztet Ádám és Éva bűnbeesésére, Jesse fájára, vagyis Jézus családfájára.

Időjólás: István napja ma vagyon, ugrik a bak a fagyon.

JÁNOS APOSTOL (december 27.)

Szent János apostol a magyar Szent Koronán

János apostol és evangélista egyik legtiszteltebb szentünk. Egyedüli az apostolok között, aki nem vértanú halált halt. Az áldások, imádságok szószólója, templomok, oltármesterségek és céhek védőszentje. János: “Isten a szeretet.”

Evangéliumának kezdete titokzatos, olyan mint egy varázsigé: “Kezdetben vala az Ige, az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige... az Ige testté lőn, és miköztünk lakozék.” (János szavait idézte Sir Bowring John a szerinte megfejtethetlen rejtélyes magyar nyelvvel kapcsolatban.)

Legendája szerint Ázsiában térít, imádságára ledől Diana temploma, köntösével feltámasztja a halottakat.

Sajátos szokás a *Szent János áldása* vagyis a János napi *borszentelés*. Ezen a napon minden család bort vitt a templomba, amelyet a pap megáldott, mivel a szentelt bornak varázserőt tulajdonítottak. A megszentelt bornak számtalan felhasználási módja van: tévelyedett emberrel, gyerekekkel itatják, megrontott jószág hátát keresztalakban locsolják, boroshordókba öntenek belőle, hogy áldás maradjon a hordókban, a vetőmagot meghintik

vele, házi orvosságként használják, fülfájásra, tehen fájós tőgyére, ájulás, fejfájás ellen, van amikor a beteggel nem csak itatják, hanem házát, betegágyát, ágyalját is meghintik vele, kútba öntenek belőle, hogy a víz ne okozzon betegséget. Általában a család minden tagja iszik belőle, hogy Szent János áldása megszentelje őket.

Amikor a göcseji ember elköszön a pincejétől évközből, és az ajtót a hegyen bezárja, a kulccsal keresztet vet rá és ezt mondja: *Szent János áldása maradjon a hajlékon is, meg az elmenőkön is!*

Olykor a borszenteléshez az *almaszentelés* is párosul. Régen szentelt borral kínálták meg a hosszú útra, háborúba indulókat is, hogy Szent János áldása oltalmazza meg őket. Ezért itattak a haldoklóval, halálraítélttel is szentelt bort. A megmaradt bort azután a halotti toron itták meg a távozott emlékére. Ilyenkor vették elő a *jancsikorsót*, amit csak vallási szertartású eseményekkor használtak, máskor nem. Természetesen menyegzőn, esketéskor is fogyasztottak a Szent János nevében megáldott bor és lakodalmi kalácsból.

“A hajdani Balaton-felvidéki kézfogón az égő istenfaágot tartó vőfély jánosborral öntötte le a fiatal pár egybekulcsolt kezét, a kézfogást, s ezt a bort tálba fogták föl, amelyből először a vőlegény, azután a menyasszony, majd mindkettő háza népe ivott. (Talán a vérszerződés emlékét őrizte meg a nemes szokás!)” *(Molnár V. József, Kalendárium)*

Szegedi halotti torokban az énekesasszony szinte napjainkig maga elé vett egy üveg bort és egy kosár fölszelt kenyeret, elénekelvén fölötte a Szent János áldását:

Szent János áldása
Szálljon ezen házra,
A benne lakókat
Fordítsa vígságra.

Hogy a kiseded Jézus
Tőlünk szállást kérjen,
Istennek áldása
Mindig rajtunk legyen.

Szent János áldása
Szálljon a fejünkre,
Bűnkat, bánatunkat
Fordítsa örömré.

Bor, búza és gyümölcs
Hogy bőven teremjen,
Istennek áldása
Mindig rajtunk legyen.

“... a magyar hiedelemvilágban egyedülálló, páratlan jelentőségű dokumentumoknak birtokában Kálmány Lajos helyesen írja, hogy János evangélista a világosság hőse, ősi napmítoszok örököse, akinek szegedi népünk nyilván még középkori hagyományok alapján olyan különös hatalmat, nagy erőt tulajdonít. Csakugyan ne feledjük, hogy a téli napfordulat archaikus időszakában vagyunk. János a sötétség, téli hideg zsákmányából kiragadott napsugarat: a világosságot és meleget, az új esztendőt hozza ismét a föld fiainak...” *(Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium I.)*

János nap, ha borús, a termés igen dús.

APRÓSZENTEK NAPJA (december 28.)

Ezen a napon az Egyház megemlékezik arról, hogy Jézus születése után Heródes király a kisdedeket megölette Betlehemben. A legyilkolt gyermekek, az aprószenetek története Máté evangéliumában olvasható. Heródes a napkeleti bölcseket felszólította, hogy amint megtalálták a királyi gyermeket, neki azt jelentsék. Miután találkoztak a gyermekkel és leborulva imádták, a bölcsek “intést kapván álmukban, hogy vissza ne menjenek Heródeshez”, más úton tértek haza. Azután az Úr anyaga megjelent álmában Szent Józsefnek mondván: “Kelj föl, vedd a gyermeket és anyját, és fuss Egyiptomba és maradj ott, amíg majd mondom neked”. Heródes haragjában megöletett minden két éven aluli fiúgyermeket Betlehemben és környékén. Erre a rémes eseményre emlékeztet a gyerekek megvesszőzésének szokása.

*Menekülés Egyiptomba,
Kerkayné Maczky Emese faégetése*

A aprószenetek ünnepéhez kapcsolódott az *aprószentekelés*, mely ókori eredetű termékenység-g-varázslat.

Aprószenetknapi korbácsolás néven is ismeretes. A lányokat és asszonyokat csapkodták meg vesszőkkel, melyek *csíptek mint a torna*. Az időpontra, termékenységre és a csípősségre utal ez a csiki mondóka:

*Mű es elindulánk Heródes nyomdokán,
De nem fegyverekkel, csak termő ágakval;
Egy kűs tormát hoztam, szabad elosztani?*

A valóságban gyengén megcsapkodott lányok szalagot kötöttek a korbácsra, az édesanyák pedig előre becsomagolt húsdarabot adtak át. A legények ezután a kocsmába indultak, és a szabadban felállított tűzhelyen főzték meg az összegyűjtött húst. Az ezt követő közös lakomán történt a legények "felavatása", az eseményen nők nem vehettek részt. A keresztapák leöntötték a legényeket egy pohár borral, utána kiadós ivás következett, majd az újdonsült legényeket látogatóba vitték egy-egy lányos házhoz. A kellemes beavatás itt véget is ért, a lányos házak nagy öröme. Azt is tartják, hogy az aprószenetknapi *vesszőzés* elűzi a rossz szellemet.

A Dunántúlon az aprószenetknapi korbácsolás a téli időszak egyik jelentős szokása. A korbácsolás nemcsak a nőknek szólt. A Jászságban meg szokták kérdezni: *Hányan vannak az aprószenetek?* A korbácsoláshoz betegséget, keléseket űző mondókát is kapcsoltak. Győr-Sopron megyében legényavatással kapcsolták össze.

Szerte az országban ez a nap a disznótorok napja. Ilyenkor tesznek el egy darabot a sertés hájából orvosságnak. Ez nem babona, mert a sertésszír még ma is több orvosságnak alapanyaga.

SZENT CSALÁD VASÁRNAP

(Nagykarácsony és Kiskarácsony közé eső vasárnap)

Szent Család, Kerkay Béla grafikája

Karácsony hetének ünnepségsorozata a legutóbbi időben egy újabb jeles nappal bővült. A XIX. században vezették be a **Szent Család ünnepét**. Az ünnepet *XIII. Leó* pápa szorgalmazta azzal a céllal, hogy a századvégi nyugati világban egyre inkább kikezdett családesháznak imádságos alapokat adjon. E napon az Egyház szeretettel tekint a betlehemi barlangban a Szent Család tagjaira, és a keresztény családokat oltalmukba ajánlja. Szeretet és megbocsátás nélkül nem lehet közösségi életet élni, nem létezhet család. Az ünnep azt bizonyítja, hogy a házasság és a család lehet földi mennyország is, ha olyan egység és szeretet uralkodik a családtagok között, mint amilyen szeretet összekötötte Máriát, Józsefet és a gyermeket. Jézus szüleinek szeretetében a mennyi Atya gondoskodása nyilvánul meg. Mi is engedjük meg, hogy az Atyaisten irányítson bennünket.

Ha figyelmesen elolvassuk a szentek és vértanúk élettörténetét, akkor a sok pap és szerzetes szent között felfedezhetünk szerelmi házasságban élő családok szenteket (pl. Magyarországi vagyis Árpádházi Szent Erzsébet, Batthyány-Strattmann László herceg), házaspárt, sőt egész családot, illetve nemzetséget mint a magyar Turul nemzetség (Árpád-ház), amely húsznál is több szentet adott a világnak. (Lásd ezen a honlapon: <http://arpad.org/category/turulnemzetseg/szent-nemzetseg/>)

A Szent Család az összes keresztény család példája és ősmintája.

SZILVESZTER (december 31.)

I. Szent Szilveszter pápa (285-335) ünnepe. Romában született és pápává választása (314) előtt már magas rangú, elismert egyházi vezető volt. Mint pápa jó kapcsolatot tartott I. Constantinus császárral, aki az ő idejében, 325-ben hívta össze a első niceai zsinatot. A pápa két követel képviseltette magát ezen az első egyetemes zsinaton, melynek célja Jézus személyéről és természetéről vallott nézetek egységesítése volt.

A hagyomány szerint I. Constantinus leprás volt, és egy látomás hatására Szilveszter pápához fordult, akinek csodás gyógyulását és megtérését tulajdonítják. A császár hálából a kereszténység pártfogója lett.

Szilveszter uralkodása alatt épült a római Lateráni Szent János-bazilika és számos más templom.

Szilveszter estjén az emberek templomba mennek és megköszönik a Jóistennek, hogy megtartott és gondoskodott róluk az elmúlt esztendőben.

A szilveszteri és újévi szokások és hiedelmek célja, hogy biztosítsa a következő esztendőre az állatállomány szaporaságát, a termés bőségét, az emberek egészségét, és szerencséjét.

A év utolsó napjától legtöbb helyen nagy lármával búcsúznak. A zajkeltés ősi oka a gonosz szellemek kiűzése lehetett, mert a rosszat még az újév kezdete előtt el kellett üldözni.

Az *óévtemetés* eredetileg erdélyi szokás. Este a legények fölmentek a templomtoronyba, s pontosan éjfélkor meghúzták a harangokat, s templomi énekeket, zsoltárokat énekeltek. Egyes helyeken éjféli harangszókor a falu népe a templom elé vonult, ahol ünnepi harangozással siratták el az óesztendőt. Volt, ahol az óévet jelképező szalmabábút ástak el a legények.

A Szabolcs megyei Szakolyban szokásos a *gulyamegforgatás*. Hat-hét fiú összeáll és Szilveszter este megjátszák a *gulyaterelést*. A gulyás belép a házba és mondja: *“Hortobágyról jöttem, van két bojtárom, egyik Ribizli Jankó, másik Köszméte Gyurka. Szabad-e a csongorádi guját etyszer-kéccer megforgatni az ablak alatt?”* Ezután a gulyás és a bojtárok megkezdik a *gulyaterelést* fülsiketítő zajt csapva, csörömpölnek, dudálnak, kolompolnak, ostorral pattogatnak, kurjantgatnak, sőt még a puli ugatását is utánozzák. A csordahajtás valójában boldog újesztendő-kívánság azzal a célzattal, hogy az új évben a gazda akkora gulyával rendelkezék, mint aminek tereléséhez ennyi bojtár szükséges.

I. Szilveszter pápa szobra, San Silvestro templom tetején, Pisa, Olaszország

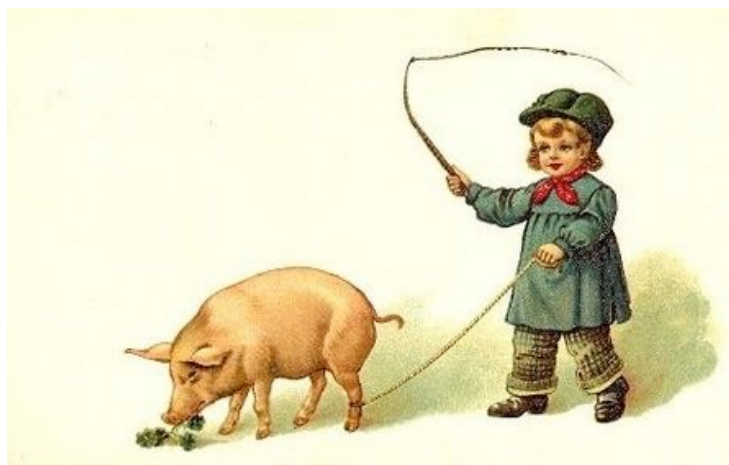
Moldvai csángó falvakban szokásban volt a *szilveszteri hejegetés*, ami a regöléssel mutat rokonságot. Olyan zajkeltő eszközökkel mint a regölésnél akarták biztosítani bűvös úton az új esztendő gabona- és kenyértermését. A *hejegetés* a búza élettörténetét mondja el.

A vénlánycsúfolás is része volt a csínyeknek. A legények szalmabábut állítottak azoknál a házaknál, ahol idősebb lány lakott, vagy felmásztak a háztetőre, és ott helyezték el a szalmát. Amennyiben a gazda szemfüles volt és észrevette a legényeket, elvitte a létrát, és csak másnap reggel hozta vissza, a legények pedig büntetésül egész éjjel a tetőn virrasztottak. A lányok mellett a gazdákat is megréfták a legények. A kilincshez kecskét kötöttek, így a háziak nem tudták kinyitni az ajtót. Ennél elterjedtebb szokás volt, hogy a kertkapukat és az ajtókat kicserélték egymással – esetleg elrejtették, a gazdának olykor több napjába telt, amíg megtalálta a sajátját.

Szilveszter éjszakáján házilag készített gombócokba belegyúrták a lányok a kiszemelt legények neveit, pontban éjfélkor forró vízbe dobták a gombócokat, s amelyik elsőként jött a víz felszínére, az volt a választott. Érdekes jósló szokás az *ólomöntés*. Eredetileg azonban mágikus gyógyászati eljárás volt. A megolvasztott ólmot hideg vízbe öntötték, majd megszilárdult alakjából a betegségekre következtettek. Az ólomöntést különféle betegség, elsősorban *ijedség* ellen használták. Az ólommal *kezelt* vízzel megöntözték, lemosták, megittatták a beteget. A moldvai csángók *kezdetlen és szóval* vizet öntöttek a tálba, vagyis nem beszéltek amikor a friss vizet hozták az öntés céljára.

Régi hagyomány szerint, ha nem falunk fel mindent szilveszterkor, akkor az új esztendőben sem fogunk hiányt szenvedni. A gazdák éjfélkor vizet húztak a kútból, amelyet aranyvíznek neveztek. Aki ivott belőle, arra gazdagság várt. Hiedelem, hogy éjfélkor az állatok tudnak beszélni és elárulják, hogyan bánik velük a gazdájuk.

Időjóslás: Ha éjjel esik, reggel pedig süt a nap, rossz termés lesz. Ha Szilveszter nyugszik széllel, az újév derűvel kél fel.

Lap 1939-ből

KISKARÁCSONY - ÚJÉV (január 1.)

SZŰZ MÁRIA, ISTENANYASÁGÁNAK ÜNNEPE

Új esztendő kezdetével
a kis Jézust buzgó szívvel
Kérjük együtt mindnyájan,
Hogy ezen új esztendőben
fogadjon, tartson kedvében
És lakják mi szívünkben!

“E napon tisztelettel emlékezünk meg az istenszülő Máriáról. XI. Piusz pápa 1931-ben az Efezusi zsinat ezeröttszáz éves évfordulója alkalmából vezette be újra Mária istenanyaságának régi ünnepét. Régi épületek kapuja felett gyakran látunk Mária-képet vagy Mária-szobrot. Ezt az ősi katolikus szokást újíttotta fel az Egyház, amikor az esztendő Kapujához Máriát, Jézus édesanyját állította oda, hogy az ő közbenjárását kérve elnyerjük Isten áldását a kezdődő új évre. Az év kezdetén buzgó imával kérjük Istent, hogy földi dolgainkat is békességgel áldja meg.” (Fr. Kiss Barnabás)

Január hónapot a magyar nép **Boldogasszony havának** nevezi.

Január elseje egyben a béke világnapja.

Január 1. csak 1691 óta az újesztendő első napja. E naphoz is sok szokás és babona fűződik. Érdekes szokás a Nyárad-menti *téltemetés*, ami a téli napfordulóra utal szintén. A legények szalmabábot hordanak körül a faluban - a tél jelképét -, végül a falu végén elássák a *telet* vidám nótaszóval, sok-sok tréfás rigmussal.

A Kolozsvár melletti Apahidán szokásban volt a *strénázás*. Az uradalmak cselédei és alkalmazottai szerszámaikkal a kezükben vonultak fel, közben rettentő lármát csaptak. A kaszákat, kapákat összeverték, a vésőket és kalapácsokat összekoccintották, a kocsisok kezében pattogott az ostor és így üzte ki-ki a maga mesterségét.

A nagy zajt azért is csapták a gyerekek és legények a kolompokkal, csengőkkel, vasakkal, hogy házról házra járva elriasszák a rosszat a ház lakóiról és a jószágról.

Régi szokás, hogy újévkor házról házra járva jókívánságokat mondtak, amiért a háziak almával, dióval kínálták a köszöntőket.

Szigeti Márton: Istenanya emlékmű Dobogókőn

Somoskában (moldvai csángó helység) a gyerekek január elsején jól megrakják zsebeiket gabona magvakkal (búza, kukorica, zab, árpa) és elindulnak a házakhoz, oda bémennek és miközben leszórnak egy keveset ebből a gabonából a következőt mondják:

Dicsértássék Jézuskának szent nává.

Mindörökké áldoztassák.

Adjon Istán bő bort, bő búzát, áldást, szerencsét

S' álémenetelt e zúj ásztándőbá.

Ezeket a magokat a háziak aztán a tyukoknak adták, hogy sokat tojjanak.

Egy része a gyerekeknek megy „bő borolni” a másik része urálni (heje-getni) megy.

Újévkor különféle kellemes dolgokat végeztek, hogy ezzel az egész év sikerét biztosítsák. Azt tartották, hogy ami újév napján történik az emberrel vagy amit cselekszik, az egész évben ismétlődni fog. Aki újévkor korán reggel megmosakodott a kútnál, az egész évben friss volt. Aki pedig hajnalban elsőként húzott vizet a kútból, az szerencsét hozó „aranyvizet” merített, amiből a családtagokat is megittatták. Nagyon fontos volt a jó cselekedet az év első napján.

Újévkor bizonyos ételeknek nagy jelentőséget tulajdonítanak. Az újévi étkezéshez egész kenyeret tesznek az asztalra, hogy egész évben legyen kenyér; malacot vagy disznóhúst esznek, mert az előre túrja a szerencsét, míg a szárnyas elkaparná. A bab, borsó, lencse, kukorica és rizs fogyasztása karácsonykor, szilveszterkor és újév napján bőséget, gazdagságot biztosít a következő esztendőre.

Adjon Isten minden jót

Ez új esztendőben:

Fehér kenyér dagadjon

Fűzfatekenőben,

Bor, búza, kolbász

Legyen mindig bőven

A patikát felejtsük el

Ez új esztendőben. (*Orosháza*)

Természetesen az időjárás jóslás sem maradhat el az év első napján. *Amilyen az újév napja, olyan lesz az egész esztendő* - tartja a nép: Ha csillagos az ég, rövid lesz a tél. Ha piros a hajnal, szeles lesz az esztendő. Ha hideg északi szél fúj, hosszú, kemény tél várható. Ha olvadni kezd, sok bor terem. Ha szép idő van, jó termés várható.

Hagymakalendárium készül, melyből az év tizenkét hónapjának időjárását jósolják meg. "Tizenkét gerezd fokhagymába sót tesznek. Minden gerezd egy hónapnak felel meg. Amelyik gerezdben reggelre nedves lesz a só, az a hónap is nedves lesz, sok eső vagy hó esik majd." (Dömötör 1972.15)

ÁLMOS (január 1.)

Január 1-én, Boldogasszony istenanyaságának ünnepén emlékezünk meg Emese ősanánk megálmodott anyaságának gyümölcseről, Álmos fejedelemről (819–895), akiben testet öltött az újjá születő Turul nemzetség, mely szent nemzetség egyenes ágon közel ötszáz évig, a leányágot beleszámítva közel 600 évig uralkodott. Az egyházi személyek által írt krónikáinkban “Szent ember”-nek nevezik.

Álmos fejedelem - Képes Krónika 1358

A hagyomány szerint Szent István királyt egyesek szerint karácsonykor mások szerint ÚJÉV napján koronázták meg. Nincs ellentmondás a “karácsonyi- és újévi koronázás” között, mivel az ő korában karácsony és újév ugyanarra a napra, december 25-re esett. Akkoriban az újév karácsonnyal kezdődött. Így az év első napján szent királyunk koronázásáról is megemlékezünk.

A magyar Szent Korona

Szent István nagy és maradandó tette, hogy halála előtt Magyarországot és az ország Koronáját Mária Istenanyának felajánlotta és oltalmába helyezte. Magyarország királynője nem engedte el népe kezét az évszázadok alatt. Szüntelenül könyörgjünk hozzá régi himnuszunk szavaival:

**Boldogasszony anyánk, régi nagy Pátrónánk, nagy ínségben lévén, így szólít meg hazánk:
Magyarországról, édes hazánkról, ne felejtkezzél el szegény magyarokról!**

JÉZUS NEVENAPJA (január 2.)

*Dicsértessék Jézus este lefektünkben,
Dicsértessék Jézus reggel felkeltünkben,
Dicsértessék Jézus jártunkban-keltünkben.
Légyen szánkban s szívünkben
Jézus Krisztus neve
Mindörökké, amen,*

A keresztény világban Jézus nevét nagy tisztelet övezi. A magyar nép legkedvesebb régi köszöntési módja: *Dicsértessék a Jézus Krisztus!* Sok katolikus Jézus nevének hallatára fejet hajt. Ismeretes, hogy Hunyadi János serege Jézus névvel az ajkán győzi le Nándorfehérvárnál (1456) a törököket. Kapisztrán Szent János Jézus-monogramját festette a zászlókra melyekalatt serege harcolt Nándorfehérvárnál. Kapisztrán Szent János ferences szerzetes sokszor elmondta, hogy az ördög cselvetései ellen legjobb, ha Jézus nevét hívjuk segítségül. 1530-ban, 75 évvel a nándorfehérvári diadal után (!), VI. Kelemen pápa engedélyezi a ferenceseknek, hogy Jézus szent nevét zsolozsmával ünnepeljék. Úgyszintén a 16. században külön liturgikus ünnepet vezetnek be Jézus neve tiszteletére.

Pantocrator, Jézus Krisztus a magyar Szent Koronán

Feltűnő, hogy a magyarok rendszeresen megelőzik nyugatot és a hivatalos egyházi rendeleteket a vallási ünnepek megtartásában. — Melyik nemzet királyi koronáját uralja Jézus Urunk? Atyaisten és Fiúisten együtt? Elgondolkoztató...

Lendvavásárhelyi hiedelem szerint az állatok megszólalnak, ha Jézus neve napján hideg van, s a hívő ember hallja és megérti beszédüket.

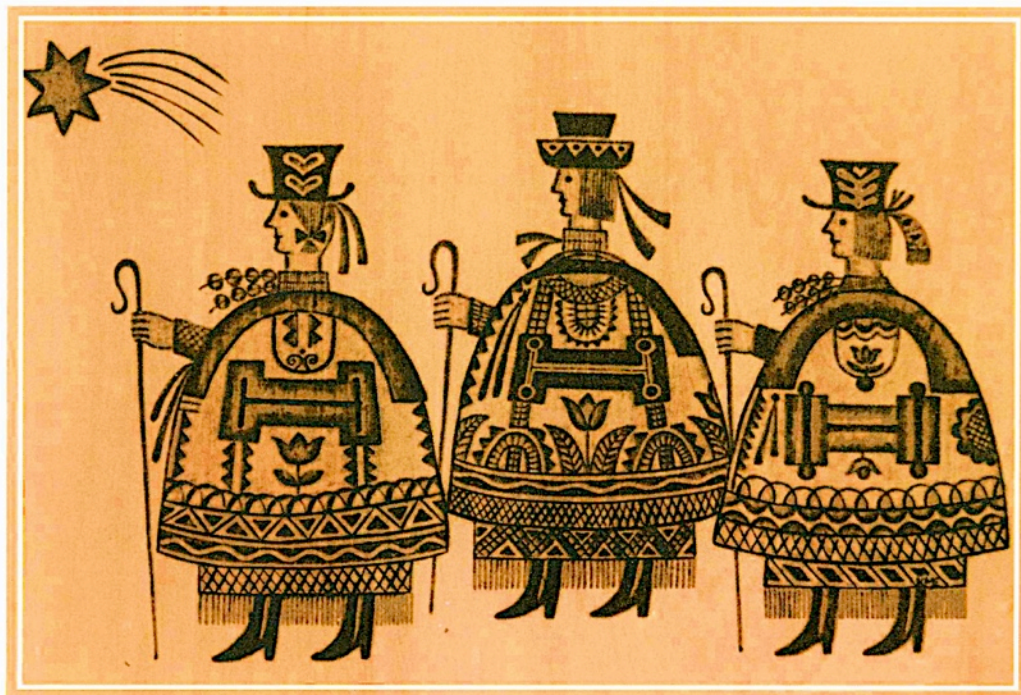
Egyes vidékünkön ezen a napon fogadták föl a cselédeket, hogy Jézus nevének áldásával kezdjék meg szolgálatukat. Ez volt a *szegődés* napja.

VÍZKERESZT - HÁROMKIRÁLYOK (január 6.)

URUNK MEGJELENÉSE

*Napkeleti három bölcsek, csillag lévén útvezérek,
Jézust mentek keresni, kit írásoknak folytában,
Betlehemnek pusztájában, hallották megszületni.*

Napkeleti bölcsek, Kerkayné Maczky Emese faégetése, Garfield, New Jersey (USA)

“Egyike a legrégebbi ünnepeinknek, keletről terjedt el az egész Egyházban. Epifánia *megjelenést, megnyilvánulást, látogatást* jelent. Amikor Krisztus megszületett, akkor Isten bevonult a földi világba, a történelembe. Nem azért, hogy belemerüljön, hanem hogy magához emeljen minket.”
(Fr. Kiss Barnabás)

A katolikus népek általában az *Epiphania* vagy *háromkirályok* elnevezések nemzeti formáját használják. A magyarok ezt az ünnepet azonban *Vízkereszt*-nek nevezik, ami a görög *Hagiasmos* magyarítása. Egy XI. századi egyházi forrásból tudjuk, hogy a január 6-i vízszentelést Magyarországon *görög módra* hajtották végre. Ez is arra utal, hogy a honvisszafoglaló magyarság körében a keleti kereszténység mellett a görög szertartású kereszténység már a Kárpát-medencébe jövetelük előtt elterjedhetett.

Vízkereszt napja a IV. század elején kezdett a keresztények körében elterjedni mint Krisztus születésének, keresztségének, a kánai menyegzőnek és napkeleti bölcsek látogatásának ünnepe. Ezeket az neves eseményeket ma más-más napon tartjuk. Január 6-án a **napkeleti bölcsek látogatását** ünnepeljük vízszenteléssel egybekötve. **Jézus megkeresztelkedésének** ünnepe a rá következő vasárnapra esik. A **kánai menyegzőre**, amelyen Jézus első csodatetteként a vizet borrrá változtatta, vízkereszt utáni második vasárnapon emlékezünk.

A vízkereszti szokások közül külföldi látogatók már a XV. században jellegzetes magyarországi jelenségnek nevezték a papság vízkereszt napi alamizsnagyűjtését. Ezen a napon volt a házszentelés, és ilyenkor írták fel a ajtóra szentelt krétával az évszámot és a C M B betűket, melyeknek jelentése: *Christus Mansionem Bendicat* vagyis *Krisztus megáldja az otthont*. A néphagyomány szerint ezek a betűk a három napkeleti bölc (mágus) nevének kezdőbetűje: Gáspár, Menyhért és Boldizsár, akik a csillagot követve, felkeresték otthonában a Gyermekistent ajándékaikkal. Nem tudjuk, hogy ezek a tudós papok, Mezopotámiából, Chorezmből vagy Indiából jöttek-e. Az evangelisták közül csak Máté említi őket. Azonban az ő megjelenésük jelenti a találkozást a Megváltó és a nagyvilág képviselői között.

A latin nyelvű országokban ők hozzák a karácsonyi ajándékokat.

A vízkereszt vigíliáján megszentelt vizet a katolikus falvakban *háromkirályok vizének* nevezték. Az ekkor szentelt vízhez sokféle hiedelem fűződött: meghintették a ház ajtaja előtt a földet, az ólat, hogy a gonosz elkerülje a házat, benne embert és állatot. Ittak belőle, gyógyítottak vele, s a kútba is öntötték e vízből.

A XVI. század óta igazolt szokás a napkeleti bölcsek látogatását felidéző *háromkirályok járása* más néven **csillagozás** és a csillagének éneklése.

*Háromkirályok napját, országunknak istápját
dicsérjük énekekkel, vigadozó versekkel.
Szép jel és szép csillag, szép napunk támadt,
szép napunk támadt.*

Egyes vidékeken karácsony estéjén indultak útnak a csillagosok. Gyermekek kirúgható csillaggal háromkirályok képében járnak köszönteni. Öltözetük egyházi ruhákra emlékeztet, fejükön püspöksüvegfélét hordtak. Az egyik király arcát korommal kenték be feketére. Fontos kellék volt az őket vezető csillag. Rúdon vagy kirúgható faszerkezeten vitték és gyertya égett benne. A csillagéneket vagy a párbeszédes vízkereszti játékot néha leányok adják elő.

Időjárás jóslat is kötődik ehhez a naphoz: *"Vízkereszt ünnepének zimankója hosszú, derült ege rövid telet jósol."* De mondják azt is: *Ha vízkereszt vizet ereszt, a tél soká ki nem ereszt.* Azaz a vízkereszti enyhe idő még nagy hideget jósol. *Ha fénylik vízkereszt, a búza jól ereszt, vagyis, ha süit a nap ezen a napon, jó búzatermés lesz.*

ATILLA (január 7.)

*Én vagyok magyarnak legelső királya,
Utolsó világrészről én kihozója!
Én lehetek tehát magyarnak példája,
Hírét s birodalmát hogy nyújtsa szablyája. (Zrínyi Miklós)*

“Atilla (†453), Isten kegyelméből Bendegúz fia, a nagy Nimród unokája, Engadi neveltje, a hunok, médek, gótok, dánok királya, a földkerekség félelme és Isten ostora” (*Képes Krónika*), nagy hun-magyar király Álmos egyenesági őse. Atilla jelképe is a turul volt, és Álmosban újjá születve elindult a Turul nemzetség fényes korszaka. *“Etele király címere, amelyet pajzsán viselt egy madárhoz hasonlított - magyarul turul a neve -, fején koronával. Ezt a címet a hunok egészen Géza fejedelem idejéig, amíg közösen kormányozták magukat, mindig magukkal hordták a hadban.”* (Kézai Simon)

Birodalma Portugáliától Grúziáig terjedt. Az egységes Európa gondolata tőle ered, aki szövetségi rendszerbe állította a népeket és létrehozta az akkor u.n. Konföderációs Európai Uniót. Nem csak hun-magyar uralkodó volt, hanem Eurázsia legnagyobb királya.

Sok jel arra utal, hogy a hunok keresztények voltak. Nem római katolikusok, hanem keleti keresztények, akárcsak Árpád magyarjai. Orosius római pap írja 418-ban: “Kelet és nyugat templomai hunokkal telnek meg. A hit melege tölti be általuk Európát”. A Niebelungen-énekekben olvasható: “Atillának a nélkül, hogy keresztény volna, keresztény erényei vannak, s nagy hajlandóságot mutat az igaz vallás iránt; Etzelburgban egyházat építtetett...”

Atilla keresztényi beállítottságával kapcsolatban Szőnyi József megjegyzi: Korabeli ábrázolásokon, a krónikák képein, Leó pápa kőkoporsóján a Szent Péter bazilikában, Atilla nemes és tiszta arcú. Atilla a keresztényi hitét vallja meg azzal, hogy kezét a Szentírásra tartja. Valódi keresztényi lelkiületét pedig azzal, hogy kegyet gyakorol a legyőzött Róma felett. Ugyanezt a várost később a germán gótok és vandálok embertelen kegyetlenséggel elpusztították. – Ezer évvel később pedig a keresztény V. Károly német római császár és hadai elpusztítják és kifosztják Rómát.

“Volt egykor Magyarországon egy nagy hírű király, kit Atillának hívtak: ... Ez a király emberséges és igazságos volt, soha párját nem fogjuk találni!” (*középkori német hősné*)

Smidt Róbert faragása 2007

JÉZUS MEGKERESZTELKEDÉSE

VÍZKERESZT UTÁNI ELSŐ VASÁRNAP

Giotto di Bondone (1267-1337): Jézus megkeresztelkedése

“Akkor Jézus Galileából elment Jánoshoz a Jordán mellé, hogy megkeresztelkedjék. János igyekezett visszatartani: „Nekem van szükségem a te keresztségedre - mondta -, s te jössz hozzám?” Jézus ezt mondta: „Hagyd ezt most! Illő, hogy mindent megtegyünk, ami elő van írva.” Erre engedett neki. Megkeresztelkedése után Jézus nyomban feljött a vízből. Akkor megnyílt az ég, és látta, hogy az Isten Lelke mint galamb leszállt és föléje ereszkedett. Az égből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik.” (Mt 3,13-17)

Annak ellenére, hogy Jézus Urunknak nem volt szüksége arra, hogy felvegye János által a keresztséget, irántunk való szeretetből mégis megtette. Egy lett közülünk, vállalta az emberi sorsot annak minden velejárójával együtt. Jézus nem azért kereszttelkedett meg, hogy a keresztség lemossa bűneit. Jézus alámerült a Jordánban azért, hogy a vizet megszentelje. A megszentelt víz új erőt, új rendeltetést kap. Egy neves püspök szerint „Krisztus megkeresztelkedik, de nem azért, hogy a víz tegye őt szentté, hanem azért, hogy ő szentelje meg a vizet.” A víz a tisztaságot, az életet jelképezi az anyagi világban, s a büntelenséget, a megtisztulást a lelki életben. Használjuk gyakran otthonainkban a szenteltvizet – miközben imádkozunk hintsük meg vele minden nap magunkat, – s általa számunkra is megnyílik az ég és Isten ereje és kegyelme leszáll ránk.

"Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm" (Mt. 3:17). A paradicsomi bűnbeesés óta az Atya "hozzáférhetetlen világosságban lakozik" és az "emberek közül senki nem látta, sem nem láthatja őt" (I. Tim. 6:16). Jézus által közelebb került egymáshoz a menny és a föld.

2007-ben szentelt fel a terézvárosi (Budapest) katolikus plébános egy magyar nyelvű emléktáblát a Jordán folyó izraeli részén, amely Jézus megkeresztelésének állít emléket.
(inforadio.hu/hir/kulfold/hir-129965)

*Midőn a Jordánban megkereszteltettél Urunk,
megnyilatkozott a Háromságot megillető hódolat;
mert az Atya szózata bizonysgot tett Rólad,
szerelmes Fiának nevezvén Téged;
és a Lélek, galamb képében, igazolta a szózat eredetét.
Krisztus Istenünk, aki megjelentél
és megvilágosítottad a világot, dicsőség Néked.*

Az 1930-as években még élő népszokásban Jézus megkeresztelésének emlékére az ország keleti és déli szélein ünnepi ruhában, templomi zászlókkal, imádkozva és alkalmi énekeket zengve a patakhoz vonultak, az előénekes és imádkozó szerepét valamely öreg ember vagy asszony látta el. Néhol a beteg, különösen a keléses, megfürdött a patak vizében, másutt hazavitték testi-lelki tisztulásra a vizet.

Legenda Jézus által megszentelt vízről

Amikor Szűz Mária a kis Jézussal Egyiptomba menekült, útközben egy asszony befogadta őket házába. Ennek az asszonynak a kis fia nagy beteg volt – teste tele volt sebekkel és fekélyekkel. Egy este, amikor Szűz Mária megfürdette a kis Jézust, mondta az asszonynak, hogy ugyanabban a vízben fürdesse meg a saját fiát. Az asszony így is tett, megfürdette abban a vízben a gyermekét: s mikor megtörölte őt, minden seb azonnal elmúlt, bőre szebb lett, mint valaha. *(Ipolyvárbói egyházközség plébánosa)*

*Jézus megkeresztelkedése
Szent István r. k. magyar templom ablaka
Passaic, New Jersey, USA*

THÉBAI REMETE SZENT PÁL (január 15.)

A Magyar Pálos Rend szellemi őse és példaképe

Szent Pál (228 – 341), sivatagi remete Egyiptomban született, élt és halt meg. Gazdag egyiptomi szülők gyermekeként 16 évesen árvaságra jutott. 249-ben kitört a Decius-féle keresztényüldözés. Félve sógora feljelentésétől, aki vagyonára és életére tört, elmenekült. Alsó-Théba pusztaságában egy rejtett bejáratú barlangra talált, s imádkozva és vezekelve ott élt haláláig. A barlang közelében tiszta vizű forrás fakadt, és datolyapálmák nőttek, melyek táplálták, ruhát pedig leveleiből készített magának.

A legenda szerint élete vége felé Remete Szent Antal meglátogatta, mert égi szózatot hallott, amely figyelmeztette: nem ő a legidősebb, legszentebb remete, hanem Pál. A 90 éves Antal több napos vándorlás után rátalált Pál barlangjára. A látogatás története az **Érdy-kódexben** is olvasható:

„Ottan azért, mint egymást láták, egymást megölelék és apolhaták (ápolgatók) nagy isteni szent szeretettel. És mikoron Úr Istennek hálát attanak vóna, leülének, és monda Szent Pál Szent Antalnak: “Íme, kit nagy fáraccsággal kerestél, ez megrotadandó testnek vénségét, az te vénséged el temeti. Íme, látod ez embert, ki hamar porrá lészen.” És mikoron ott édesdeden beszéllelének, azonkezen jeve egy holló hozzájok, és egy egész cipót hoza őnekik, és el méne. Ez kedég vala Istennek anygala. És monda Szent Pál: “Íme, én szerelmes atyámfia, az Úr Isten ebédet kildett minekünk. Íme, mely kegyes és irgalmas az Úr Isten: immáran hatvan esztendei vagyom, mi ulta mindenkoron fél-fél cipót érdemlettem. De, íme, az te jeveteledre megketteztette Úr Isten az eledelt.” Azért hálát adván Úr Istennek azon leülének az kút vizének felette, és veteködés lén közöttök, ki szegné meg az kinyeret. ... Mikoron mind kettőnek kezébe vóna az cipó, ottan hason ketté valék, és kinek mind egy rész juta benne.”

Érezve halálát, Pál kérte Antaltól Nagy Szent Atanáz püspöktől kapott köpenyét. Antal sietve tette meg az utat, de a barlanghoz közeledve látta, amint angyalok, és szentek kísérik Pál lelkét a mennybe. Odaérve, Pált térdelve, ég felé emelt karokkal, holtában is Istent imádván, találta. Beburkolta testét a Szent Atanáztól kapott köpenybe. Pál pálmalevélből készített ruháját pedig

Thébai Remete Szent Pál, egyiptomi kopt ikon

megtartotta és nagy ünnepeken viselte. Váratlanul megjelent két oroszlán, Pál lábai elé heveredtek, megsiratták, majd kiásták a sírhelyet, amelybe Antal a szent testet eltemette.

*Bámulj világ, mert halandó
ilyet nem láttál soha,
amilyen Pál temetése
volt s különös gyásztora:
sírját oroszlánok ásták,
amiben majd lent pihen,
szentjein keresztül Isten
századoknak így izen.*

Életszentségének híre gyorsan terjedt, és 494-ben Gelasius pápa szentté avatta. Jóval később hatalmas monostort építettek az egyiptomi pusztaságban ott, ahol a hagyomány szerint Remete Szent Pál élt. Romlatlan tetemét 1169-ben Konstantinápolyba, 1240-ben pedig Velencébe szállították. Feje Romába, majd onnan Csehországba került.

Thébai Remete Szent Pálról neveztetett el a **Boldog Özséb** által alapított ősi magyar Pálos rend, az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetes rend **“I. Remete Szent Pál Rendje”** néven, IV. Béla király uralkodása alatt. (Mai hivatalos neve: *“Szent Pál első remete szerzeteseinek rendje”*.)

A pálosok nagyon vágytak rá, hogy ősatyjuk teste náluk pihenjen. Nagy Lajos király, aki igen kedvelte a pálosokat, fogadalmat tett: ha nyer a Velence elleni háborúban, megszerzi kedvelt Rendje számára az ereklyét. Nyert! Szent Pál testét 1381. október 4-én éjszaka Velencéből Budára, 1381. november 14-én pedig fényes körmenettel a pálosok budaszentlőrinci fő monostorába szállították. A féltve őrzött fej-ereklyét II. Lajos királyunk 1523-ban megszerezte a csehektől, és május 25-én test és fej újra egyesült. A török elől Trencsénbe menekítették a drága ereklyét. 1528. június 28-án a Habsburg császár hadai Trencsén várát egyhavi ostrom után bevették, a várost felégették és kifosztották. Az ostrom alatt a lángok martaléka lett Thébai Remete Szent Pál közel 1200 éven át épen maradt szent teste.

A magyar Pálos Rendet a Kalapos király az 1780-as években, a többi szerzetes renddel együtt, feloszlatta. Halála után a többiek újra működhettek, míg a magyar pálosok továbbra is tiltott Rend maradt. Imádkozzunk Thébai Remete Szent Pál napján Boldog Özséb Rendjéért, hogy ismét régi fényében ragyogjon.

A Pálos Rend címerének magyarázata: Remete Szent Pálnak a pálma ruhát és táplálékot nyújtott, a holló mindennap fél cipőt hozott, a két oroszlán pedig sírját ásta meg (és mint királyi állatok, jelenlétükkel jelzik Szent Pál nagyságát). Minden elem Isten gondviselő szeretetéről tanúskodik.

PIROSKA (január 18)

Piroska, azaz Prisca, ókeresztény vértanú, egy római nemesember megkeresztelt lánya, a harmadik században élt. Claudius császár a 13 éves kislányt pogány áldozatra kényszerítette, de ahogy imádkozni kezdett a bálvány előtt, a templom összeomlott. A császár bebörtönöztette, kínoztatta, oroszlánok elé vetteti, de ezek lábához heverednek, hatalmas máglyát gyújtat, de az Úristen esővel és széllel eloltja. Végül a császár fejét véteti Piroskának. A kivégzés helyén, az Aventinus-hegy tövében templomot emeltek a tiszteletére.

Ma azonban nem a római vértanúról szól az írás.

ÁRPÁDHÁZI PIROSKA -

SZENT EIRÉNÉ (1088?–1134)

A Piroska név említésekor Magyarországon Boldogasszony havának másik nagy magyar női szentjére gondolunk: a Turulok szent nemzetségének gyönyörű szép virágszálára, Szent László király Piroska (Pirisca v. Prisca) nevű leányára.

A hamar árvaságra jutott királylány 1083 és 1090 között született. Miután édesanyja Rheinfeldi Adelhaid 1090-ben, édesapja Szent László király 1095-ben meghalt, Kálmán király udvarában nevelkedett. 1104-ben I. Komnenos Alexios bizánci császár, fia és örököse Johannes részére Piroskát, a szentéletű és nagytekintélyű király árváját kérte feleségül. A házasságkötés nyilván politikai jellegű volt. I. Alexios császárnak, illetve a Komnenosoknak magasratörő terveik voltak: vissza akarták állítani a római világbirodalmat úgy, ahogyan Julius Cézár idejében virágzott. Ehhez szükségük volt Magyarországra mint katonai nagyhatalom segítségére. Piroska a magyar-görög béke záloga volt.

Házasságkötésekor nevét Piroskáról EIRÉNÉ-re (Irén=Békesség) kellett változtassa és áttérnie a görög vallásra. Mint idegen, sok

Árpádházi Piroska - II Komnenos Johannes feleségének Eiréné császárnénak, korabeli mozaik arcképe a Hagia Sophia székesegyházban, Konstantinápolyban (Isztambul)

megpróbáltatásnak volt kitéve a bizánci udvarban, de keményen helytállt. Férje a bátor katona és hadvezér azonban mindvégig mellette állt megvédve őt. Egymást kölcsönösen megbecsülték. Lelki és szellemi kiválóságai miatt Szép Jánosnak - Kalojohannes-nek is nevezték a császárt.

II. Komnenos Johannes néven 1118-ban foglalta el a császári trónt, és élete nagy részét a harctéren töltötte. A császári párnak 8 gyermeke született: négy fiú (Alexios, Andronikus, Izsák, Mánuel) és négy lány (Eudokia, Maria, Anna, Theodora). Piroska-Eiréné legtöbbet legkisebb fiával Mánuellel foglalkozott, császárnak nevelte, amiért megszólták. (A szentek fentről kapják a sugallatot: Johannes halála után Mánuel lett az uralkodó, a bizánciak talán legnagyobb császára.) A megkülönböztetett figyelemhez hozzájárulhatott, hogy legkisebb fia testben, lélekben és szellemiekben teljesen anyai nagyapjára, Szent Lászlóra hasonlított, akárcsak anyja Piroska is, magas királyi természetével, világos barna hajával, nyílt tekintetével. A Hagia Sophia (Isteni Bölcsesség) templomában megtalált mozaikkép erre a legékeőbb bizonyíték. 1453-ban a törökök elfoglalták Konstantinápolyt (ma Isztambul), a Hagia Sophia székesegyházból mecset lett. Szerencsére a fali freskókat és mozaikokat nem semmisítették meg, hanem lemeszelték. 1935-ben múzeummá alakították át a mecsetet. Amikor “kibontották” a falakat, előkerült Piroska, Szent László lányának csodálatos mozaikképe, mely képnek, akárcsak Szent László hermájának, óriási a kisugárzása. Az anyag merevségén is átragyog egyénisége: felejthetetlen arc nemes, szép vonásaival, kezének finomsága, alakjának szépsége. Kezében tekercset tart, ami a székesegyház részére létesített alapítványt jelképezi.

Piroska gyermekei nevelése mellett minden idejét jótékony cselekedeteknek szentelte. Istent kereste és áradt belőle a szeretet. Alattvalóinak segítője és közvetítője volt férje felé. Felkarolta az özvegyeket, árvákat, szegényeket és betegeket. Az Árpádok leánya biztosítani akarta az elesetteknek a tartós segítséget. Ezért építette Piroska-Eiréné császárné a Mindenhatónak felajánlott *Pantokrator* monostort, amely abban különbözött a többitől, hogy nagy, a világ első modern kórházát építtette hozzá, betegségek szerint (sebészet, szemészet, nőgyógyászat, stb.) osztályokra tagolva. Az alapítólevél részletesen intézkedik mindenről az ágyneműtől kezdve az orvosi műszerek, felszerelési tárgyak, megfelelő orvosszemélyzet és nagyszámú kisegítő személyzetten keresztül a fiatalok oktatására idős orvostanárok alkalmazásáig. Gondoskodott az élők élelmezéséről és a halottak eltemetéséről. Épült a szegények és nyomorékok befogadására szeretetház és aggmenhely. A városon kívül épült, de a monostorhoz tartozott az elmebetegek kórháza. A betegek és rokkantak javára követendő eljárásokat oly modern szellemben foglalmazták meg, hogy nehéz elhinni, hogy az okmány és intézmény a kora XII. századi Konstantinápolyban keletkezett. A monostorban ezenkívül volt három templom és ötven zsolozsmázó szerzetes. Ezt a világhírűvé vált intézményt adta férje hazájának a szegényekkel és betegekkel együtt érző Turulnemzetségbeli királyleány.

A Pantokrator monostor elgondolása Piroskától származott. Férje támogatta tervét, de a területet és az anyagiakat maga kellett előteremtse. A maga gazdag hozománya mellett kérte az ország és egyház nagyjai, tartományi kormányzók segítségét. A szükséges pénz hamar összegyűlt, megépült a csodálatos épület és jól működött. Életének utolsó éveiben maga is a Pantokrator monostorban élt **Xene** néven, ami **“idegent”** jelent. Leendő császárok anyja mindig *idegen*

maradt görög földön. “Magával vitte lelkem felét” írta a gyászbaborult császár a császárné halála után abban az alapítólevélben, amellyel bőkezűen biztosította a Pantokrator monostor embermentő munkájának fennmaradását.

Eiréné a bizánci egyház egyik legnagyobb szentje. Emlékét augusztus 13-án ünneplik.

Piroska gyakran fogadott szentföldi zarándokokat, küldötteket hazájából, többször közvetített a Magyar Királyság és a Bizánci Birodalom között, mindig határozottan megvédve szülőföldjét és a magyar királyt, ha arra szükség volt, mert sértés érte. Piroska és gyermekei révén a Komnenos (IV. István) és Lascaris (IV. Béla) családokon keresztül Szent László vére visszatért az Árpádok és sok más előkelő magyar család ereibe.

A házasodni vágyó lányok ezen a napon piros kendőt kötöttek a nyakukba, fejükre. Azt tartották ugyanis, hogy az a lány, aki ezen a napon piros kendőt köt a nyakába, még abban az esztendőben férjhez megy.

Régen úgy tisztelték meg Piroska napját, hogy nem dolgoztatták se a lovat, se a marhát, mert okulva az akkori telek legzordabb időszakából, ezen a napon a földművesek még inkább kímélték az állatokat, a lovakat pedig be sem fogták.

Időjóslás: "Piroska napján, ha fagy, negyven napig el sem hagy."

Pantokrator monostor, (ma Molla Zeyrek dzsámi) Konstantinápoly/Isztambul

ÁRPÁDHÁZI SZENT MARGIT (január 18) – (1242-1270)

Margit, a Turul nemzetség gyöngyszemként ragyogó nagy szentje, 1242. január 27-én, a tatárjárás idején született Klissza várában (akkor Magyar Királyság) IV. Béla magyar király és Laszkarisz (Lascaris) Mária hetedik gyermekeként. A mongolok elől menekülő szülei megfogadták, hogy születendő gyermeküket Magyarország felszabadulásáért felajánlják Istennek engesztelésül. A mongolok 1242. márciusában hirtelen elhagyták Magyarországot! A királyi pár, fogadalmát megtartva, a kis Margitot négy éves korában a veszprémi Szent Katalin kolostorba adta. Majd Édesapja kolostort építtetett számára a Boldog Asszony-, népi néven Nyulak szigetén (ma Margit-sziget), hogy közelebb legyen hozzájuk. Margit tíz éves korában, 1252-ben, költözött a Szűz Máriáról elnevezett, a Duna szigetén épült domonkos rendi kolostorba, ahol haláláig élt. A monostor romjai ma is láthatók. 12 éves korában első fogadalmát, 18 éves korában örök fogadalmat tett.

Szent Margit zárdába lép
Szent István R. K. Magyar templom ablaka, Passaic, NJ USA

Margit magyar nyelvű legendáját Ráskay Lea magyar főnemesi családból származó, szigeti domonkos apáca 1510-ben készített lejegyzésének köszönhetjük. (E honlapon olvasható a legenda egésze: http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=407_428_Margit_legenda) A kódexre Némethy Jakab S.J. bukkant a 17. században, majd Pray György S.J. 1770-ben kiadta. Ebből néhány idézet rávilágít “az Úristen szerelmébe öltözött” Margit szeretetvallására:

“Gerjedez vala ez nemes szent szűz az isteni szerelemnek tüzével, és meggyulladván, imádkozék vala szüntelen...”

“És mennével felülmúl vala mindeneket nemességgel, annéval inkább erőlködik vala magát megalázni ez nemességes szent szűz, magyar királynak nemes leánya. Hetet tart vala az konyhán, főz vala az szororoknak, fazekat mos vala, tálakat mos vala, az halakat megfáralja (lepikkelyezi) vala nagy hidegségnek idején, úgyhogy az nagy jeges víznek hidegségétől ez gyenge szűznek az ő kezének bőre meghasadoz vala és a vér kijű vala az ő kezéből, és némikoron bekötik vala az ő kezét az ő nagy fájdalmáért. Az konyhát megsepri, fát hord vala hátán, vizet merét vala és ő maga az konyhára viszi vala.”

“Esmég ez szent szűz vala mindenben szegénységnek szeretője és megtartója és igen szeret élni vala szegénységben. Őneki ruhája, kápája vala igen ó és megszakadozott, és foltos vala. És némikoron ez szent szűz az sárból veszen ki posztófoltokat, és azzal foltozza vala meg köntösét, kápáját. ... Ez szent szűznek palástja vala hitván, szakadozott. ... Nem úgy tégy atyámfia, hanem két hitván palástot varrj öszve és megfoltozzad énnekem... azt viselem én... Őnéki sarui az nagy hidegségnek idején mindenkoron valának megszakadoztak, hitvánok.”

“Eszében forgatja vala gyakorta és néha egyebekkel is beszél vala az ő nemzetének, eleinek életüket és életöknek szentségét. Azaz: Szent István királynak életit... Szent Imre hercegnek is ő életit... Szent László királynak életit... Szent Erzsébet asszonynak, az ő szerelmes nénjének szentséges életit. ... kéri vala ez szenteknek esedezésöket, hogy az ő érdemeknek miatta és isteni ajándoknak, malasztanak miatta érdemlène lenni az ő nyomoknak és érdemeknek követője.”

“Éjjel fölkel és úgy hallgatja vala, ha valamely szoror nyög, és hozzámegyen, megkérdezi. Némelyeknek bort hevít, némelyeknek ruhát melegít, és odateszi, hol az betegnek fájdalma vala. Ha kedég valamely az szororok közül meghal vala, tehát ez szent szűz mindaddig el nem megyen az meghalt szorornak testétől, mígnem eltemettetik vala...”

“Mikoron jutott vala ez szentséges szűz az ő betegségének tizenharmad napjára, egy szombat napon... meggyullada ez méltóságos szűz az mennyei jegyesnek szerelmében: kit kíván vala, kit szolgál vala, kit mindeneknek felette szeret vala, kinek szerelméért mind atyját, anyját és ez világi országnak birodalmát elhagyta vala. Az ő ártatlan lelkét, szentséges, méltóságos lelkét ajánlván az ő Teremtőjének, az ő édességes, kívánatos jegyesének, elnyugovék az Úrban.”

Margitnak több királyi kérője volt. A cseh királyt elbűvölte a szakadozott foltos kámszába öltözött királylány szépsége. A kérőknek és királyi atyja akaratának kökeményen ellenállt. Mivel államérdekről volt szó, családja, a királyi udvar és környezete megneheztelt rá. Emlékeztette édesapját, hogy még születése előtt ő ajánlotta fel egykor Istennek Magyarorszáért, és a cseh királyság összes kincsével és dicsőségével együtt siralmas látvány ahhoz az országhoz képest, melyet az ég és föld Királya ajánl neki, aki az ő jegyese egyszer s mindenkorra. Élete végéig hűségesen kitartott önként vállalt szerzetesi fogadalma mellett.

A szenttéavatási aktákból tudjuk kortársak vallomásai alapján, hogy Margit számára magától értetődő volt a szabályok szigorú megtartása, a kemény önsanyargatás, a legnyomorúságosabb, utálatot gerjesztő betegek hősies kiszolgálása. Gyorsan és erélyesen leszoktatta nővértársait arról, hogy benne a királylányt tiszteljék. Egy szolgáló, akit csodával határos módon mentett meg a megfulladástól, a szenttéavatási akták szerint így tanúskodott: “Margit jó és szent volt, mindnyájunk példaképe. Alázatosabb volt, mint mi, szolgálóleányok.”

Összegezve: Az önfegyelmezés és keresztény szeretet példaképe. Napjai munkával, éjszakai imával telnek. A legalacsonyabbrendű munkát szívesen végzi. A legrosszabb ruhákban jár. A legkeményebben vezekel. Szeretettel és önfeláldozóan gondozza a betegeket, ápolja a bélpoklosokat. Rengeteget imádkozik, de nem önmagáért, hanem tatárok által feldúlt Egyházáért, népéért. “Jól meggondolta elméjében” kik voltak szentéletű ősei, és szívesen beszél róluk. Hitt abban, hogy Isten büntetésként küldte a magyarokra a tatárokat, s mint a király leánya áldozatos

életével átvállalhatja népe bűneit, kiengesztelheti Urát. Egész életét engesztelő áldozatként fogta fel: “Istent szeretni, magamat megvetni, senkit meg nem utálni, senkit meg nem ítélni”.

Margit rendkívüli erővel rendelkezett. Népeért, családjáért, az Egyházért vállalt szenvedéseinek jutalmaként imáit meghallgatta Isten. Közbenjárására csodás gyógyulások történtek. Imája következtében Atyja és bátyja, a későbbi V. István kibékültek egymással. Édesapja és bátyja megosztották vele az ország gondjait, tanácsait kérték.

“Valamit jövendőlt Szent Margit szűz, mindenek beteltek”: Két éves korában, amikor atyja II. Osztrák Frigyes ellen indult harcba, megígolta a győzelmet és Frigyes halálát. Amikor elmondja népének sorsát úgy zokog, hogy Buda várában nem tud aludni a jó nép: siratja a nemzet jövőjét. Ezzel a képességével apjának is segítségére volt diplomáciai gondjai megoldásában. Saját halálának időpontját is derűs arccal előre megmondta (1270. január 18. **Szent László** király leányának, **Szent Piroskának** ünnepe) és rendelkezett: “Temessetek engem a karba, ahol imádkozni szoktam, a Szent Kereszt oltára elé. És ne féljetelek attól, hogy az én testem dohosságot fog magából árasztani. Mert az én testem semminemű dohosságot vagy romlottságot nem fog magából árasztani.” Így írják le halálát: “A benne lévő tűz, az Istenszerelemnek a tüze az ő szívében felgyullada.” Hetekig csak egy kendővel van letakarva: “Az ő orcája csodálatos fényességgel megfényesedik, és vala ő szemének alatt oly igen szép világosság, mintha megaranyozták volna az ő orcáját szemének alatta.” Teste “csodálatos illattal illatozik vala...” Fülöp esztergomi érsek, látva a halott Margit fénylő és piros tűzben égő arcát mondja: “Nem kell sírnotok, mert az Örök Király leányának az arcán már ott van a feltámadásnak lenyomata.”

Halála pillanatától kezdve szentként tisztelték. “Hármas koporsója fénylő és gyógyító erőt sugárzott. Magyarország népe évszázadokon keresztül folyamatosan zárandokolt a csodaerővel megmutatkozó koporsóhoz. A koporsóra helyezett halottak ... feltámadnak. Vakok, sánták, süketek és bénák teljes értékű emberekké válnak. Vannak olyan emberek, akiket több órán keresztül tartanak a koporsó tetején, mire egészségüket visszanyerik. A gyógyult *a koporsót háromszor megkerüli, hálát adván az Úristennek az egészségnek jótételéről.*” (Szántai Lajos)

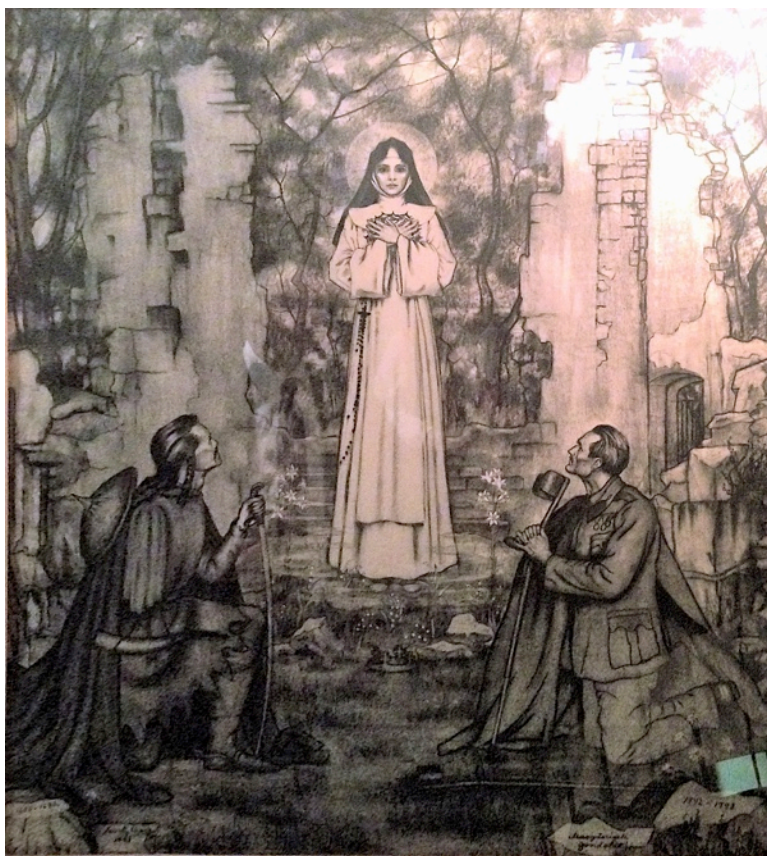
Szent Margit sírjának története: eredetileg a Margit-szigeti kolostor templomában volt a nyughelye, de amikor a domonkos apácák elhagyták a Szigetet a török elől menekülve, ereklyéit először Nagyváradra, majd Pozsonyba a klarissza kolostorba menekítették. A XVIII. században “nyomuk veszett”. Hogyan? II. József a Kalapos uralkodó koporsóját összetörette! Ezzel a tétellel a magyarság lelkét szellemét akarta összetörni...

Szentté avatását évszázadokon át kérelmezték: 1271-ben bátyja V. István (A Rómába küldött első jegyzőkönyvek eltűntek, akárcsak Szent Erzsébetnél), majd IV. Kun László, III. Endre, Nagy Lajos, Mátyás király és II. Ferdinánd királyaink többször és nyomatékosan sürgették az eljárást. A magyar nemesség évszázadokon át kéri. Újra és újra elvégezték a kivizsgálásokat, elkészítették a jegyzőkönyveket... Csak akkor avatták szentté, amikor már senki nem emlékezett, hogy miért volt szent a táltosképességű királylány, “mit lehet neki köszönni - és miben lehet rá számítani a mindenkori jelenben.” (Szántai Lajos) – Végül 1943. november 19-én, nagynénje Szent Erzsébet ünnepnapján avatta őt szentté XII. Piusz pápa, a magyarok jó barátja.

Margitot a középkorban *Patrona Regni*-ként („Királyság Védőszentje”) tisztelték Magyarországon. Ő a magyar ifjúság, a nevelő és gyógyító intézmények védőszentje, a családon belüli béke és szeretet közbenjárója, a magyarság lelki-szellemi épségének védnöke.

Tisztelete Itáliában is elterjedt unokahúga, a nápolyi királyné, Magyarországi Mária (V. István leánya) kezdeményezésére. – Ma is, annyi évszázad után ennek, az életét a nemzetéért feláldozó, engesztelő királynénak hatalmas a vonzereje, ezrek látogatják sírhelyét. Istennek legyen hála !

“Árpádházi Szent Margit nem azért volt szent, mert vezekelt, nem azért, mert böjtölt, hanem azért, mert *szentnek született*. Ő is úgy született, ahogy a Turul nemzetség kiáramló fényfolyamából a szent királyok és királynéok születni szoktak...” (Szántai Lajos)

Feszty Mária: Szent Margit, 1942/43
Szent László templom, New Brunswick, New Jersey, USA

*Pannóniában nőtt teljes szép viola, jó magyar nemzetnek biztató hajnala.
Szűz szent Margit, esedezzel Nemzetünkért az Istennél, szép magyar lilium!*

KÁNAI MENYEGZŐ

VÍZKERESZT UTÁNI MÁSODIK VASÁRNAP

*A szép, tiszta mulatságot ki-ki ismeri,
Azt maga az Úr Jézus is nagyon szereti...*

A Kánai menyegző, ugyan úgy mint Jézus megkeresztelkedése, vízkereszt ünnepének része. Jézus ismét megszenteli a vizet, amikor a vizet borrá változtatja. A víz átlényegülése fő mozzanata a keresztény szertartásoknak. A Kánai menyegző ünnepén emlékezünk meg Jézus első nyilvános csodatételéről, mely része az *Úr megjelenésének (epifánia)*, mivel a tanítványok számára ekkor vált először láthatóvá Jézus csodatevő ereje, isteni mivolta.

*Kánai Menyegző, Bazilika oldalfaltáblája Egerben,
fotó Simon Károly*

A Kánai menyegző történetét érdemes szó szerint János evangéliumából (2, 1-11) idézni:

“Harmadnapon menyegző volt a galileai Kánában. Ott volt Jézus anyja, és Jézus is hivatalos volt a menyegzőre tanítványaival együtt. Amikor fogytán volt a bor, Jézus anyja így szólt hozzá: “Nincs boruk!” Jézus azt felelte neki: “Mi közünk ehhez, asszony? Még nem jött el az én óráim!” Anyja ekkor ezt mondta a szolgáknak: “Tegyétek meg, amint mond!”

A zsidók tisztulására volt ott hat kőedény, egyenként két vagy három mérős. Jézus azt mondta nekik: “Töltsétek meg az edényeket vízzel!” Színig töltötték őket. Ekkor így szólt hozzájuk: “Most merítsetek, és vigyetek belőle a násznagynak!” Azok vittek neki. Amint a násznagy megízlelte a borra vált vizet, mivel nem tudta, honnan való - de a szolgák, akik a vizet merítették, tudták -, odahívta a vőlegényt, és azt mondta neki: “Minden ember a jó bort adja először; és miután megittasodtak, akkor a kevésbé jót. Te mindaddig tartogattad a jó bort!” Jézus ezzel kezdte meg csodajeleit a galileai Kánában.”

Lakodalmat hirdetének

Jézust meghívták vendégnek...

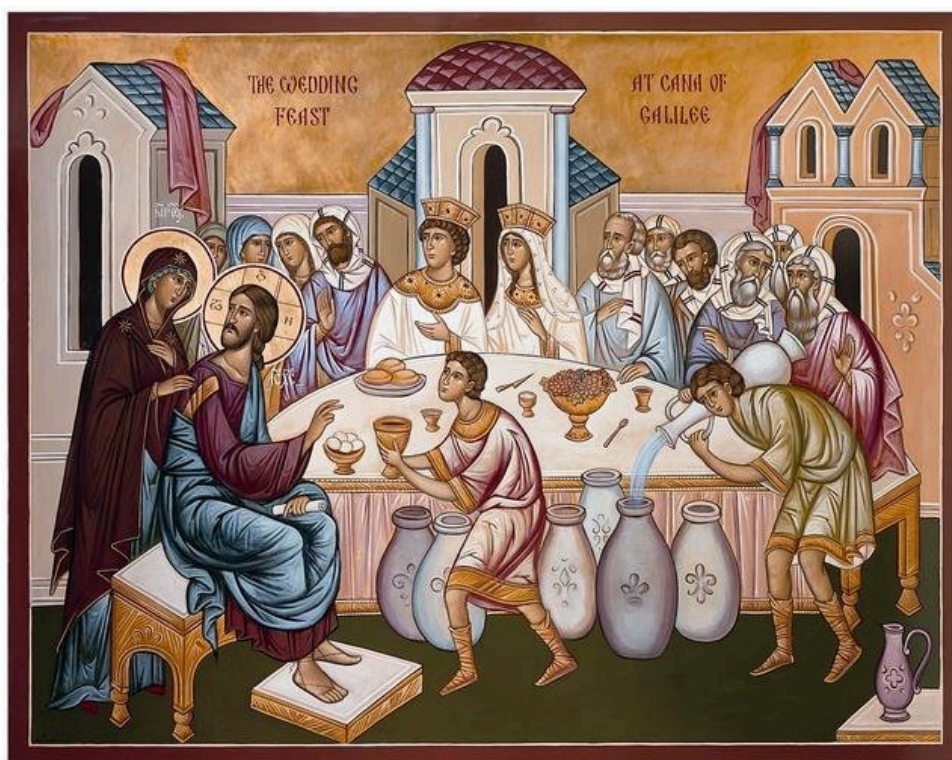
Jézus első csodatételének templomi megemlékezéséhez, imádkozás, éneklés, evés, ivás is kapcsolódik. Sajátos népi szokásként a kánai menyegző történetet vidéken több háznál is eljátszották, elénekeltek, előénekes és vendégsereg váltogatta egymást. Víznek nevezett bort vittek a szobába, amit az egybegyűlteket által kijelölt násznagy megáldott, énekeltek, imádkoztak,

majd hozzáláltak az evéshez, iváshoz, sőt táncra is perdültek. Ezeket az énekeket nemcsak a kánai menyegző vasárnapján, hanem disznótoron, főleg azonban lakodalomban is előadták.

Az igaz-Messiás már eljött,
Sokféle csudákat köztünk tött:
A vizet is borrá tette,
A násznépet vendégelte

.....

Itt mindnyájan vígan mulattak,
Egyet-kettőt könnyen ugrottak.
Úgy megforgatták Magdolnát,
Hogy elrúgták a patkóját
Kána menyegzőben.

Kánai menyegző, ikon

BOLDOG ÖZSÉB (január 20.)

Özséb életét Gyöngyösi Gergely *I. Remete Szent Pál Remete testvéreinek élete* című latin nyelvű kodexéből ismerhetjük. Özséb 1200 körül született Esztergomban. Híres (nemesi) magyar családból származott. A Szent István által alapított káptalani iskolában végezte tanulmányait. Hamarosan az esztergomi főkáptalan kanonokja lett. A hagyomány komoly, jóságos, visszahúzódásra hajlamos papként emlékezik róla. A krónikás szerint feltűnően szép fiatalember volt, aki mindig derűsen, kedvesen mosolygott. Olvasásnak, imának és a tudománynak szentelte életét. Szabad idejében egyházjogi (?) könyveket írt. Sajnos mind elveszett. Feljegyezték, hogy műveiben "olyan filozófiát tanított, amely nem az emberek, hanem Isten tetszését vívta ki". Mint kanonok, minden jövedelmét a szegények szolgálatára fordította. Vendégszerető háza közismert volt Esztergomban. Kapuja tárva-nyitva állott boldog-boldogtalan számára. A szegényeknek nemcsak testüket táplálta és ruházta, hanem lelkükkel is törődött. Az egyszerű, tanulatlan emberek oktatására fordította szabad idejét. Élénk kapcsolatban állt a környék remetéivel, akik bejártak a városba, vesszőből font kosarakat, fából faragott házi eszközöket hoztak, és szerényen csak azt kérték, hogy cserélje be nekik ezeket élelemre vagy ruhára. Özséb többször meglátogatta őket, és maga is vágyakozott a remete életre, de Váncsai István esztergomi érsek nem adta beleegyezését.

*Boldog Özséb, Pálos Rend alapítója
Márianosztra kegytemplom, oltárkép*

1241-ben a mongolok megostromolták Esztergomot, de a fellegvárat nem tudták bevenni. A tatárjárás után nagy szükség volt rá az elpusztult ország újjáépítésében. Végül 1246-ban engedélyt kapott a távozásra, lemondott a kanonoki méltóságáról, javait szétosztotta a rászorulóknak között, és hat társával a Pilisszántó közelében levő sziklás rengetegbe vonult a mai Kesztlőc határában lévő Hármass-barlangba, ahol remeteként éltek.

A barlang elé egy nagy fakeresztet állított. Állandó ima, böjt, kemény munka és engesztelés által kegyelmet esdett mostoha sorsú nemzete számára. A haza szeretete és Jézus szeretete egyformán fontos volt neki. Jelszava ez volt: *A kereszten az üdvösség*. Egy alkalommal a kereszt előtt

imádkozva csodálatos látomása volt: az erdő mélyén sok apró lángot pillantott meg. A lángocskák egymás felé tartottak, s végül a kereszthez előtt tüzes fénynyalábbá olvadtak össze.

Isten akaratának engedelmeskedve, egyesítette a Pilisben és az ország más tájain elszórtan élő remetéket. 1250-ben a barlang mellett monostort és templomot építettek. Özséb mint pap és egyházi jogban jártas ember jó vezetőjük volt. Közösségüket Thébai Remete Szent Pál oltalma alá helyezték, s magukat „Első Remete Szent Pál testvéreinek” nevezték. Mivel az első monostor a Szent Kereszt tiszteletére épült, sokáig a „*Szent Kereszt testvéreinek*”, fehér ruhájukról „*Fehér barátoknak*” is hívták őket. Így született meg az egyetlen magyar alapítású szemlélődő férfi szerzetes közösség, a pálos rend. Özséb húsz éven át vezette a pálosokat. Az 1256-os esztergomi zsinaton Özséb már, mint „*Első Remete Szent Pál rendjének provinciálisa*” írta alá nevét.

Esztergomi Boldog Özséb 1270. január 20-án halt meg Pilisszentkereszten az általa alapított Szent Kereszt monostorban súlyos betegség után. Halálos ágyán a szabályok pontos megtartására, a testvéri szeretetre és példaadásra buzdította tanítványait, valamint az elmélkedés és magány szeretetére, és Krisztus buzgó követésére. Jézus és Mária szent nevével ajkán lehelte ki lelkét. A templom sírboltjában temették el rendtársai, akik azzal vigasztalták egymást, hogy földi atya helyett égi pártfogót nyertek.

Halála után mindjárt szentként tisztelték.

Boldog Özséb halála 1270-ben két nappal Szent Margit halála után következett be. Mindketten a tatárjárás után engesztelő imával, böjttel, vezekléssel esdekeltek kegyelemért Istennél Magyarország és a magyar nemzet megmeneküléséért, fennmaradásáért. Mindketten egy időben a Szent Kereszt előtt ostromolták imáikkal az eget. A mennyben is egyszerre könyörögtek Isten lábainál. Isten meghallgatta a két nagy, számára kedves szent fohását. Megmaradásunk évszázadai vérzivatarosak voltak, de megmaradtunk!

**Boldog Özséb,
Smidt Róbert fából faragott oszlopa
Pilisszántó, Csillagösvény, 2008**

SZENT VINCE (január 22.)

Zaragozai Szent Vince diakónus vértanú (? Huesca - 304 Valencia) az ibériai félszigeten született nemes szülők gyermekeként. Neve "Vincentinus" latin eredetű és *győzedelmest* jelent. Oktatója Szent Valér, Zaragoza püspöke volt. A Diocletianus császár elrendelte utolsó nagy keresztényüldözés (K.u. 303) áldozata lett tanárával együtt. Az ősz püspök hamarosan kiszorult, Vincét a helytartó sokáig kínozták. A temetést is megtagadta tőle: a holttestét kidobták a szántóföldre, kutyák és madarak martalékául. A legenda szerint ekkor Isten egy nagy hollót küldött, és az megvédte a tetemet, amit ezért zsákba varrtak, és azt kövekkel súlyosbítva a tengerbe vetették. A tenger hullámai azonban újra meg újra a partra sodorták a szentet, míg csak egy keresztény meg nem találta, és illően el nem temette. Csontjait Valenciában őrzik. Amikor még a természet erői is védelmezték a vértanú meggyalázott testét, a kétségbeesett bíró fölkiáltott: „*Hát még a halálban sem tudom legyőzni!*”

*Zaragozai Szent Vince
Ismeretlen festő, XVI. század*

Tisztelete főleg Franciaországban terjedt el, ahol tunikáját őrizték, aminek következtében a takácsok védőszentje. Portugália védőszentje, de a vigneroni szőlőhegyeké, a német, osztrák és francia vincelléréké, és a párizsi borkereskedőké is.

Közép-európai kultusza a 11. században terjedt el. Alakja látható a koronázási paláston (1031). Kopasz nádor a váradi székesegyházban oltárt emelt tiszteletére. Manapság főleg pincészeteket és borrendeket neveznek el róla.

Szent Vince, a gazdák által tisztelt, téli időszak védőszentje. Vincét a középkortól kezdve úgy tisztelték, mint aki legyőzi a tél sötét hatalmait és előkészíti a lassan közeledő tavasz útját. Neve rokon hangzású a vinum = bor szóval. Napja általános termésjósló nap. Vince országosan borvédőszentként ismert. Talán ez magyarázza, hogy a szőlőművesek Vince névnapjának időjárásából a következő év bortermésre jósoltak:

“Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince.”

"Ha szépen fénylik és megcsordul Vince, borral telik meg a pince, gabonával pajta csűr, Mihály majd édes bort szűr.

“Csurog Vince, jó bortermés, száraz Vince, kalácstermés.”

“Ködös Vince, üres pince, ha csepeg-csorog kevés lesz a borod.”

“Ha nem csorog a Vince, üres lesz a pince, ha csak csepeg, csorog, kevesebb lesz a borod.”

A szőlásmondás alapja az a népi hagyomány, hogy január 22. időjárási fordulónap: ha Szent Vincekor süt a nap és olvad, akkor a szőlő különösen jól hízik, jó lesz a szőlőtermés. Emellett sok helyen levágott szőlővesszőből is megjósolják az ősze várható szőlőtermést. Az enyhülő idő egyúttal arra is figyelmezteti a gazdákat, hogy ideje az új gazdasági év munkáira gondolni.

Dél-Baranyában is Vince a magyar szőlősgazdák bormennyiséget jósoló napja. Vörösmarton, Csúzá, Bodolán vidáman ülték meg Vince napját, mert azt tartották, hogy ez a nap a “szőlővessző pálfordulója”. Megbeszélték a gazdák, kinek a szőlőjében ülik meg a Vince napi vigasságot amikor is szalonnát, kolbászt, hurkát, kenyeret, sajtot, túrót, és más finomságokat csomagoltak össze. A falatozás közben természetesen a borosüveg is kézről kézre járt. Evés után gömböcöt akasztottak egy tőkére, hogy a gömböchöz hasonló nagyságú fürtök teremjenek. Mielőtt hazamentek *vincevesszőt* metszettek. A szőlővesszőket a meleg szobában öblös szájú üvegbe helyezték el. Ha kihajtanak a vesszők, megmutatják, hogy nem fagytak le a rügyek, és a kifakadó vessző hajtásain képződő virágfürtkezdemények megmutatják a szőlő termékenységet is. “Vigadj az esztendő elején, de Vincére és Pálra ügyelj!” - mondogatták a gazdák.

Szintén szokás a “vincézés”, amikor a szőlőskert szélét szentelt borral vagy vízzel öntözik meg. Táncünnepséget is tartanak ezen a napon, a madarak esküvői napjának tartják. A Vince-napot több helyen összekötik borkóstolók, borbálok rendezésével és ilyenkor veszik fel az új tagokat a borrendekbe.

A szőlősgazdák a jó termést elősegítendő azt vallották, hogy ilyenkor sok bort kell inni. Muravidék szőlőtermelői megfigyelése: *“Ha jó idő van, es ha ek kicsint a víz megfutamodik, sok bor lesz”*. Vagy pedig: *“Ha Vince-napkor a ló csapa (nyoma) megtelik vízzel, sokat terem a szőlő.”* Topolyai mondás jelzi, hogy a jó szüret, az egész paraszti gazdaságnak fontos, mert *“Ha csorog Vince, tele kamra, tele pince.”* Ezért a magyarországi falvak kis dűledező hajlékain, a módosabb mezővárosi polgári házakon, szőlőhegyek présházain, a pincesorok ereszein, a gazdák az eresz jégcsapjainak hosszúságát vizsgálgatták e napon, vajon csöpögnek-e, megenyhült-e az időjárás?

Vince-napi tréfás köszöntő:

*“Ha megcsordul Vince, megtelik a pince.
Régi igazság ez. Igaz-e, jó Vince?
Most, hogy ünnepeljük névnapodon Vincét,
Telj meg áldással Te, s csorduljon meg pincéd!”*

BOLDOG BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ (1870-1931)

(január 22.)

Batthyány-Strattmann László herceg

Gróf Batthyány László 14 gyermekes ősi magyar főnemesi, a honvisszafoglalásig visszavezethető családba született. 12 évesen árvaságra jutott: édesapja elhagyta a családot, édesanyja meghalt. Különböző jezsuita intézetekben nevelkedett. Sokoldalú tehetsége és érdeklődése (zene, nyelvek, irodalom, csillagászat, vegyészet, gyógyszerészet, gyógyítás, fényképezés, pszichológia, filozófia) következtében nem mindjárt találta meg életcélját. 25 évesen döntött: orvos lesz! Szokatlan foglalkozás az ő köreiben. Édesanyja halála után, gyermekként mondogatta: *orvos leszek, és ingyen gyógyítom majd a szegény betegeket*. Először általános orvos, majd sebész, végül szemsebészetre szakosodott a páratlan kezűgyességű fiatal gróf. Hidegvére és határozottsága a legbonyolultabb eseteket is megoldotta. Műtét előtt és alatt mindig imádkozott.

1898-ban megnősült. Feleségével, Coreth Mária Teréziával és 13 gyermekével mélyen vallásos életet élt. Gyermeküket a szegények szeretetére, istenfélő, becsületes embereknek nevelték. Felesége megtanult magyarul és legfőbb segítője és munkatársa volt mindvégig. 1902-ben köpcsényi birtokán 30 ágyas magánkórházat rendezett be.

1915-ben meghalt nagybátyja, Batthyány-Strattmann Ödön. László, mint a legidősebb élő fiú megörökölte vagyonát, körmendi kastélyát, a hercegi címet és a Strattmann nevet. Vagyonát nagyvonalúan megosztotta betegeivel, a szegényekkel, templomokkal, iskolákkal. 1916. október 4-én a Ferences Harmadrend tagja lesz és a József testvér nevet kapja.

Magánkórházát az első világháború alatt 70 ágyas hadikórházzá alakította át. Amint egyre több sebesült katona érkezett, emeletet húzatott rá és 120 ágyasra bővítette, hogy minden sebesültet befogadhasson. Gondoskodott a faluból bevonult katonák családjairól is. Egyben a katonai szolgálatra behívott körorvost is helyettesítette.

A Trianon-i békeparancs következtében Köpcsény osztrák fennhatóság alá került. Batthyány-Strattman László ekkor áron alul eladta birtokát, a köpcsényi kórházat pedig jelképes összegért (2 Schilling) átadta a burgenlandi tartománynak. Ezután családotul Körmendre költözött, magyar területre, ahol kastélyában ismét kórházat rendezett be főleg szembetegeknek, és kora legmodernebb gyógyászati eszközeivel szerelte fel, és folytatta áldásos munkáját.

Valóban a szegények orvosa volt, mindenkit, még a jómódúakat is ingyen gyógyított, csak arra kérte őket, hogy imádkozzanak érte, vagy segítsék a szegényeket. Betegeinek a felírt gyógyszert, sőt útiköltségüket is gyakran kifizette. A rászorulókat ruhával, gabonával, tűzifával, pénzzel támogatta. Saját birtokából 200 ingyenes házhelyet osztott ki, biztosította a hozzájuk vezető közutakat is. Réteket, szántóföldeket adott ki jelképes díjért haszonbérbe. A bérleti díjat azonban a legtöbb esetben elengedte.

Bel- és külföldön egyaránt ismerték és tisztelték. Az egyik legkiválóbb szemorvosnak tartották. Életében mintegy 30.000 szemműtétet végzett. 1923-ban ünnepelte házasságának 25. évfordulóját. Ebből az alkalomból a pápa a beteggyógyítás terén végzett kiváló munkájáért az Aranyarkantyú Rend lovagkeresztjével és dicsérő oklevéllel tüntette ki. A kitüntetést Schioppa pápai nuncius adta át, majd levelében azt írta a pápának: *„A magyarok szentnek tartják Batthyány-Strattmann Lászlót, és én biztosíthatom szentségedet, hogy valóban az is.”* Családi jelmondata szerint élt: *„Hűséggel és szeretettel”*.

1929-ben rákban megbetegedett. 14 hónapi súlyos szenvedés után **1931. január 22-én** meghalt. Holttestét Körmentre szállították, és a kastély kápolnájában felravatalozták. Egykori betegei és szegényei három napon át, hosszú sorokban vonultak el koporsója előtt, és hangosan zokogva búcsúztak el a szentnek tartott *“herceg orvos”* úrtól. Holttestét Németújváron (ma Güssing) a családi sírboltban helyezték örök nyugalomra. Halála után egyre nőtt a tisztelete, és sokan imádkoztak a közbenjárásáért.

A szentéletű, szerény főnemes, a szegények orvosa, minden magyar példaképe lehetne.

A 2003. március 23-án II. János Pál pápa boldoggá avatta a *„ferences herceget”*.

“Életem egyik főfeladatának tűztem ki, hogy orvosi működésemmel a szenvedő emberiségnek szolgálatot tegyek és ezáltal a jó Istennek tetsző dolgokat cselekedjem. Az Úr Isten kegyelméből évek hosszú során át napról-napra dolgoztam kórházamban, tehetségemhez képest segítve beteg embertársaimon. E munkám volt forrása számtalan kegyelemnek és azon sok lelki örömnél, amely a magam és családom minden tagjának lelkében uralkodott. Azért, mint életemben mindig, e helyen is mély hálát adok a Teremtőnek, hogy az orvosi pályára hívott. Ha boldogok akartok lenni, tegyetek másokat boldoggá.”

(Végrendelet)

MÁRIA ELJEGYZÉSE, MENYEGZŐJE (január 23.)

Gulácsy Lajos: Mária eljegyzése, Como 1908

Jézus anyjának, Máriának és nevelőatyjának, Szent Józsefnek az eljegyzését ünnepeljük ezen a napon. A 15. század elején Chartres (Franciaország) városában kezdték ünnepelni, majd pápai jóváhagyással (1537) a ferencesek terjesztették. Buda felszabadításakor (1686) egy kapucinus barát emelte magasra dárda-hegyén Mária és Szent József képét. Ettől kezdve a nép és az arisztokrácia körében is igen megerősödött tiszteletük. XI. Ince pápa - Lipót császár kérésére - január 23-át a Monarchia területén ünnepi rangra emelte a szent pár menyegzőjének ünnepét.

Az apokrif iratok szerint jegyese, József kiválasztottságát Áronhoz hasonlóan a kizöldült vessző csodája bizonyította.

Mária menyasszonyságának ünnepe az asszonyi sors megdicsőülése. Magyarországon fogadalmi ünnepként először Somlóvásárhely ülte meg (1714). Máriaradna, Jászberény-Szentkút búcsújáró templomokban a házasságra váró fiatal búcsúsok különösen Mária és József oltalmába ajánlották kapcsolatukat. Hagyománya leginkább a Jászságban virágzott. Nagykőrű faluban a 20. század elején az ünneplés után imádkoztak, énekeltek, a végén kalácsot ettek, bort ittak, olykor táncra is kerekedtek. - Jászladány jámbor asszonynepe még a 20. század elején is valamelyik jelesebb Mária-tisztelő asszony hajlékában gyülekezett. A tisztaszobában fölékesített Mária-szobor került az asztalra, amelyet az idősebbek körülültek, a többiek a konyhát, kisházat töltötték meg, annyian voltak. Éneklés után következett Mária 7 örömről szóló ájtatosság, Mária eljegyzéséről írt történet olvasása, újabb Mária-ének, ima és a kánai menyegző helyi változata, majd jámbor multság. A Mária-szobor mellé bor és frissen sült kalács került, amellyel minden jelenlevőt megkínáltak. Végezetül az idősebb asszonyok összefogóztak és Mária tisztére táncot jártak. (Bálint Sándor: Ünnepi Kalendárium)

“A hatvani asszonyok Mária menyegzőjére gondosan elkészítik a házi oltárt. Fehér, hímzett terítővel fedik az asztalt, amelyre ránézvést baloldalt Szent Anna képe kerül a gyermeklány Máriával, középre Mária szobra, s jobb oldalra Mária és a gyermek Jézus képét teszik. Az asztal előtt, lent a ház, vagy a templom védőszentjének képe van. A Nap égi járásának négy fontos pontja... Ahol a Nap kel a „cselekvést” Szent Anna a gyermek Máriával képe indítja, ők az előzmény, „a múlt”; a jelen, ahol a Nap uralkodik, a sugaras szobor, a menyasszonyságában megdicsőülő, az isteni mag fogadására kiválasztott „eladólány” Mária; s a napszentülte oldalán a jövő mutatja meg magát, az istenszülő Mária, aki karján a gyermek Jézust tartja. ... Azután az asszonyok félkörben helyet foglalnak az oltár előtt és szertartásukkal végigjátszák az oltár rendszerét. Szent Anna litániájával kezdik, s azt József követi, majd a dicsőséges olvasót mondják, s a házi szentről való éneklés zárja az áhítatot. A litániák imamalmos dobolása szabaddá teszi a lelkeket, megszűnnek testben lenni, s külön valónak, a közösség ekkor egyetlen óhajtássá válik; s ez óhajtás adja alkalmát, hogy ki ki most már magába fogadhassa a Teremtő időszerű üzenetét, Mária szűzi nászát, amelynek történetét a közösség vezetője olvassa föl, és amikor már mindenki testében és lelkében rendezett, a cselekvés ideje érkezik: eljátsszák a kánai menyegzőt, amelynek végén „visszalépnek a földre” víg, föl szabadult tánccal; s papucsukat is dobálhatják már.” (<http://naput.hu/kultura/183-janu23-ma-eljegyz>)

Giotto: Mária menyegzője, fresko a Scrovegni Kápolnában, Padua, 1305

EMESE – EMERENCIA (január 23.)

P. Meskó Lajos nagy nyelvtudományi felkészültségű piarista tanár mozgalmának köszönhető, hogy a régi magyar neveket felvették a naptárakba. Ezek mellé a név hangzása vagy jelentése alapján védőszentet is ajánlott, névnapul jelölve az illető szent egyházi emléknapiját. Erről szóló műve: *Ősmagyar keresztneveket keresztény szellemben!* (Budapest, 1935) — Így lett hangzás alapján Szent Emerencia római vértanú (egy 12 - 13 éves kislány) az Emese nevűek védőszentje.

Szent Emerencia (Emerenciána) a IV. század elején szenvedett vértanúságot. Szent Ágnes (január 21) vértanú tejtestvére. Egyszer rendreutasított egy pogány tömeget, akik a temetőbe igyekvőket megdobálták és zaklatták. Azok emiatt halálra kövezték a testvére sírjához húzódó kislányt. *Szent Ágnes* és *Szent Emerencia* csontereklyéit tartalmazó koporsót a *S. Agnese fuori le mura* templomban őrzik. *Emerencia* latin eredetű női név, jelentése: *érdemekben gazdag*.

**Mária eljegyzésének napja is ma van!
Ilyen csodálatos párosítás csak az égben történhet!**

EMESE

Az újjászülető TURULNEMZETSÉG ŐSANYJA

Juhász Gyula: Emese álma

Ázsiai sátor mélyén,
Ázsiai éjek éjén,
Hulló csillag fénye mellett
Álmodott Don vize mellett.

Szépanyánk volt, sorsok anyja,
Álmodott föl-fölriadva,
Megborzongott babonázva,
Ázsiai éjszakába.

Szíve táján a jövőndő,
Lelke mélyén ősi erdő,
Napnyugatra terjedendő,
Melynek méhe sohse meddő.

Álmodott és látta kéjjel,
Ágyékából messze, széjjel
Hódító folyam dagadva
Mint rohan borús Nyugatra.

*Sebek Miklós: Emese álma, fametszet
Passaic, New Jersey, USA*

Népek útján büszke haddal
Söpri gátját diadallal,
És föléje vén turulnak
Védő szárnyai borulnak.

És az álom egyre mélyebb,
Mélyebb, szörnyebb és sötétebb,
Ósi folyam vérrel árad
S égis nyúlnak szolgágot!

Álom, álom, terhes álom,
Messze ázsiai tájon,
Mikor érsz már boldog véget
Anyáálma Emesének?

*Sebek Miklós: Emese álma, bronz érem
Passaic, New Jersey, USA*

Emese története krónikáink szerint:

Anonymus: Gesta Hungarorum

“Az Úr megtestesülésének nyolcszáztizenkilencedik esztendejében **Ügyek**, amint fentebb mondtuk, nagyon sok idő múltán Magóg király nemzetségéből való igen nemes vezére volt Szcítiának, aki feleségül vette Dentü-Mogyerban Eunedubeliani (Önedbelia) vezérnek **Emes** nevű leányát. Ettől fia született, aki az **Álmos** nevet kapta. Azonban isteni, csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el. Mivel tehát az alvás közben feltűnő képet magyar nyelven álomnak mondják, és az ő születését álom jelezte előre, azért hívták őt szintén Álmosnak. Vagy azért hívták Álmosnak - ami latinul annyi, mint szent -, mivel az ő ivadékából szent királyok és vezérek voltak születendők.”

Thuróczy János: A magyarok krónikája

“Továbbá Előd fiának, Ügyeknek Szkítiában Eunodbili leányától született egy fia, akit egy esemény miatt Álmosnak neveztek el. Ugyanis anyja, amikor terhes volt, álmában egy madarat látott - olyan turulmadárféle formában jött hozzá, és fejét keblére hajtotta -, s azután úgy érezte, hogy méhéből ragyogó forrás fakad, és tovafutva, idegen földön naggyá duzzad. Ez be is következett, mert ágyékából dicsőséges királyok származtak, és később idegen földön, itt Pannóniában, a népek hatalmas sokasága fölött uralkodtak a legteljesebb dicsőségben.”

Ransanus Petrus: A magyarok történetének rövid foglalata (1490)

“Emese álmodik. Megjelenik egy Turulmadár nagy ragyogással, berepül Emese méhébe, ahonnan azután csodálatosan fénylő patak tört elő, hatalmas fénnel áradt a földkerekség legtávolabbi részei felé, ott megállapodott ugyan, de mindenütt sugarakat bocsájtott ki magából, s a fényt az egész környék befogadni látszott.”

Hatalmas fényerőről van szó, amikor maga a Turul csillag ölt testet Emese méhében és általa reinkarnálódik a **Szent királyok nemzetsége**. (Szántai Lajos *“A Turul nemzetség”* című előadásából idézet)

Benedek Elek nyomán Piri néni mesél: Magyar múltunk (1952)

Világhódító Atilla halála után négyszáz esztendő múlhatott el, mikor Hunor testvérének, Magyarnek nemzetsége megmozdult Szittyaországban, hogy visszaszerezze Atilla földjét. ... Tündérek földje nem lehet szebb és ékebb. Öreg, fiatal mind készülődött Atilla földjére. ...

Előd Atilla dédunokája, Szittyaországban az első ember, felesége Emese ... Emese egy éjszaka csodálatos álmot látott. Láta Atillát a fiaival, amint szárnyas paripákon végigszáguldottak Szittyaország földjén, nyomukban a hun vezérek, Atilla kezében lengő lobogó. A lobogón turulmadár, a szárnyát csattogtatja s egyszerre csak elröppen a lobogóról és száll egyenest az ő ölébe, keblére hajtja fejét s ott elszenderül. Emese keble megnyílik s patak vize csörgedez elé. Aztán a patak nő, nő, nagy folyammá dagad, elterül Szittyaország földjén, áttör erdőkön, hegyeken, át az ország határán s úgy folyok tovább az egész világon. – Ez igazán csodálatos álom volt. Egyszeribe hívták a táltosokat.

– A te álmodnak magyarázata, mondta a táltosok elseje, nagy öröm nekünk. Azt jelenti az álom, hogy Isten egy fiúgyermekkel áld meg, aki megnövekedvén elvezeti a magyart Atilla földjére. A táltosok jóvendőmondása beteljesedett. Álom mondta meg a születését, tehát Álmos lett a neve...

Krónikásaink korában az “Árpádház” megjelölés ismeretlen. Kézai Simon leírja, hogy Emese unokája Árpád Turul nemzetségbeli: „*A kapitányok közt tehát Árpád, Álmos fia, ki Előd fia, ki Ögyek fia volt, a **Turul nemzetségből**, vagyonban gazdagabb és hadban hatalmasabb vala.*”

“Eleink, a Turul-nemzetség fényes királyainak idején Emese méhének madáráldotta gyermekét, Álmost szentnek tartották, s akként tisztelték, s a tőle származó vezért, uralkodót valahányat. Nincs a világnak még egy olyan nemzetsége, amely egyenes- és oldalági leszármazottaiban annyi szentet adott volna az emberi-mindeneknek, mint Álmosé!” (Molnár V. Lajos)

GYERTYASZENTELŐ BOLDOGASSZONY (február 2.)

Jézus Urunk bemutatása

*Urunk bemutatása a templomban -
Basilica di Santa Maria in Trastevere, Róma*

Mária tisztulásának napja, a *Találkozás*, a beteljesedés, a fény ünnepe, amikor Mária a világ világosságát, Jézust, 40 nappal születése után bemutatta a templomban, és Isten Fia először találkozott papságával. A jelenlevő agg Simeon *“nemzeteket megvilágosító világosságnak, a világ Üdvözítőjének”* nevezte Jézust. A gyertyaszentelés szokása a világ világosságával való találkozásból ered. A szentelt gyertya Jézus egyik legrégebbi jelképe.

Ez a nap már a XI. században ünnep volt Magyarországon. Az 1092-ben Szent László király által összehívott szabolcsi zsinat a kötelező ünnepek közé sorozta. A Pray-kódex (1192-95) szerint a magyar középkorban ezen az ünnepnapon először a tüzet megáldották a templomban, majd e szentelt tűznél gyújtották meg a gyertyákat. Az ünnep a magyarországi miseliturgia legősibb

forrásában, a XI. századbeli Hahóti-kódexben is előfordul – olvasható Bálint Sándor Ünnepi kalendáriumában.

Az 1494. évi királyi számadáskönyv szerint az ünnepen királyaink a misén megjelent főpapok és országnagyok között szentelt gyertyát osztottak szét. A hívek is kaptak szentelt gyertyát, amelyet a sublót vagy láda fiában tartottak, vagy feldíszítve, szalaggal átkötve a falra akasztottak.

A szentelt gyertya végigkíséri és megvédi a hívő embert egész életén át. Ezt a gyertyát gyújtották meg vízkeresztli házszenteléskor, amikor a pap hozta a szentséget a beteghez. Égették jégeső, vihar, villámlás idején. Egy csipetnyi kilincsre téve a házi békét biztosítja, különböző betegségek ellen is jó.

Az újszülöttet, amíg nem keresztelték meg "pogánykának" hívták. A szentelt gyertya mint Jézus jelképe a pogányka mellett világított a keresztelésig, hogy Jézus vigyázzon rá, nehogy rossz szellemek "kicseréljék". Majd a keresztelőre - vagy "egyház-kelőre" - az anya vitte az égő gyertyát.

Bácskában szülés és keresztelés között éjjel nappal szentelt gyertya világított a szobában, amelyben anya és gyermek feküdt. Amikor a fiatal anyák először mentek templomba, akkor is szentelt gyertyát vittek a kezükben. A haldokló kezébe országszerte égő szentelt gyertyát adnak, hogy világossággal költözzék az örök életbe, vagy hogy megvédjék az ördögtől.

A szentelt gyertyával február 3-án, Szent Balázs püspök és vértanú ünnepén osztják a katolikus templomokban a Balázs-áldást, amely torokbajtól, illetve minden baj és betegség ellen véd.

Gyertyaszentelő Boldogasszony napja "régen tavaszkezdő ünnepként szerepelt, eredete azonban a klasszikus görög időkbe nyúlik vissza. A Föld anyjának, a jóságos Demeter istennőnek személyéhez kapcsolódik megütlése. A rög alatt lappangva csírázó magvaknak csodálatos, rejtelmes tényét, a tél és nyár, a sötétség és világosság évenként megismétlődő küzdelmét örökíti meg több mint kétezer éves meséje" - írja Dr. Xantus János (1958.449).

A kereszténység a maga képére átformálta ezt az ünnepet. Lobogó gyertyák világával köszönti a fényt, mely végül is legyőzi a téli éjszakák sötétjét. Átvitt értelemben a fény Jézust jelképezi, akinek már az ókeresztény korban szentelt gyertya volt a jelképe. Egyházi értelmezés szerint a viasz Jézus emberségére, a világosság istenségére emlékeztet.

Időjóslás: A néphit szerint a medve ezen a napon felébred téli álmából, barlangjából kijön és ha napos időt talál, visszabújik, mert még hosszú lesz a tél. Vagyis ha február 2-án enyhe az idő, később visszatér a hideg és hosszú lesz a tél. Az a mondás járja Gyertyaszentelő napján "*inkább farkas ordítson be az ablakon, minthogy kisüssön a nap.*" Mondják azt is: *Ha énekel a pacsirta, utána még sokáig fog hallgatni.*

Jézus templomi bemutatásával a karácsonyi ünnepkör lezárul.

Mennyi nagy magyart ünnepelhetünk ebben a szent időszakban! Boldogasszonyunk, magyarok Királynője, maga köré gyűjtötte rábízott szeretett népe nagyjait. Mert ennyi véletlen szinte kizárt.

Minta a Képes Krónikából

Szent István római katolikus Magyar Templom, Passaic, New Jersey, USA

Fotó: Kerkay Béla, 2013. karácsonyán

A *“Karácsonyi ünnepkör”* több fejezetét a Szent István R. K. Magyar Templom üvegablakai díszítik. Ezért bemutatom ezt az *“ékszerdobozt”*, ahogyan amerikai püspökök nevezték. 1903-ban épült munkás magyar emberek filléreiből Ft. Messzerschmiedt Géza, kassai egyházmegyéből származó plébánosunk tervei alapján. A gyönyörű fából faragott *“Magyar szentek”* oltárát nagy Árpád-házi szentjeink szobraival is ő tervezte, mely minden betérő magyar szívét megdobogtatja. Az oltártól jobbra és balra látható *Magyarok Nagyasszonyát* és *Krisztus Királyt* ábrázoló üvegablak, valamint az összes többi színes ablak 1945-ben készült Ft. Gáspár János plébános ideje alatt.

Krisztus Király

Magyarok Nagyasszonya

Irodalom

- Balassa - Ortutay: *Magyar Néprajz*. Corvina, 1979
- Bálint Sándor: *Ünnepi Kalendárium I,II*. Szent István Társulat, Budapest, 1977
- Dr. Bobula Ida: *A magyar nép eredete*, 2000
- Dr. Bobula Ida: *Kétezer magyar név sumir eredete*, Gönczöl kiadás, Montreal, 1970
- Czárán Eszter: *Világnak Virága, Ősz, Tél*, Szerzői kiadás, 2005
- Dömötör Tekla: *Magyar népszokások*. Corvina kiadó, 1972
- Dr. Girsik Gézané és Magyar József szerk.: *Magyar múltunk*. Buenos Aires 1952
- Gulácsi Aurélia - Selmeczi Kovács Attila: *Régi népelet naptára * 2010*, Cser Kiadó
- Jöckle, Clemens: *Encyclopedia of Saints*, Konecky & Konecky, Old Saybrook, CT, USA, 2003
- Kató Zsolt: *Magyar szentek*, Kató és Fivére Kiadó 2005
- Fr. Kiss Barnabás (Szent Kereszt) heti levelei
- Kis Magyar Néprajz a rádióban*. RTV-Minerva, Budapest, 1978.
- Kósa - Szemerkényi: *Apáról fiúra*. Móra Könyv-kiadó, Budapest, 1975.
- vitéz Maczky László: *Iréne császárné*. 1968. Német nyelven megjelent 1969-ben a "Der Konstantinritter" c. folyóiratban.
- Magyar Néprajzi Lexikon 4*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981
- Molnár V. József: *Örökség*. Örökség könyvműhely, Budapest, 2001
- P.S.: *Karácsony születése*, Szittyakürt, 1984. november-december.
- Pap Gábor: *Jött éve csodáknak*, Szabad Tér Kiadó, 1993
- Prokop Péter: *Pannónia szentjei*, Jel, Budapest 1991 (szöveg Puskely Mária Kordia nővér)
- Puskely Mária: *Nyisd fel szemedet és láss!*, OMC Kiadó, Bécs, 1986
- Rónai Zoltán: *Kis karácsonyi lexikon*. Katolikus Magyarok Vasárnapja, 1979. december
- Szántai Lajos: *Az Örök Királynak leánya*, Főnix Könyvek 20, Debrecen, 1999
- Szőnyi, Grandpierre, Szörényi, Barcsik: *Csillagösvény Pilisszántó*, Kiadta Szőnyi József, 2009
- Varga Tibor dr. - *előadás*
- Végh József, dr.: *Táj- és népkutatás*. Budapest, 1942
- Világháló:
- www.hunhir.hu/nyomtat.php?pid=hirek&id=9078,
- www.polgarinfo.hu,
- <http://www.palosrend.hu/ozseb.htm>
- <http://www.kormend.hu/index.php?ugras=bsl>
- <http://www.vasiszemle.t-online.hu/2003/02/szell.htm>
- http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/szent_cecilia
- http://tarkafirka.blog.hu/2012/01/15/vizkereszt_utani_masodik_vasarnap_a_kanai_menyegzo
- <http://ipolyvarboplebania.blogspot.com/2013/01/urunk-megkeresztelkedese.html>
- www.wikipedia.org, és számos más honlap
- Volly István: *Karácsonyi és Mária-énekek*. Szent István Társulat, Budapest, 1982
- Xántus János, ifj. dr.: *A természet kalendáriuma*. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest, 1958.
- Zámberi Gusztáv: *Szent András hava, Karácsony hava*. Világhálós levél, 2003

Minta a Képes Krónikából

A magyarság mindig nagy örömét lelte az éneklésben. Erre már a Gellért-legenda is utal. Énekkedvéből sok száz karácsonyi népének is született. Ezekből olvasható itt néhány:

1. **A pásztorok a tanyában** mind ébren voltak,
Egymás között így beszéltek hogy mit álmodtak.
Egyik mondja, angyalt látott, a másik egy szép csillagot,
Oly különösen ragyogott.

2. Jön a bojtár nagy sietve, és kijelenti:
Betlehemben vár egy angyal, oda kell menni,
A messiás megszületett, meghozta az üdvösséget,
Betlehemben talált helyet!

3. Elindultak a pásztorok nagyon sietve,
Egy különös, fényes csillag őket vezette,
Betlehem felett megállott, az istálló fényt sugárzott,
Megijedtek a pásztorok.

4. Az angyalok, a pásztorok így énekelnek:
Dicsőség a magasságban a jó Istennek,
Békesség a földieknek, kik e nagy világban élnek,
A jószívű embereknek!

✱

1. **A kis Jézus aranyalma**, boldogságos szűz az anyja,
Két kezével ápolja, lábaival ringatja.

2. Óh, te dudás, mért szundikálsz, fényes az ég, nem kell lámpás,
Fújd fel gyorsan a dudát, zengj Jézusnak víg nótát,

3. Hogy mi is az angyalokkal, az együgyű pásztorokkal
Dicséretet mondhassunk, tiszteletet adhassunk!

✱

1. **Üdvözlégy kis Jézuska**, üdvözlégy óh, kisbaba,
Miért fekszel a jászolyban, a hideg istállóban?

2. Hol a fényes palota, hol a kényes nyoszolya,
Hol a lépes mézecske, vajjal mázolt kecsege?

3. - Óh, ha Magyarországon, Bicske mezővárosban
Jöttél volna világra, akadnál jobb országra,

4. Mert adnánk jó mézecskest, vaját, édes tejecskét,
Szükségedet megszánánk, párnáskánkba takarnánk.

✱

AZ ÉG ÉS A FÖLD, AZ ÉG ÉS A FÖLD, MOSTAN ÜNNEPELNEK
ANGYAL ÉS EMBER, ANGYAL ÉS EMBER, VÍGAN ÖRVENDEZNEK.
KRISZTUS SZÜLETETT, ISTEN EMBER LETT,
ANGYALOK ÉNEKLIK, KIRÁLYOK TISZTELIK, PÁSZTOROK IMÁDVA,
TÉRDHAJTVA ÉNEKLIK, A NAGY CSODÁT HIRDETIK.

Drunkards